

รายงานการวิจัย

การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับ
ชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

พระใบฎีกาทวี ข่ายมณี และคณะ

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยญาณสังวร
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2562

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัย

การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับ
ชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

Principles of Ditthadhammikattha for strengthening health
for irrigation community in Khon Kaen province.

พระใบฎีกาทวี ขำยมณี
วรเทพ เวียงแก
เอกชาตรี สุขเสน
สุทธิพงษ์ สายาพัฒน์

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยญาณสังวร
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2562

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและสำรวจการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน 2) ศึกษาการใช้รูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพ 3) พัฒนารูปแบบที่คุณลักษณะตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพ และ 4) จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพ เป็น การวิจัยแบบผสมวิธี คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้เป็นชุมชนริมชลประทาน จำนวน 135 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 101 คน การสุ่มตัวอย่างมีระบบ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม มีค่าเชื่อมั่น (r) = 0.88 สถิติที่ใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การทดลอง One Group Pretest-Posttest Design โดยใช้สถิติ t-test ในการวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอน ที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้คำถามเปิด เพื่อให้ชุมชนชลประทานได้ตอบข้อมูลเชิงลึก รวมทั้งสิ้น 20 คน แล้วนำข้อมูลเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

ผลการวิจัยพบว่า 1) การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชน ใช้หลักความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย และใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต 2) ส่วนรูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น ในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพของคนชุมชนชลประทานในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก 3) เปรียบเทียบรูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) การจัดทำคู่มือประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ คุณสมบัติของผู้ใช้รูปแบบ หลักความขยันหมั่นเพียร หลักความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ หลักการคบคนดีเป็นมิตร หลักความเป็นอยู่เหมาะสม การจัดกิจกรรม มีการแบ่งกลุ่ม มีการจัดสัมมนา มีการบรรยาย มีการใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัย และมีการประเมินผล

คำสำคัญ : 1. การเสริมสร้างสุขภาพ 2. ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 3. การพัฒนานรูปแบบ 4. คู่มือ

Abstract

The objective of this research to study 1) explore the application of Ditthadhammikatttha for strengthening health for irrigation community, 2) the use of a model according to the Ditthadhammikatttha principle in strengthening health. 3) To develop a model that characterizes Ditthadhammikatttha for strengthening health. 4) To create a manual for the use of a model according to the Ditthadhammikatttha for strengthening health. The research mixed method is : Step 1, quantitative research. The population of this research consisted of 135 people from the irrigation community, a sample group of 101 people. Systematic random sampling was used as a questionnaire tool. By asking the Irrigation Community, the confidence value (r) = 0.88 was analyzed by statistical data using percentage, mean and standard deviation. The One Group Pretest-Posttest Design experiment was used by using t-test statistics for data analysis. Step 2: Qualitative Research by creating an in-depth interview. Open ended Questionnaire was used to enable the irrigation community to answer insights based on the research objectives set for a total of 20 people and then use the qualitative data to Content Analysis to answer the research objectives.

The research results were found that : 1) Health enhancement with Ditthadhammikatttha for strengthening health for irrigation community, using economical principles, know how to save money to promote physical health and use the principles of well-being In promoting mental health. 2) The pattern of use of Ditthadhammikatttha for strengthening health for irrigation community in Khon Kaen Province in the whole 4 aspects was at a high level. The overall 4 aspects of the irrigation community were at a high level. 3) Comparison of the use of Ditthadhammikatttha for strengthening health for irrigation community in Khon Kaen Province before and after the experiment were significantly different at the .05 level. And 4) the preparation of the manual consists of Principles and rationale, objectives, user properties, patterns The principle of perseverance Principles of saving, know how to save money The principle of dating good people is friendly. Principle of being Organizing activities There are groups There are seminars, lectures, using modern equipment. And have an evaluation

Keywords: 1. Strengthening health 2. Ditthadhammikatta 3. Pattern development
4. Manual

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยความกรุณาและช่วยเหลือเป็นอย่างดียิ่งจากคณะผู้บริหาร และคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงยิ่ง

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย รศ.ดร.ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช ผศ.ดร.วราภรณ์ เอร่าวัน ผศ.ดร.ไพศาล สุวรรณน้อย และผศ.ดร.บัญชา เกียรติจรุงพันธ์ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะที่ถูกต้อง อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย

ขอขอบคุณ อาจารย์ธเนศ ส่วนชะเอม ที่เมตตาเป็นผู้ทรงวุฒิตรวจสอบความเนื้อหางานวิจัย และให้ข้อเสนอแนะที่ถูกต้อง อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย

ขอขอบคุณชุมชนริมคลองชลประทาน จังหวัดขอนแก่น และผู้เกี่ยวข้องที่ให้ความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถาม

ขอขอบคุณสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ได้สนับสนุนอุดหนุนทุนวิจัยในครั้งนี้

คุณค่าและประโยชน์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชา พระคุณบิดา มารดา ผู้มีพระคุณ ตลอดจนบูรพาจารย์ และผู้มีอุปการคุณทุกท่าน

พระใบฎีกาทวี อกโย
หัวหน้าโครงการวิจัยและคณะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. ปัญหาวิจัย	3
3. วัตถุประสงค์การวิจัย	3
4. สมมุติฐานการวิจัย	3
5. ขอบเขตโครงการวิจัย	3
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
7. นิยามศัพท์	5
8. หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
1. แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาพ	7
2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์	13
3. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและหลักการในการพัฒนารูปแบบ	17
4. แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาคู่มือ	26
5. แนวคิดเกี่ยวกับคนขายขอบ	28
6. ข้อมูลสภาพพื้นที่ที่ทำวิจัย	33
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	36
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย	45
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	46
ระยะที่ 1 การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาพด้วย ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น	46
ระยะที่ 2 การนำเสนอร่างรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลัก ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น	49
ระยะที่ 3 การทดลองใช้ประเมินและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพ ด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์	51
ระยะที่ 4 การศึกษาผลการพัฒนาชุมชนโดยใช้รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพด้วย ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์	52

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	54
ก. ผลการวิจัยของกลุ่มตัวอย่าง (กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมคลองชลประทาน ในจังหวัดขอนแก่น)	54
ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	54
ส่วนที่ 2 ระดับพฤติกรรมการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น	56
ส่วนที่ 3 ระดับรูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพ ของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น	58
ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพของคนชุมชนชลประทาน	61
ส่วนที่ 5 จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน	63
ส่วนที่ 6 เปรียบเทียบรูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพ ของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการทดลอง	64
ส่วนที่ 7 ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา เกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาพ ด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น	65
ข. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์คนในชุมชนและสนทนากลุ่ม (ผู้เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมคลองชลประทานในจังหวัดขอนแก่น)	66
1. บริบทชุมชนและความเป็นอยู่ของชุมชนชลประทาน	66
2. การนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพในชุมชนชลประทาน	67
3. รูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพ	68
4. คู่มือการใช้รูปแบบหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพ	69
5. ความคิดเห็นอื่น ๆ	69
ค. สนทนากลุ่ม (ผู้เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมคลองชลประทาน ในจังหวัดขอนแก่น)	69
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	72
5.1 สรุปผลการวิจัย	72
5.2 อภิปรายผล	75
5.3 ข้อเสนอแนะ	86
บรรณานุกรม	89
ภาคผนวก	94
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย	95
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ ฯ	106
- หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย	
- แบบแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย	
- หนังสือขออนุญาตแจกและเก็บแบบสอบถาม	
- หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย	

- หนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถามและเก็บข้อมูลในการทำงานวิจัย
- หนังสือขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

ภาคผนวก ค 124

- แบบวัดก่อนการทดลอง

ประวัติผู้วิจัย 127

คู่มือการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับ
ชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	47
ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประกอบอาชีพ สถานภาพทางครอบครัว รายได้ต่อเดือน	54
ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามด้านระดับพฤติกรรม การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทาน ในจังหวัดขอนแก่น	56
ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรูปแบบ การใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพ ของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น	58
ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนก ตามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพของคนชุมชนชลประทาน	61
ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน	63
ตารางที่ 7 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาพรวมของรูปแบบ การใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน ในจังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ Pair t-test	64
ตารางที่ 8 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของด้านอุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียร ก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ Pair t-test	64
ตารางที่ 9 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของด้านอารักขสัมปทา ความประหยัจริ้งรักษาทรัพย์ ก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ Pair t-test	64
ตารางที่ 10 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของด้านกัลยาณมิตตตา คือ การคบคนดีเป็นมิตร ก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ Pair t-test	65
ตารางที่ 11 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม ก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ Pair t-test	65
ตารางที่ 12 ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา เกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาพ ด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น	65

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพประกอบที่ 1 รูปแบบเชิงระบบและสถานการณ์ (Systems/Contingency Model) ของ Brown and Moberg	19
ภาพประกอบที่ 2 แสดงขั้นตอนการสร้างรูปแบบสร้างความสัมพันธ์	24

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ได้มีพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับสุขภาพของประชาชนในคราวพิธีพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยมหิดล ณ อาคารใหม่สวนอัมพรไว้ว่า "...การรักษาความสมบูรณ์แข็งแรง เป็นปัจจัยของเศรษฐกิจที่ดี และสังคมที่มั่นคง เพราะร่างกายที่แข็งแรงจะอำนวยผล ให้สุขภาพจิตใจสมบูรณ์ และเมื่อมีสุขภาพสมบูรณ์ ดีพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจแล้ว ย่อมมีกำลังทำประโยชน์ สร้างสรรค์เศรษฐกิจและสังคมของบ้านเมืองได้เต็มที่..."(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร 22 ตุลาคม 2522) ซึ่งความในพระบรมราโชวาทนี้แสดงถึงความห่วงใยสุขภาพของประชาชนในฐานะพลนิกรของพระองค์อย่างยิ่ง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสุขภาวะที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์เศรษฐกิจ และสังคมของบ้านเมืองมาโดยลำดับ ภายใต้สุขภาพที่สมบูรณ์ แข็งแรง ดีพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2561-2580) ที่ 4.4 ซึ่งครอบคลุมถึงยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมอันมีเป้าหมายในการพัฒนาที่มุ่งให้ความสำคัญกับการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชน ท้องถิ่น มาร่วมกันขับเคลื่อน โดยวิธีการสนับสนุนการรวมตัวกันของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำ เพื่อส่วนรวม รวมทั้งการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปสู่กลไกบริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง และการเตรียมความพร้อมของประชากรไทยทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งพาตนเองและทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้ มั่งคั่งยั่งยืนยาวนานที่สุด โดยที่รัฐเป็นผู้ให้หลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการที่มีคุณภาพ อย่างเป็นธรรมและทั่วถึงและยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560 - 2564) ในยุทธศาสตร์ข้อที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยมีแนวทางในการพัฒนา คือเพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุดให้สามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพของรัฐ และมีอาชีพโดยการขยายโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพให้แก่เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องโดยไม่ถูกจำกัดศักยภาพจากสภาพครอบครัว พื้นที่ และสภาพร่างกายจัดบริการด้านสุขภาพให้กับประชากรกลุ่มเป้าหมายฯ ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลสร้างโอกาสในการมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองและยกระดับรายได้มีการกำหนดนโยบายการคลังเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมและเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มคนที่มีรายได้น้อยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (2555-2559) ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางสังคมกลยุทธ์การวิจัยที่ 3 ส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคอุบัติใหม่ การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสมรรถภาพทางกายและจิตใจ การพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพ รวมถึงการคุ้มครองผู้บริโภคและแผนงานวิจัยที่ 3.1 การวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันและส่งเสริมการดูแลรักษาและฟื้นฟูสุขภาพประชากรสำคัญ

กระบวนการเสริมสร้างและพัฒนาเหล่านี้ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปีพุทธศักราช 2556 -2565 ในกลยุทธ์ที่ 2 การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันนอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงแผนพัฒนาจังหวัดขอนแก่น ปี พ.ศ. 2561 –2564 ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ ตามพันธกิจที่ 1 คือ การเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ด้วยความผาสุก ซึ่งยุทธศาสตร์การวิจัยนี้ มุ่งส่งเสริมให้บุคลากรมหาวิทยาลัยทำวิจัยโดยใช้หลักธรรมมาช่วยในการแก้ปัญหาให้กับประชาชนในจังหวัดขอนแก่นที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสานตั้งอยู่ ซึ่งในบริเวณพื้นที่จังหวัดขอนแก่นนี้ มีกลุ่มประชาชนที่เป็นกลุ่มคนชายขอบที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ริมคลองชลประทานในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ถูกกีดกันออกจากสังคม (Social exclusion) โดยเฉพาะปัญหาจากการที่รัฐเวนคืนที่ดินเขตริมคลองชลประทาน ในปี 2560 ชุมชนริมคลองชลประทานเขตหนองหวาย บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ประมาณ 50 คน ได้รวมตัวเพื่อเรียกร้องความยุติธรรม กรณีถูกแจ้งความดำเนินคดีบุกรุกที่ดินชลประทานเขตหนองหวาย (khonkaenlink, 2562)

จังหวัดขอนแก่น เป็นจังหวัดที่มีขนาดพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 6 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและมีประชากรมากเป็นอันดับ 3 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นจังหวัดศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางจังหวัดขอนแก่นมีประชากรทั้งสิ้น 1,790,055 คน นับเป็น 576,964 ครัวเรือน นับเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง 141,404 คน (ณ ปี พ.ศ. 2557) (จังหวัดขอนแก่น, 2562) ซึ่งในเขตอำเภอเมืองขอนแก่นมีปัญหาเกี่ยวกับประชากรที่หนาแน่นเป็นอย่างมาก และมีปัญหาเกี่ยวกับคนชายขอบที่ก่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับพัฒนาจังหวัด โดยเฉพาะชุมชนริมคลองชลประทาน เป็นกลุ่มคนที่ประสบปัญหาในด้านที่ดินทำกิน เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่อพยพย้ายเข้ามาจากหลากหลายพื้นที่ทำให้เกิดการแย่งที่ดินทำกิน จนทำให้ทางการต้องเข้ามาจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น โดยกรมชลประทานได้จัดที่อยู่อาศัยให้อยู่ในพื้นที่บึงทุ่งสร้างจังหวัดขอนแก่น แต่มีบางกลุ่มที่ไม่ยอมย้ายถิ่น เนื่องจากยังมีความผูกพันและห่วงแหนในที่อยู่ของตัวเอง ในขณะเดียวกันก็มีกลุ่มจากที่อื่นเข้ามาอยู่จนทำให้มีประชากรมากขึ้น ซึ่งเกิดปัญหาด้านปกครองต่าง ๆ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาหนี้ในระบบ ปัญหาการศึกษา ปัญหาการพนันและปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีการแพร่หลายไปอย่างกว้างขวาง และมีความรุนแรงมากขึ้นโดยมีสาเหตุหลักๆ มาจาก รายได้ที่ไม่เพียงพอ ไม่มีอาชีพเป็นหลักแหล่ง อาศัยการหาเช้ากินค่ำ มีบางส่วนที่ไม่มีอาชีพซึ่งเป็นภาระต่อครอบครัว ซึ่งปัญหาและสาเหตุได้สร้างความหนักใจให้กรมชลประทานในการพัฒนาเชิงพื้นที่ทางการคมนาคม ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันเชิงอำนาจระหว่างรัฐกับประชาชนผู้ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจทำให้เกิดความเป็นชายขอบขึ้น

อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ที่เกิดปัญหาและสาเหตุต่างๆ ที่ทำให้เกิดปัญหากับชุมชนชายขอบริมคลองชลประทานที่ก่อให้เกิดผลกระทบ (Impact) ในทางลบกับชุมชนริมคลองชลประทานนี้โดยตรง ได้แก่ ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ความยากจนไม่บ้านเป็นของตัวเอง รายได้ไม่แน่นอน และมีหนี้ในระบบที่ต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูงมาก ส่วนทางด้านสังคมมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ มีการทะเลาะเบาะแว้งในความอยู่ ขาดความสามัคคีเอื้อเฟื้อในครอบครัว จนนำผลกระทบปัญหาทางด้านยาเสพติด เป็นต้น

จากสภาพปัญหาความรุนแรงของปัญหาและสาเหตุต่างๆ รวมทั้งผลกระทบดังกล่าวมาแล้ว ซึ่งได้เกิดมาแล้วในอดีตปัจจุบันก็ยิ่งปรากฏอยู่ และคาดว่าในอนาคตจะยังมีปัญหามายิ่งขึ้น จึงถือว่าเป็นปัญหาที่ควรทำวิจัยอย่างเร่งด่วน (Hot Issue) และยังไม่มีผู้ใดทำวิจัยมาก่อน คณะผู้วิจัยจึงได้ประชุมปรึกษากัน มีมติที่จะทำวิจัยเรื่องนี้ โดยนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์มาแก้ปัญหาและสาเหตุต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดปัญหา เพื่อจะได้นำผลการวิจัยมาแก้ปัญหาชุมชนริมคลองชลประทานในการเสริมสร้างสุขภาพของประชาชนให้มีชีวิตความเป็นอยู่ให้ดียิ่งขึ้น

2. ปัญหาวิจัย

2.1 ชุมชนชลประทานมีการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพ หรือไม่อย่างไร

2.2 ชุมชนชลประทานมีการใช้รูปแบบที่คุณลักษณะตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพอย่างไรบ้าง

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาและสำรวจการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน

3.2 เพื่อศึกษาการใช้รูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน

3.3 เพื่อพัฒนารูปแบบที่คุณลักษณะตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน

3.4 เพื่อจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน

4. สมมุติฐานการวิจัย

4.1 ชุมชนชลประทานมีการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพได้ในระดับปานกลาง

4.2 ชุมชนชลประทานมีการใช้รูปแบบที่คุณลักษณะตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพอย่างมีโครงสร้างที่ชัดเจนและแน่นอน

5. ขอบเขตโครงการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย (scope of research) ไว้เป็น 4 ด้าน ดังนี้

5.1 ด้านเนื้อหา/ตัวแปรที่วิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหาศึกษา ได้แก่ 1) ศึกษาและสำรวจการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ซึ่งมี 4 ประการ คือการเสริมสร้างด้านความขยันหมั่นเพียร การเสริมสร้างด้านการรู้จักรักษาทรัพย์และประหยัด การเสริมสร้างสุขภาพด้านคบคนดีเป็นมิตร และการเสริมสร้างสุขภาพด้านการเลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ 2) รูปแบบที่มีโครงสร้างตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 3) การ

พัฒนารูปแบบตามหลักหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ และ 4) คู่มือการใช้รูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน นอกจากนี้ไม่อยู่ในขอบเขตการวิจัย

5.2 ด้านประชากรที่วิจัย

เป็นการวิจัยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ชลประทานในจังหวัดขอนแก่นโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

5.2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้สุ่มมาวิจัย จำนวน 100 คน

5.2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้เลือกมาวิจัยโดยวิธีแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 30 คน

5.2.3 การทดลอง ได้เลือกประชาชนมาเป็นตัวอย่าง จำนวน 20 คน

5.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

เป็นการวิจัยเฉพาะจังหวัดขอนแก่นโดยการเก็บข้อมูลที่ชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น แล้วนำผลการวิจัยมาประมวลผลและเขียนรายงานการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.3.1 พื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ชุมชนริมคลองชลประทาน เขตบ้านดอนยาง และเขตหนองหวายบ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

5.3.2 นำข้อมูลจากเก็บข้อมูลภาคสนามมาวิเคราะห์และเขียนรายงานที่วิทยาเขตอีสาน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

5.3.3 นำผลการวิจัยไปแก้ปัญหาให้กับชุมชนริมคลองชลประทานอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

5.4 ด้านเวลาที่ทำวิจัย

เป็นการทำโครงการวิจัยตั้งแต่เริ่มโครงการ โดยใช้เวลา 1 ปี ระหว่าง ตั้งแต่ พฤษภาคม 2562 ถึง พฤษภาคม 2563

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ประโยชน์ทางด้านวิชาการ ได้แก่ องค์ความรู้ที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือในด้านการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์

6.2 ประโยชน์เชิงนโยบาย ได้ข้อมูลในการกำหนดนโยบาย เพื่อนำข้อมูลประกอบ การวางแผน เพื่อการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

6.3 ประโยชน์ในการประยุกต์ใช้มี 2 อย่างคือ

6.3.1 ได้รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นที่ผ่านการทดลองและพัฒนามาแล้ว

6.3.2 ได้คู่มือการใช้รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

6.4 จะนำผลการวิจัยไปสนับสนุนชุดโครงการวิจัย เรื่องการเสริมสร้างสุขภาพด้วยพุทธจิตวิทยาสำหรับชุมชนชายขอบในจังหวัดขอนแก่น

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

7.1 การเสริมสร้างสุขภาพหมายถึง การเสริมสร้างสุขภาพะ หรือดุลยภาพทั้งทางร่างกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม ซึ่งมีองค์ประกอบขยายรวมถึงเรื่อง เศรษฐกิจจิตใจ ครอบครัวย ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง การศึกษา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบในระบบสุขภาพทั้งสิ้น ทุกส่วนต้องเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวและมีความถูกต้องจึงจะเกิดสุขสำคัญกับความเป็น คนทั้งคน

7.2 หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์หมายถึง ประโยชน์ที่เห็นได้ในปัจจุบัน หรือประโยชน์ ในปัจจุบันหมายความว่า ผู้ใดปฏิบัติตามหลักธรรมนี้แล้ว ผู้นั้นย่อมได้รับประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมที่ให้ประโยชน์ในปัจจุบันมี 4 ประการคือ

1. อุฏฐานสัมปทา หมายถึง การที่ชุมชนถึงพร้อมด้วยการลุกขึ้นหรือความหมั่น หมายถึงเป็นผู้หมั่นขยันในกิจการที่ทำความหมั่นขยันจะต้องลุกขึ้นทำงาน ไม่ใช่เอาแต่นอน ไม่ยอมลุกขึ้น งานที่ทำนั้นขึ้นอยู่กับบุคคลแต่ละคน เช่น นักเรียนต้องเรียนหนังสือ แม่บ้านต้องทำงานบ้าน ผู้ประกอบอาชีพต้องทำงานในหน้าที่ของตนเองให้สำเร็จ และให้มีความก้าวหน้า การจะทำงานให้ประสบความสำเร็จได้ต้องมีความขยันหมั่นเพียร

2. อารักขสัมปทา หมายถึง การที่ชุมชนถึงพร้อมด้วยการรักษา หมายถึง การรักษา ทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร การรักษาทรัพย์ไม่ได้หมายความว่าเก็บไว้โดยไม่ใช้สอย แต่ เก็บไว้ให้มีใช้สอยตลอดไป

3. กัลยาณมิตตา หมายถึง การที่ชุมชนถึงพร้อมด้วยการเป็นมิตรที่ดี หรือความมี เพื่อนเป็นคนดี หมายความว่า คบเฉพาะมิตรแท้ 4 จำพวก คือ (1) มิตรมีอุปการะ (2) มิตรร่วมสุขร่วม ทุกข์ (3) มิตรแนะประโยชน์ และ (4) มิตรมีความรักใคร่

4. สมชีวิตา หมายถึง การที่ชุมชนถึงพร้อมด้วยการเลี้ยงชีวิตสม่าเสมอหรือพอเหมาะ พอดี หมายความว่า เลี้ยงชีวิตตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ไม่ให้ฝืดเคืองเกินไป ไม่ให้ฟุ่มเฟือยเกินไป สำหรับผู้มีความรู้่น้อยรายได้น้อย ถึงจะขยันหมั่นเพียรรายได้ก็เพิ่มขึ้นไม่มากนัก ให้ใช้จ่ายเพียงพอดี ไม่ให้ฝืดเคืองเกินไป และไม่ควรเอาอย่างผู้มีรายได้สูง เพราะความพอดีของผู้มีรายได้สูงเป็นความ ฟุ่มเฟือยของผู้มีรายได้น้อย สำหรับผู้มีรายได้สูง ควรใช้จ่ายเพียงพอดีสำหรับตน ไม่ให้ฟุ่มเฟือยเกินไป และไม่ใช้จ่ายอย่างคนมีรายได้น้อย ซึ่งถือเป็นความฝืดเคืองสำหรับตน

7.3 ชุมชนชลประทาน หมายถึง ชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ริมชลประทานในเขตจังหวัด ขอนแก่น โดยมีการสร้างบ้านเรือนที่อาศัยอยู่อย่างถาวร

7.4 การสร้างรูปแบบ หมายถึงการสร้างกรอบความคิดทางด้านหลักการ วิธีการดำเนินงาน และเกณฑ์ต่างๆ ของการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทาน ในจังหวัดขอนแก่นที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติในชุมชนได้

7.5 การพัฒนารูปแบบ หมายถึง การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีที่มี
มีกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การ
สร้างหรือพัฒนารูปแบบ และ 2)การตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ

7.6 คนชายขอบ หมายถึงคนที่อยู่ห่างไกลจากสังคม มักหมายถึงผู้ที่ไม่ได้รับการดูแล ไม่ได้
รับบริการหรือความคุ้มครองจากรัฐอย่างที่คนอื่น ๆ ได้รับ เป็นคนที่ต้องดูแลตนเอง และมีวัฒนธรรม
ของตนเอง ที่อาจจะแตกต่างจากวัฒนธรรมของคนที่อยู่ในเมือง(สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2550)

8. หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้

- 8.1 สำนักชลประทานที่ 6 จังหวัดขอนแก่น
- 8.2 สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดขอนแก่น
- 8.3 เทศบาลเมืองศิลาจังหวัดขอนแก่น
- 8.4 เทศบาลนครขอนแก่น
- 8.5 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- 8.6 ศูนย์ประสานงานเครือข่ายคนไร้บ้าน จังหวัดขอนแก่น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ในการทำความเข้าใจถึงการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีที่มีกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น โดยมีการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาพ
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับหลักทฤษฎีที่มีกัตถประโยชน์
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและหลักการในการพัฒนารูปแบบ
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาคู่มือ
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับคนชายขอบ
- 2.6 ข้อมูลสภาพพื้นที่ที่ทำวิจัย
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาพ

2.1.1 ความหมายของการเสริมสร้างสุขภาพ

ความหมายของสุขภาพ (Health) คำว่า “สุขภาพ” มาจากภาษาอังกฤษ “health” ซึ่งมีรากศัพท์ มาจากภาษาเยอรมันว่า “hoelth” มีความหมาย 3 ประการคือ ความปลอดภัย (safe) ไม่มีโรค (sound) หรือทั้งหมด (whole) ใน พจนานุกรมออกซ์ฟอร์ด จึงให้ความหมายของ health ว่าความไม่มีโรค ทั้งร่างกายและจิตใจ (วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, 2541 : 2) อย่างไรก็ตามใน ระยะต่อมานักวิชาการทั้งหลายรวมทั้งองค์การอนามัยโลกได้ให้ ความหมายของสุขภาพ แตกต่างกันไป ซึ่งความหมายของสุขภาพที่แตกต่างกันนี้จะนำไปสู่เป้าหมายและวิธีการกระทำเพื่อสุขภาพแตกต่างกันได้

สมิธ (Smith, 1983 อ้างใน ภาณุ อดุลกัน, 2560) ได้ทบทวนข้อเขียนทั้งหมดในช่วงเวลานั้น และวิเคราะห์แนวคิดของสุขภาพที่มีอยู่โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปรัชญา พบว่ามี 3 แนวคิด คือ

1) แนวคิดทางด้านคลินิก (Clinical model) ในแนวคิดนี้ให้ความหมายเกี่ยวกับสุขภาพ ว่าเป็นภาวะที่ปราศจากอาการ และอาการแสดงของโรค หรือปราศจากความพิการต่าง ๆ ส่วนความเจ็บป่วย หมายถึงการมีอาการ และอาการแสดงหรือมีความพิการเกิดขึ้น ความหมายของสุขภาพ เช่นนี้ ถือว่าเป็นความหมายที่แคบที่สุดและเน้นการรักษา เสถียรภาพ (Stability) ทางด้าน สรีรภาพ ถ้าใช้ความหมายของสุขภาพดังกล่าวเป็นเป้าหมาย จะนำไปสู่การบริการสุขภาพเชิงรับ คือรอให้ประชาชนเกิดอาการและอาการแสดงของโรคและความพิการเท่านั้น ซึ่งทำให้การส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันโรคเกิดได้น้อยมาก ไม่มีแนวทางในการปฏิบัติ แพทย์จะมีบทบาทเด่นในระบบบริการ

สุขภาพเจ้าหน้าที่สุขภาพอื่น ๆ และประชาชนจะมีบทบาทน้อยมาก เพราะถือว่าสุขภาพเป็นเรื่องของแพทย์ เรื่องของโรงพยาบาล

2) แนวคิดการปฏิบัติตามบทบาท (Role performance model) ความหมายของสุขภาพ ในแนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลมาจากนักสังคมวิทยาซึ่งสนใจเกี่ยวกับบทบาทของบุคคลในสังคมเป็นหลัก

คำว่า สุขภาพ จึงหมายถึง ความสามารถของบุคคลในการกระทำตามบทบาทที่สังคมกำหนดไว้ครบถ้วน เช่น ความสามารถในการทำงาน เป็นต้น ส่วนความเจ็บป่วยหมายถึงความล้มเหลวในการทำหน้าที่ตามบทบาท เมื่อเจ็บป่วยบุคคลสามารถหยุดกระทำในบทบาทต่าง ๆ ได้ เช่น หยุดงาน นอนพัก เป็นต้น ความหมายของสุขภาพตามแนวคิดนี้ได้เพิ่มมาตรฐานทางด้านจิตสังคม คือไม่เพียงแต่ปราศจากอาการและอาการแสดงของโรคเท่านั้น แต่ต้องสามารถทำหน้าที่ตามบทบาททางสังคมด้วย และยังคงเน้นการรักษาเสถียรภาพ แต่เป็นเสถียรภาพทางสังคม ซึ่งยังถือว่าเป็นเป้าหมายทางด้านสุขภาพที่แคบ และนำไปสู่การบริการสาธารณสุขในเชิงรับเช่นกัน

3) แนวคิดทางด้านการปรับตัว (Adaptation model) ความหมายของสุขภาพ ในแนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลมาจากดิวบอส (Dubos 1965 อ้างใน สมจิตหนูเจริญกุล, 2543) ซึ่งเชื่อว่าบุคคลมีการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง และต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อรักษาดุลยภาพกับสิ่งแวดล้อม สุขภาพที่ดีจึงหมายถึงความยืดหยุ่น ในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลเป็นการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับชีวิต ส่วนการเกิดโรคหมายถึงความล้มเหลวในการปรับตัว เป็นการทำลายความสามารถของบุคคลที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อม

การมองสุขภาพว่าเป็นเรื่องของดุลยภาพในท่ามกลางปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมได้ให้แนวทางในการรักษาสุขภาพที่เน้นการดำรงชีวิตให้มีความประสานสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ธรรมชาติ และมีความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างราบรื่น เจ้าหน้าที่สุขภาพจะเน้นที่การส่งเสริมให้บุคคลมีชีวิตที่สมดุล บุคคลแต่ละคนจะมีบทบาทมากที่สุดในการดูแลสุขภาพของตนเอง เพราะดุลยภาพขึ้นอยู่กับ การดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติของบุคคล บุคคลภายนอกหรือเทคโนโลยีมีส่วนช่วยหนุนเสริมเท่านั้น การมีสุขภาพดีไม่ใช่ขึ้นอยู่กับความก้าวหน้าทางการแพทย์ แต่ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น อากาศปราศจากมลภาวะ มีน้ำใช้ที่ดี มีส้วม และการระบายน้ำที่ดี รวมทั้งมีครอบครัวที่อบอุ่น และชุมชนที่เอื้ออาทรต่อกัน เป็นต้น

สุขภาพตามความหมายขององค์การอนามัยโลก WHO: ได้ให้ความหมายของสุขภาพว่า “Health is complete physical, mental, social and spiritual well-being.” ซึ่งหมายถึงสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งกาย ทางจิต ทางสังคมและทางจิตวิญญาณ

1) สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางกาย หมายถึง ร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง คล่องแคล่ว มีกำลังไม่เป็นโรคไม่พิการไม่บาดเจ็บ มีเศรษฐกิจดี มีอาหารพอเพียง มีสภาพแวดล้อมที่สร้างเสริมสุขภาพซึ่งคำว่ากายในที่นี้หมายถึงทางกายภาพด้วย

2) สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิต หมายถึง จิตใจที่มีความสุข รื่นเริง ผ่อนคลาย ไม่เครียด มีความเมตตา มีสติ มีสมาธิ มีปัญญา รวมถึงลดความเห็นแก่ตัวลงไปด้วยเพราะตราบใดที่ยังมีความเห็นแก่ตัว จะมีสุขภาพที่สมบูรณ์ทางจิตไม่ได้

3) สุขภาพที่สมบูรณ์ทางสังคม หมายถึง มีการอยู่ร่วมกันได้ดี มีครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีความยุติธรรม มีความเสมอภาค มีสันติภาพ มีความเป็นประชาสังคม มีระบบบริการที่ดี

4) สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิตวิญญาณ (Spiritual well-being) หมายถึง สุขภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อทำความดีหรือจิตสัมผัสกับสิ่งที่มีคุณค่าอันสูงสุด เช่น การเสียสละ การมีความเมตตา กรุณา การเข้าถึงพระรัตนตรัย หรือการเข้าถึงพระเจ้า สุขภาวะทางจิตวิญญาณเป็นความสุขที่ไม่ระคนอยู่กับการเห็นแก่ตัว แต่เป็นสุขภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์หลุดพ้นจากความมีตัวตน จึงมีอิสรภาพ มีความผ่อนคลายอย่างยิ่งเบาสบาย มีความเปิดเผย敞胸襟 ทั่วไป มีความสุขอันประณีตและล้ำลึก หรือความสุขอันเป็นทิพย์ มีความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจ (อ้างถึงใน ภาณุ อดกลั่น, 2560)

เพนเดอร์ (Pender and Pender, 1987 : 19-27 อ้างถึงใน ภาณุ อดกลั่น, 2560) ได้ให้ความหมายของ “สุขภาพ” ไว้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1) สุขภาพคือความคงที่ (Definition of health focusing on stability) กล่าวคือ สุขภาพเป็นภาวะที่บุคคลมีความสามารถในการปรับตัว เมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป สุขภาพเป็นความสมดุลของระบบย่อย ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สังคม

2) สุขภาพคือความสำเร็จสูงสุดในชีวิต (Definition of health focusing on actualization) กล่าวคือ สุขภาพเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดในชีวิต สุขภาพเป็นภาวะที่ต่อเนื่องระหว่างเจ็บป่วย ภาวะสุขภาพปกติ ภาวะสุขภาพสมบูรณ์สูงสุด และอาจเปลี่ยนมาเป็นสุขภาพดี สุขภาพไม่ดี เจ็บป่วยเล็กน้อย เจ็บป่วยมาก จนถึงตายในที่สุด

3) สุขภาพคือความคงที่และการบรรลุความสำเร็จสูงสุดในชีวิต (Definition of health focusing on stability and actualization) กล่าวคือ สุขภาพเป็นผลรวมของความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ มีความยืดหยุ่นในการปรับตัวตามสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง และส่งผลให้บุคคลประสบผลสำเร็จสูงสุดในการดำเนินชีวิต และสามารถคงศักยภาพนั้นไว้ให้ยาวนานที่สุด

เพนเดอร์ (Pender, 1996 : 21 อ้างถึงใน ภาณุ อดกลั่น, 2560) ได้จำแนกการให้ความหมายสุขภาพในทั้ง 3 รูปแบบ ดังกล่าว ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เน้นการรักษาเสถียรภาพ (stability) ได้แก่ แนวคิดทางด้านคลินิก การกระทำตามบทบาทหน้าที่ และแนวคิดทางด้านการปรับตัว ส่วนการบรรลุเป้าหมายสูงสุดในชีวิต (actualization) เป็นการเน้นพัฒนาการของมนุษย์ที่ไปถึงขีดสูงสุด และได้อธิบายความหมายสุขภาพในเชิงบูรณาการทั้ง 2 กลุ่มเข้าด้วยกัน ซึ่งแนวคิดของ

การบูรณาการนี้สอดคล้องกับความหมายของสุขภาพตามที่เสนอโดยองค์การอนามัยโลก ศาสตราจารย์ นพ.ประเวศ วะสี และโอเรม

โอเรม (Orem, 1995 : 96-101 อ้างถึงใน ภาณุ อดกัณ, 2560) กล่าวว่า “สุขภาพ” เป็นภาวะที่มีความสมบูรณ์ไม่บกพร่อง และคนที่มีสุขภาพดี คือคนที่มีโครงสร้างที่สมบูรณ์ ทำหน้าที่ของตนได้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ สามารถดูแลตนเองได้ในระดับที่เพียงพอ และต่อเนื่อง สุขภาพเป็นสิ่งจำเป็นต่อบุคคล ความผาสุกเป็นการรับรู้ถึงภาวะที่เป็นอยู่ของตนเองซึ่งแสดงออก โดยความพึงพอใจ ความยินดี และการมีความสุข

จะเห็นว่าวิวัฒนาการของความหมายของสุขภาพมีมาเรื่อย ๆ จนปัจจุบันให้ความหมายของสุขภาพว่า หมายถึง สุขภาวะ หรือดุลยภาพทั้งทางร่างกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ ซึ่งมีองค์ประกอบขยายรวมถึงเรื่อง เศรษฐกิจ จิตใจ ครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง การศึกษา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบในระบบสุขภาพทั้งสิ้น ทุกส่วนต้องเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวและมีความถูกต้องจึงจะเกิดสุขสำคัญกับความเป็นคนทั้งคน หรือมองคนแบบองค์รวม (Holistic view)

2.1.2 ความสำคัญของการเสริมสร้างสุขภาพ

การสร้างเสริมสุขภาพ มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลทุกคนที่ต้องการเป็นคนมีสุขภาพดี การมีสุขภาพที่ดีสมบูรณ์จะเป็นทุนในการประกอบกิจกรรมและภารกิจในชีวิตประจำวัน ตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานทางด้านสุขภาพในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่มุ่งเน้นระบบสุขภาพเป็นระบบสร้างนำซ่อม กล่าวคือเดิมสุขภาพเป็นระบบตั้งรับ คือรอให้เจ็บป่วยแล้วจึงนำมาซ่อมหรือนำมารักษา ทำให้ประชาชนคนไทยเจ็บป่วยและตายก่อนวัยอันควร เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจเป็นจำนวนมาก แต่แนวคิดปัจจุบันเป็นระบบเชิงรุก พยายามทำทุกวิถีทางที่จะสร้างสุขภาพให้มีสุขภาพดีให้มากที่สุด ซึ่งทุกคนจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสุขภาพและมีการปฏิบัติตนหรือมีพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้องโดยมีการปฏิบัติที่ทำให้มีความสุขที่ดีและหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงหรือลดการกระทำที่เสี่ยงหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น มีการออกกำลังกายเป็นประจำ การกินอาหารที่ถูกหลักโภชนาการการระมัดระวังเรื่องอาหารการกินที่ปลอดภัย ไม่มีสารพิษปนเปื้อนการส่งเสริมสุขภาพจิต การจัดการกับความเครียดด้วยตนเองการลดความเสี่ยงจากการป้องกันและหลีกเลี่ยงสารเสพติดและอบายมุขต่างๆ เป็นต้น หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในเรื่องสุขภาพ ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างเสริมสุขภาพมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากปัจจุบันมีการดำเนินการสร้างกระแสในเรื่องการสร้างสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวเกิดความตระหนัก และมีการปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพของตนเองมากขึ้นสิ่งต่างๆ ดังกล่าวล้วนเป็นการสร้างเสริมสุขภาพทั้งสิ้น ถ้าการสร้างเสริมสุขภาพอย่างต่อเนื่องจะทำให้ไม่เจ็บป่วยเป็นโรคต่างๆ โดยเฉพาะโรคที่สามารถป้องกันได้ เช่น โรคไม่

ติดต่อเรื้อรังหรือโรคที่เกิดจากวิถีชีวิต ได้แก่ โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคความดันเลือดสูง โรคเบาหวาน และโรคอ้วนลงพุง เป็นต้น ซึ่งจะเป็นผลให้มีสุขภาพแข็งแรง ไม่เกิดการเจ็บป่วย สามารถลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และลดอัตราการป่วยด้วยโรคที่เกิดจากวิถีชีวิตให้น้อยลงได้ (สุขภาพชุมชน ,2560, เว็บไซต์)

2.1.3 แนวคิดของการสร้างเสริมสุขภาพชุมชน

กฎบัตรกรุงเทพ เพื่อการส่งเสริมสุขภาพในยุคโลกาภิวัตน์ได้ถูกบัญญัติขึ้นในการประชุมส่งเสริมสุขภาพโลกครั้งที่ 6 ซึ่งจัดขึ้นที่ประเทศไทย ใน พ.ศ. 2548 กฎบัตรกรุงเทพสนับสนุนและกำหนดขึ้นบนพื้นฐานของค่านิยม หลักการและกลยุทธ์การส่งเสริมสุขภาพตามที่บัญญัติไว้ในกฎบัตรออตตาวา ซึ่งเป็นกฎบัตรการส่งเสริมสุขภาพของโลกที่บัญญัติขึ้นเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2529 จากการประชุมที่เมืองออตตาวา ประเทศแคนาดา และข้อเสนอแนะจากการประชุมส่งเสริมสุขภาพโลกครั้งต่อไป มาได้รับการรับรองจากประเทศสมาชิกในการประชุมสมัชชาอนามัยโลก ซึ่งกฎบัตรกรุงเทพจะต้องเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มเพื่อการบรรลุสุขภาพดี การทำให้ประชาชนมีสุขภาพดีขึ้น ต้องอาศัยการดำเนินการทางการเมืองที่เข้มแข็ง การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและการขึ้นอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมสุขภาพทั้งในประเทศไทยและในระดับโลกมีมาตรการต่างๆ ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่ามีประสิทธิภาพเป็นจำนวนมากแต่สิ่งสำคัญคือต้องนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์เต็มที่เป็นรูปธรรม ตามกลยุทธ์ของการส่งเสริมสุขภาพ เราควรมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนของสังคมและทุกพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมที่จำเป็นดังนี้

1. การขึ้นสู่สุขภาพ โดยตั้งบนพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนและภราดรภาพ
2. การลงทุน เพื่อการพัฒนานโยบายที่ยั่งยืนและการดำเนินงาน ตลอดจนจัดโครงสร้างพื้นฐานที่จะจัดการกับปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดด้านสุขภาพ
3. การสร้างศักยภาพเพื่อการพัฒนานโยบาย สร้างภาวะผู้นำ พัฒนาทักษะการส่งเสริมสุขภาพ การถ่ายทอดความรู้และศึกษาวิจัย ตลอดจนมีความแตกฉานด้านสุขภาพ
4. การออกระเบียบและกฎหมายเพื่อให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองจากอันตรายและมีโอกาสที่จะมีสุขภาพเท่าเทียมกัน
5. การสร้างภาคีเครือข่ายและพันธมิตร ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม และองค์กรระหว่างประเทศเพื่อดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ยั่งยืน(สุขภาพชุมชน, 2560, เว็บไซต์)

2.1.4 บทบาทและความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อการสร้างเสริมสุขภาพ

การมีสุขภาพดีเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของคนทุกคน เพราะการมีสุขภาพดีจะทำให้เราสามารถใช้เวลา ความรู้ ความสามารถ และศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเองได้อย่างเต็มที่ ในทางตรงข้าม บุคคลที่มีสุขภาพไม่ดี นอกจากจะต้องทนทุกข์ทรมานกับความเจ็บป่วยที่เป็นอยู่แล้วบางรายยังเป็นภาระต่อบุคคลใน

ครอบครัวในการดูแลอีกด้วย ผู้ที่มีสุขภาพไม่แข็งแรงนอกจากจะไม่สามารถประกอบสัมมาอาชีพเพื่อหารายได้มาเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้แล้วยังต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อการรักษาพยาบาลอีกด้วย ซึ่งก็จะเป็นภาระของผู้อื่น ดังนั้นทุกคนจึงต้องดูแลและรักษาสุขภาพของตนเองให้ดีอยู่เสมอ ตลอดจนควรช่วยดูแลสุขภาพของสมาชิกในครอบครัวเท่าที่จะสามารถทำได้

การดูแลสุขภาพถือเป็นความรับผิดชอบของบุคคลทุกคน เพราะ สุขภาพเป็นเรื่องส่วนบุคคลไม่สามารถหยิบยื่นให้กันและกันได้ การที่เราจะมีสุขภาพดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ คือ พันธุกรรมสิ่งแวดล้อม คุณภาพของบริการสุขภาพ และพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล

พฤติกรรมสุขภาพ หมายถึง การกระทำของบุคคลที่มีผลต่อสุขภาพโดยแสดงออกให้เห็นได้ในลักษณะของการกระทำในสิ่งที่เป็นผลดีต่อสุขภาพและการไม่กระทำในสิ่งที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพ ดังนั้น เราจึงควรมีบทบาทความรับผิดชอบในการดูแลรักษาสุขภาพตนเอง โดยการมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ และป้องกันโรคในมิติของสุขภาพทั้ง 4 ด้านให้สอดคล้องกับนโยบายเมืองไทยแข็งแรง ดังนี้

1. มิติทางกายมีร่างกายแข็งแรง ไม่เจ็บป่วยโดยไม่จำเป็น ไม่ตายก่อนวัยอันควร เมื่อเกิดการเจ็บป่วยขึ้น สามารถกลับคืนได้รวดเร็ว สามารถเข้าถึงบริการทางแพทย์และ สาธารณสุขได้
2. มิติทางจิตใจ มีจิตใจดี มีความสุข ไม่เครียดและรู้จักจัดการกับความเครียด
3. มิติทางสังคม มีการพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข มีสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อมที่ดี มีอาชญากรรมและความรุนแรงน้อย
4. มิติด้านปัญญา หรือจิตวิญญาณมีจิตใจที่เปี่ยมสุขเข้าถึงความดีงามถูกต้องมีจิตใจดี มีเมตตา กรุณา และเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล (สุขภาพชุมชน, 2560, เร็บไซท์)

2.1.5 แนวทางการสร้างเสริมสุขภาพชุมชน

ในการส่งเสริมสุขภาพชุมชน มีหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพ ที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนทุกกลุ่มอายุ สร้างทักษะให้บุคคล ชุมชน สังคม สามารถดูแลสุขภาพของตนเองได้ในการดำเนินชีวิตยามปกติและเมื่อเกิดการเจ็บป่วย เราจึงควรรู้จักและมีส่วนร่วมกับหน่วยงานดังกล่าว รวมทั้งปฏิบัติตามแนวทางสร้างเสริมสุขภาพชุมชน ดังนี้

1. การสร้างเสริมสุขภาพกาย เป็นการปฏิบัติตนเพื่อเสริมสร้างสุขภาพร่างกายให้มีสภาพร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง มีการเจริญเติบโตอย่างเหมาะสม ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ
2. การสร้างเสริมสุขภาพจิต เป็นการปฏิบัติตัวเพื่อเสริมสร้างสุขภาพจิตให้มีจิตใจที่ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีอารมณ์แจ่มใส มีสติ สามารถจัดการกับความเครียดได้โดยการมองโลกในแง่ดี ฝึกคิดในทางบวก รู้จักวิธีการจัดการความเครียด

3. การสร้างเสริมสุขภาพทางสังคม สามารถทำได้โดยมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพและสังคมที่เหมาะสมทั้งทางด้านกายภาพและจิตใจ

4. การสร้างเสริมสุขภาพทางปัญญา หรือจิตวิญญาณ ทำได้โดยการยึดมั่นในหลักศาสนา และวัฒนธรรมที่ดีงาม ลด ละ เลิกพฤติกรรมที่เสี่ยงทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ (สุขภาพชุมชน, 2560, เว็บไซต์)

สรุปได้ว่าการเสริมสร้างสุขภาพของชุมชน จะต้องทำให้คนเป็นคนที่มีสุขภาพดี การมีสุขภาพที่ดีสมบูรณ์จะเป็นทุนในการประกอบกิจกรรมและภารกิจในชีวิตประจำวัน ตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะการที่จะเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนเราต้องเข้าใจ มิติทางกายมิติทางจิตใจ มิติทางสังคมและมิติด้านปัญญาในการที่จะพัฒนาเสริมสร้างสุขภาพชุมชน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์

2.2.1 ความหมายของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในพระไตรปิฎก

ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบันประโยชน์อันพึงได้รับการประกอบกิจการหรือมีอาชีพที่สุจริต ถูกต้องทั้งทางกฎหมายและศีลธรรม ผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบกิจการนั้น เป็นผลที่ได้ทันตาเห็นไม่ต้องรอถึงภายภาคหน้า ผลประโยชน์ที่ได้รับการประกอบกิจการ อาจจะเป็นเงิน สิ่งของ ชื่อเสียง เกียรติยศ การยกย่องสรรเสริญ หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ ว่าเป็นผลประโยชน์อาจเป็นวัตถุหรือผลตอบแทนทางด้านจิตใจก็ได้ อาจเป็นสิ่งที่บุคคลทั่ว ๆ ไปปรารถนา การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะได้มาซึ่งประโยชน์นั้น จะต้องแสวงหาอย่างมีหลักการและมีแผนการ ซึ่งหลักการและแผนการนี้ เรียกว่า ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน อันมีอยู่ 4 ประการ คือ (อง.อรรถก. (ไทย) 23/144/289.)

1. อุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียร
2. อารักขสัมปทา การรู้จักรักษาทรัพย์และประหยัด
3. กัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นมิตร
4. สมชีวิตา เลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้

ในทิวชาณสูตร ได้กล่าวถึงความเป็นมาของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ไว้ดังนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมแห่งชาวโกฬิยะชื่อ กักรบัตตะใกล้เมืองโกฬิยะครั้งนั้นแล โกฬิยะบุตรชื่อทิวชาณ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เป็นคฤหัสถ์ยังบริโภคคาม อยู่ครองเรือน นอนเปียดบุตร ใช้จันทน์ในแคว้นกาสี ยังทรงดอกไม้ของหอมและเครื่องลูบไล้ ยังยินดีเงินและทองอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมที่เหมาะสมแก่ข้าพระองค์ อันจะพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขในปัจจุบัน เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขในภายหน้าเถิด ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพญาคชปักษะ ธรรม 4 ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขในปัจจุบันแก่กุลบุตร 4 ประการเป็นไฉนคือ อุตฺตมสัมปทา 1 อารักขสัมปทา 1 กัลยาณมิตตตา 1 สมชีวิตา 1 ฯ

ดูกรพญาคชปักษะ ก็อุตฺตมสัมปทาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้ เลี้ยงชีพด้วยการหมั่นประกอบภาระงาน คือ กสิกรรม พาณิชยกรรม โครักรกรรม รับราชการฝ่ายทหาร รับราชการฝ่ายพลเรือน หรือศิลปอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่องอันเป็นอุปายในการงานนั้น สามารถจัดทำได้ ดูกรพญาคชปักษะ นี้เรียกว่าอุตฺตมสัมปทา ฯ

ดูกรพญาคชปักษะ ก็อารักขสัมปทาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้ มีโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร สัมสมด้วยกำลังแขน มีเหื่อโทรมตัวชอบธรรม ได้มาโดยธรรมเขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูลด้วยทำไว้ในใจว่า ไฉนหนอ พระราชาไม่พึงบริโภครทรัพย์เหล่านี้ของเรา โจรไม่พึงลัก ไฟไม่พึงไหม้ น้ำไม่พึงพัดไป ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักจะไม่พึงลักไป ดูกรพญาคชปักษะ นี้เรียกว่าอารักขสัมปทา ฯ

ดูกรพญาคชปักษะ ก็กัลยาณมิตตตาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้ อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใด ย่อมดำรงตน เจริญ สันสนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นคฤหบดี หรือบุตรคฤหบดี เป็นคนหนุ่มหรือคนแก่ ผู้มีสมาจารบริสุทธฺิ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะปัญญา ศึกษาศรัทธาสัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศึกษาศีลสัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยศีลศึกษาจาคสัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ ศึกษาปัญญาสัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา ดูกรพญาคชปักษะนี้เรียกว่ากัลยาณมิตตตา ฯ

ดูกรพญาคชปักษะ ก็สมชีวิตเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้ รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้พุ่มพายนักไม่ให้ผิดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ ดูกรพญาคชปักษะเปรียบเหมือนคนชั่งตราชั่งหรือลูกมีคอนชั่งตราชั่ง ยกตราชั่งขึ้นแล้ว ย่อมลดออกเท่านี้หรือต้องเพิ่มเข้าเท่านี้ ฉนั้นใด กุลบุตรก็ฉนั้นนั่นเหมือนกัน รู้ทางเจริญและทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้พุ่มพายนัก ไม่ให้ผิดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ ดูกรพญาคชปักษะ ถ้ากุลบุตรผู้นี้มีรายได้น้อย แต่เลี้ยงชีวิตอย่างโอโถงจะมีผู้ว่าเขาว่า กุลบุตรผู้นี้ใช้โภคทรัพย์เหมือนคนเคี้ยวกินผลมะเดื่อฉนั้น ก็ถ้ากุลบุตรผู้นี้มีรายได้มาก แต่เลี้ยงชีพอย่างผิดเคือง จะมีผู้ว่าเขาว่า กุลบุตรผู้นี้จักตายอย่างอนาถา แต่เพราะกุลบุตรผู้นี้รู้ทางเจริญและทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะไม่ให้พุ่มพายนัก ไม่ให้ผิดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ ดูกรพญาคชปักษะ นี้เรียกว่าสมชีวิตา ฯ

สรุปได้ว่า คนหมั่นในการทำงาน ไม่ประมาท จัดการงานเหมาะสมเลี้ยงชีพพอเหมาะ รักษาทรัพย์ที่หามาได้ มีศรัทธาถึงพร้อมด้วยศีล รู้ถ้อยคำ ปราศจากความตระหนี่ ชำระทางสัมปรายิกประโยชน์เป็นนิตย์ ธรรม 8 ประการดังกล่าวนี้ของผู้ครองเรือน ผู้มีศรัทธา อันพระพุทธเจ้าผู้มีพระนามอันแท้งจรัสรัสว่า นำสุขมาให้ในโลกทั้งสอง คือ ประโยชน์ในปัจจุบันนี้และความสุขในภายหน้าบุญ คือ จาคะนี้ย่อมเจริญแก่กุลธิดด้วยประการฉะนี้ ฯ (อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต. 23/114/222)

2.2.2 ความหมายของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในทัศนะของนักวิชาการ

ทฤษฎีธัมมิกัตถะ แปลว่า ประโยชน์ที่เห็นได้ในปัจจุบัน หรือประโยชน์ในปัจจุบัน หมายความว่า ผู้ใดปฏิบัติตามหลักธรรมนี้แล้ว ผู้นั้นย่อมได้รับประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมที่ทำให้ประโยชน์ในปัจจุบันมี 4 ประการคือ

1. อุฏฐานสัมปทา แปลว่า ความถึงพร้อมด้วยการลุกขึ้นหรือความหมั่น หมายถึง เป็นผู้หมั่นขยันในกิจการที่ทำผู้หมั่นขยันจะต้องลุกขึ้นทำงาน ไม่ใช่เอาแต่นอน ไม่ยอมลุกขึ้นงานที่ทำนั้นขึ้นอยู่กับบุคคลแต่ละคน เช่น นักเรียนต้องเรียนหนังสือ แม่บ้านต้องทำงานบ้าน ผู้ประกอบอาชีพต้องทำงานในหน้าที่ของตนให้สำเร็จ และให้มีความก้าวหน้า การจะทำงานให้ประสบความสำเร็จได้ ต้องมีความขยันหมั่นเพียร

2. อารักขสัมปทา แปลว่า ความถึงพร้อมด้วยการรักษา หมายถึง การรักษาทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร การรักษาทรัพย์ไม่ได้หมายความว่าเก็บไว้โดยไม่ใช้สอย แต่เก็บไว้ให้มิใช่สอยตลอดไป

3. กัลยาณมิตตตา แปลว่า ความเป็นผู้มีเพื่อนดี หรือความมีเพื่อนเป็นคนดี หมายความว่า คบเฉพาะมิตรแท้ 4 จำพวก คือ (1) มิตรมีอุปการะ (2) มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ (3) มิตรแนะนำประโยชน์ และ (4) มิตรมีความรักใคร่

4. สมชีวิตา แปลว่า การเลี้ยงชีวิตสม่ำเสมอหรือพอเหมาะพอดี หมายความว่า เลี้ยงชีวิตตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ ไม่ให้ฝืดเคืองเกินไป ไม่ให้ฟุ่มเฟือยเกินไปสำหรับผู้มีความรู้มีรายได้น้อย ถึงจะขยันหมั่นเพียรรายได้ก็เพิ่มขึ้นไม่มากนัก ให้ใช้จ่ายเพียงพอ ไม่ให้ฝืดเคืองเกินไป และไม่ควรวางอย่างผู้มีรายได้สูง เพราะความพอดีของผู้มีรายได้สูงเป็นความฟุ่มเฟือยของผู้มีรายได้น้อยสำหรับผู้มีรายได้สูง ควรใช้จ่ายเพียงพอสำหรับตน ไม่ให้ฟุ่มเฟือยเกินไป และไม่ใช่วางอย่างคนมีรายได้น้อย ซึ่งถือเป็นความฝืดเคืองสำหรับตน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2544)

กล่าวโดยสรุป คือ การเลี้ยงชีวิตอย่างพอเหมาะพอดีตามฐานะของตนและปฏิบัติอย่างนี้โดยสม่ำเสมอ ธรรม 4 ประการนี้เรียกว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถะ ธรรมที่อำนวยความสะดวกให้ในปัจจุบันทันตาเห็น ประโยชน์นั้น ได้แก่ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข คือ เป็นผู้มีฐานะมั่นคง มีชื่อเสียงเกียรติคุณได้รับการยกย่องโดยทั่วไป และมีความสุขตามสมควรแก่สภาพของตน

2.2.3 ความสำคัญของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์

หลักความสำคัญของการปฏิบัติเพื่อให้สำเร็จประโยชน์ต่อตนเอง ได้รับประโยชน์ในปัจจุบันตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์นั้น พระธรรมปิฎกได้กล่าวไว้ในหนังสือธรรมานุชีวิตว่า “คนที่เรียกว่ารู้จัก รู้จักใช้ทรัพย์ หรือหาเงินเป็น ใช้เงินเป็น เป็นคนที่ทำมาหากินที่ดี ตั้งตัวสร้างหลักฐานได้ และใช้ทรัพย์สมบัติให้เป็นประโยชน์ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางเศรษฐกิจอย่างถูกต้อง เพราะปฏิบัติตามหลักธรรม ต่อไปนี้” และความสำคัญของทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์นั้นมีหลักธรรม 4 อย่างนี้มีประโยชน์มากมายหลายประการแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติตาม รวมทั้งส่งผลดีไปถึงสังคมด้วย คือ

1. ทำให้บุคคลสามารถสร้างหลักฐานได้อย่างมั่นคง
2. ทำให้เป็นคนที่มีเกียรติ มีชื่อเสียง มีคนเชื่อฟังนับถือ
3. เป็นทางเสริมสร้างสัมพันธไมตรี
4. ทำให้มีโอกาสได้บำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม
5. เป็นแบบอย่างที่ดีให้บุคคลอื่นได้ปฏิบัติตามทั้งในด้านการงานและการดำรงชีวิต

6. สร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้ชาติทางอ้อม และช่วยลดปัญหาสังคมได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2544)

2.2.4 สรุป

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา คือ ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน หมายถึง ประโยชน์อันพึงได้รับจากการประกอบกิจการหรืออาชีพที่สุจริต ถูกต้องทั้งทางกฎหมายและศีลธรรม ผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบกิจการนั้น เป็นผลที่ได้เห็นตาเห็นไม่ต้องรอถึงภพภาคหน้า การปฏิบัติตามหลักธรรม “ทฤษฎีธัมมิกัตถะ” เป็นเรื่องเกี่ยวกับปากท้อง การกิน การอยู่ ปัจจัยการดำรงของคน ถ้าบ้านเมืองมีเศรษฐกิจดี คนมีความอยู่ดีกินดีต่างคนต่างประกอบอาชีพที่สุจริตไม่เบียดเบียนกัน รัฐบาลก็ไม่ต้องวุ่นวายอยู่กับการปราบปรามเรื่องทุจริต สามารถพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าไป และเศรษฐกิจของชาติจะดีขึ้นจำเป็นต้องมีการพัฒนา คือ การดำเนินกิจการเพื่อเพิ่มรายได้คนให้สูงขึ้นต่อเนื่องกันเป็นระยะยาวนานปัจจัย ชันมูลฐานที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ คือ ประชากรซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าสูงสุด และเป็นปัจจัยมูลฐาน เป็นต้นทุนเบื้องต้น ถ้าคนทุกคนที่เป็นประชากรของชาติ มีหลักธรรมตามที่กล่าวมา ก็ถือว่าประเทศชาติมีประชากรที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการประกอบอาชีพ และเป็นอาชีพที่สุจริต รัฐบาลก็สามารถพัฒนาส่งเสริมอาชีพทางด้านเทคโนโลยีเพื่อคุณภาพและปริมาณของผลผลิต มีการศึกษาวิจัยค้นคว้านวัตกรรมให้ประชากรเกิดความชำนาญในวิชาชีพ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศก็ย่อมบรรลุตามเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางพระพุทธศาสนา จะต้องเริ่มด้วยการพัฒนาคน เป็นอันดับแรก เมื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพแล้ว การพัฒนาวัตถุก็เป็นไปได้ง่าย เพราะคนเป็นผู้หาคนเป็นผู้ใช้ปัจจัยในการดำรงชีวิต ถ้าคนรู้จักหา และรู้จักใช้ให้เป็น เศรษฐกิจย่อมจะดีขึ้น

ดังนั้น ข้อปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตนหรือประโยชน์ในปัจจุบัน ก็คือ การรู้จักเลือกคบมิตรนั่นเอง หากผู้ใดสามารถปฏิบัติตนได้ครบทั้ง 4 ข้อ บุคคลนั้นจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างดี ไม่เดือดร้อน เป็นประโยชน์แก่ตนเองในปัจจุบัน ธรรมบทนี้จึงถือว่าเป็น “หัวใจเศรษฐกิจ” โดยมีคำย่อว่า “อุ อา กะ สะ” ซึ่งย่อมาจากหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา คือธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและหลักการในการพัฒนารูปแบบ

2.3.1 ความหมายของรูปแบบ

นักวิชาการ ได้ให้ความหมายของรูปแบบทั้งในลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ซึ่งพอจะสรุปความหมายของรูปแบบที่นักวิชาการส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นไว้ดังนี้

ทิตนา แชมมณี (2550) ได้กล่าวอธิบายความหมายของรูปแบบไว้ว่ารูปแบบ หมายถึง เครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยสร้างมาจากความคิด ประสบการณ์การใช้อุปมาอุปไมย หรือจากทฤษฎีหลักการต่าง ๆ และแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

กู๊ด (Good, 1973) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า รูปแบบ หมายถึง แบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำเป็นตัวอย่างเพื่อการเลียนแบบ เป็นแผนภูมิ หรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการ หรือแนวคิด เป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันซึ่งรวมกันเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม

วิลเลอร์ (Willer, 1967: 125อ้างใน บุญเชิด ขานิศาสตร์, 2556) กล่าวว่ารูปแบบเป็นการสร้างมโนทัศน์ (Conceptualization) เกี่ยวกับ ชุดของปรากฏการณ์โดยอาศัยหลักการ (Rationale) ของระบบรูปนัย (Formal system) และมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยามความสัมพันธ์ และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง

พลอตเตอร์และพอล (Procter and Paul 1978: 174) ให้ความหมายคำคำนี้ไว้ใน Longman Dictionary of Contemporary English โดยสรุปแล้วจะมี 3 ลักษณะใหญ่คือ Model ที่หมายถึงสิ่งซึ่งเป็นแบบย่อส่วนของจริงความหมายนั้นตรงกับภาษาไทยว่า แบบจำลอง เช่น แบบจำลองของเรือดำน้ำ เป็นต้น Model ที่หมายถึงสิ่งของหรือคนที่น่าสนใจเป็นแบบอย่างในการดำเนินการบางอย่างเช่น ครูแบบอย่าง นักเดินแบบหรือแม่แบบในการวาดภาพศิลป์ เป็นต้น Model ที่หมายถึงแบบหรือรุ่นของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์รุ่น 864X เป็นต้น

บาร์โดและฮาร์ทแมน (Bardo and Hartman, 1982: 245) ได้กล่าวถึงรูปแบบในทางสังคมศาสตร์ไว้ว่า “เป็นชุดของข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะและ/ หรือ บรรยายคุณสมบัติมัน ๆ” Bardo และ Hartman อธิบายต่อไปว่ารูปแบบเป็นอะไรบางอย่างที่เราพัฒนาขึ้นมา เพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ รูปแบบจึงมิใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม เพราะการทำ เช่นนั้นจะทำให้รูปแบบมีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการที่จะทำความเข้าใจ ซึ่งจะให้คุณค่าของรูปแบบนั้น ด้อยลงไป ส่วนการจัดระบบรูปแบบหนึ่งๆ จะต้องมียุทธศาสตร์น้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้นๆ ควรมี

องค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่ได้มีข้อกำหนดเป็นการตายตัว ทั้งนี้ก็แล้วปรากฏการณ์แต่ละอย่างและวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ อย่างไร

โทสและคาร์รอล (Tosi and Carroll, 1982: 74) กล่าวว่าไว้ว่ารูปแบบเป็นนามธรรมของจริงหรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีตั้งแต่รูปแบบอย่างง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมาก ๆ และมีทั้งรูปแบบทั้งกายภาพ (Physical model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุเช่น แบบจำลองหอสมุดแห่งชาติแบบจำลองเครื่องบินขับไล่ เอฟ16 เป็นต้น และรูปแบบเชิงลักษณะ (Qualitative Model) ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์ เช่น รูปแบบเชิงระบบและตามสถานการณ์ (A System/Contingency Model)

สโตนอร์และแวนเกิล (Stoner and Wankel, 1986: 44 อ้างถึงใน บุญเชิด ขานิศาสตร์, 2556) ให้ทัศนะว่ารูปแบบเป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์เพื่อให้เราได้เข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้ง่ายขึ้น

ทิงค์เอ็กซิสต์ (ThinkExist, 2008 : 1) ได้ให้ความหมายของคำว่า รูปแบบ (Model) ไว้ว่าเป็นแบบจำลองระบบการปฏิบัติงาน หรือแบบแผนของการก่อสร้างที่วาดไว้ล่วงหน้า หรือสิ่งของที่เป็นตัวแทนแสดงความคิดของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือสิ่งที่เตรียมเอาไว้ล่วงหน้าอาร์ดิกชันนารี (Arddictionaary, 2008: 1) ได้นิยามความหมายของ (Model) ว่า หมายถึงแบบจำลองที่เป็นสัดส่วนหรือเป็นประเภทเดียวกันกับของจริงหรือสัญลักษณ์ของการเป็นตัวแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่คาดว่าจะเกิดในอนาคต หรือแบบแผนของสิ่งที่เตรียมไว้การให้ความหมายของรูปแบบ (Model) ในหนังสือ Encyclopedia of Psychology and Education ไว้ 2 ความหมายดังนี้

1. รูปแบบ คือรูปย่อของความจริงของปรากฏการณ์ซึ่งแสดงด้วยข้อความ จำนวนหรือ ภาพโดยการลดทอนเวลาและเทศะ ทำให้เข้าใจความจริงของปรากฏการณ์ได้ดียิ่งขึ้น

2. รูปแบบ คือ ตัวแทนของการใช้แนวความคิดของโปรแกรมที่กำหนดเฉพาะ

Husen ,T.and Postlethwaite (1994: 3895) ได้ให้ความหมาย ว่า รูปแบบ คือโครงสร้างที่ถูกนำเสนอเพื่อใช้วินิจฉัยความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบที่สร้างมาจากเหตุการณ์การหยั่งรู้ด้วยวิธีการอุปมาอุปไมย หรือได้มาจากทฤษฎีรูปแบบจึงไม่ใช่ทฤษฎี

สรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง ความสัมพันธ์ของ 2 ชุด ตัวแปร ประกอบด้วยกระบวนการปฏิบัติงาน กับงานวิชาการที่มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

2.3.2 องค์ประกอบของรูปแบบ

นักการศึกษาได้อธิบายถึงองค์ประกอบของรูปแบบได้ 4 องค์ประกอบดังนี้ ฮัสเซน และโพสเล็ทเวท (Husen , T.and Postlethwaite, 1994: 3865; ทิศนา แคมมณี, 2550: 220)

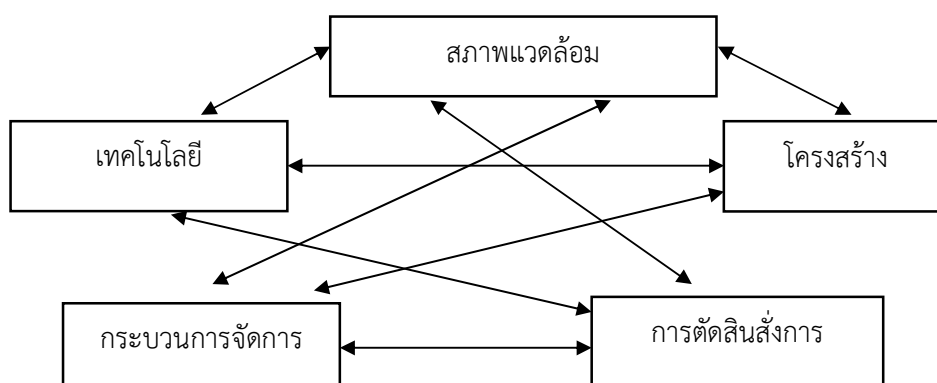
1. รูปแบบสามารถนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมาสามารถทดสอบ / สังเกตได้

2. มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุอธิบายปรากฏการณ์เรื่องนั้น/ปรากฏกลไกเชิงสาเหตุที่กำลังศึกษาและอธิบายเรื่องที่กำลังศึกษา

3. รูปแบบช่วยจินตนาการสร้างความคิดรวบยอด ความสัมพันธ์ของสิ่งที่กำลังศึกษา/ช่วยสืบเสาะความรู้

4. รูปแบบมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างมากกว่า ความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง

จากการศึกษาตัวอย่างของรูปแบบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ พบว่าไม่ปรากฏมีหลักเกณฑ์ที่เป็นเกณฑ์ตายตัวว่ารูปแบบนั้นต้องมียอดประกอบอะไรบ้างอย่างไร ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษา ส่วนการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบในการศึกษาและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการและการบริหารจัดการ (The Model of Organization and Management) ตามความคิดของ บราวน์และโมเบิร์กส์ Brown and Moberg (1980: 98) นั้น Brown และ Moberg ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (Systems Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) และองค์ประกอบตามรูปแบบของ Brown และ Moberg ประกอบด้วยสภาพแวดล้อม (Environment) เทคโนโลยี (Technology) โครงสร้าง (Structure) กระบวนการจัดการ (Management Process) และการตัดสินใจสั่งการ (Decision making) รูปแบบการศึกษาและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการและการบริหารของ Brown and Moberg (1980: 17) มีลักษณะดังแผนภาพที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 รูปแบบเชิงระบบและสถานการณ์ (Systems/Contingency Model) ของ Brown and Moberg (อ้างถึงใน บุญเชิด ขานิศาสตร์, 2556)

สำหรับองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารการศึกษาเท่าที่พบจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่าส่วนใหญ่จะกล่าวถึง การจัดการการบริหารหรือโครงสร้างระบบบริหารและแนวทางในการดำเนินงานในภาระหน้าที่ (Function) ที่สำคัญๆในการบริหารงานขององค์กรนั้น ๆ เช่น

การบริหารงานบุคลากร การบริหารงานการเงิน การบริหารงานวิชาการ เป็นต้น ซึ่งจะได้กล่าวถึงอีกครั้งหนึ่งในตอนที่ว่า ด้วยการกำหนดองค์ประกอบในการกำหนดรูปแบบต่อไปโดยสรุปแล้วในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่า จะประกอบด้วยอะไรบ้าง จำนวนเท่าใดมีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไรนั้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เรา กำลังศึกษาหรือจะออกแบบแนวคิดทฤษฎีและหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลักโครงสร้าง

2.3.3 ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบมีหลายประเภทด้วยกันซึ่งนักวิชาการด้านต่างๆ ก็ได้จัดแบ่งประเภทต่างกันออกไปสำหรับรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์นั้น (Keeves, 1988: 561-565 อ้างถึงใน บุญเชิด ขานิศาสตร์, 2556) ได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้าและปล่อยน้ำออกจากถัง นักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบกับน้ำ ที่เปิดออกจากถัง ดังนั้น นักเรียนที่คงอยู่ในระบบจึงเท่ากับนักเรียนที่เข้าสู่ระบบกลับด้วยนักเรียนที่ออกจากกระบบ เป็นต้น

2. Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ เช่น รูปแบบการสอนของ Joyce and Well, (1985: 41 อ้างถึงใน บุญเชิด ขานิศาสตร์, 2556)

3. Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์ รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

4. Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น The Standard Deprivation Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดา มารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้าน และระดับสติปัญญา ของเด็ก เป็นต้น

จอยส์และเวลล์ (Joyce and Well, 1985: 74 อ้างถึงใน บุญเชิด ขานิศาสตร์, 2556) ได้ศึกษาและจัดแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดหลักการหรือทฤษฎีซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนี้ ๆ และได้แบ่งกลุ่มรูปแบบการสอนเอาไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. Information-Processing Models เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดหลักความสามารถในกระบวนการประมวลข้อมูลของผู้เรียนและแนวทางในการปรับปรุงวิธีการจัดการกับข้อมูลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. Personal Models รูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับ ปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบปฏิบัติต่อสรรพสิ่ง (Reality) ทั้งหมด

3. Social Interaction Models เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและบุคคลต่อสังคม

4. Behavior Models เป็นกลุ่มของรูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบ จุดเน้นที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ของผู้เรียนมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างจิตวิทยาและพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้

สไตเนอร์ (Steiner, 1988: 148) รูปแบบแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ 1) รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Pretcal Model or Model-of) รูปแบบประเภทนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบิน ภาพจำลอง 2) รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model-of) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลองเป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน

ตามความคิดของสไตเนอร์ (Steiner, 1988: 215) รูปแบบแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Pretcal Model or Model-of) รูปแบบประเภทนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์เครื่องบิน ภาพจำลอง

2. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model-of) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลองเป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน รูปแบบตามความคิดเห็นของ คีฟ (Keeves, 1988: 178) จำแนกออกได้เป็น 5 รูปแบบคือ

1) รูปแบบคล้าย (Analogue Models) คือเป็นรูปแบบที่มีความสัมพันธ์กับระบบกายภาพมักเป็นรูปแบบที่ใช้ในวิทยาศาสตร์กายภาพเป็นรูปแบบที่นำไปใช้อุปมากับสิ่งอื่นได้เช่น รูปแบบจำลองระบบสุริยะที่เกิดขึ้นจริง ธนาครจำลองกับระบบธนาครที่เป็นจริง แบบจำลองการผลิตกับการผลิตจริง เป็นต้น

2) รูปแบบที่อธิบายความหมายหรือให้ความหมาย (Semantic Models) คือ เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาในการบรรยายลักษณะของรูปแบบชนิดนี้จะใช้วิธีการอุปมาในการพิจารณาด้วยภาษามากกว่าที่จะใช้วิธีอุปมาในการพิจารณาด้วยโครงสร้างกายภาพ

3) รูปแบบที่มีลักษณะเป็นแผนภูมิแบบแผน หรือโครงการ (Schematic Models)

4) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Models) คือเป็นรูปแบบที่กำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในรูปสมการหรือฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์

5) รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal Models) คือเป็นรูปแบบที่มีโครงสร้างเป็นสมการเชิงเส้นที่ประกอบด้วยตัวแปรสัมพันธ์กันเป็นเหตุและผล มีการทดสอบสมมุติฐานผลของรูปแบบจากลักษณะการแบ่งประเภทของรูปแบบของนักวิชาการต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าการแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดที่หนึ่งนั้น บอกให้ทราบถึงลักษณะการเขียนรูปแบบที่มีลักษณะส่วนการแบ่งประเภทของรูปแบบในแบบที่สองและสามนั้น เป็นการแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดพื้นฐานในการเสนอรูปแบบในการบรรยาย อธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ เป็นหลักจากที่กล่าวมาแสดงว่า รูปแบบมีหลายประเภทด้วยกันเป็นสิ่งที่สร้างและพัฒนาขึ้นของแต่ละสาขาก็มีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป เช่น รูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ได้แบ่งออกเป็น รูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม รูปแบบที่ใช้ภาษาสื่อในการขยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ รูปภาพ รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ และรูปแบบที่นำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กัน เชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เป็นต้น

2.3.4 คุณสมบัติของรูปแบบที่ดี

Keeves (1988: 560 อ้างถึงใน บุญเชิด ขานิศาสตร์, 2556) กล่าวว่า รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ควรจะมีข้อกำหนด (Requirement) 4 ประการ คือ

1. รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structural Relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวม ๆ (Associative Relationship)
2. รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้
3. รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้นนอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย
4. รูปแบบ ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

2.3.5 การตรวจสอบรูปแบบ

จุดมุ่งหมายที่สำคัญ ของการสร้างรูปแบบก็เพื่อทดสอบหรือตรวจสอบรูปแบบนั้น ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ การตรวจสอบรูปแบบมีหลายวิธี ซึ่งอาจใช้การวิเคราะห์จากหลักฐานเชิงคุณลักษณะ (Qualitative) และเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยที่การตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะอาจใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ ส่วนการตรวจสอบโมเดลจากหลักฐานเชิงปริมาณใช้

เทคนิคทางสถิติซึ่งการตรวจสอบรูปแบบควรตรวจสอบคุณลักษณะ 2 อย่าง (อุทุมพร จามรมาน, 2541: 23 อ้างถึงใน บุญเชิด ขานิศาสตร์, 2556) คือ

1. การตรวจสอบความมากมายของความสัมพันธ์/ ความเกี่ยวข้อง / เหตุผลระหว่างตัวแปร
2. การประมาณค่าพารามิเตอร์ของความสัมพันธ์ดังกล่าว ซึ่งการประมาณค่านี้สามารถประมาณข้ามกาลเวลากลุ่มตัวอย่าง หรือสถานที่ได้(Across Time, Samples, Sites)

Eisner (1976: 192-193 อ้างถึงใน บุญเชิด ขานิศาสตร์, 2556) ได้เสนอแนวความคิดการตรวจสอบโดยการใช้ผู้ทรงคุณวุฒิในบางเรื่องที่ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการวิจัยในเชิงปริมาณ โดยเชื่อว่าการรับรู้ที่เท่ากันนั้นเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้รู้และได้เสนอแนวความคิดการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ไว้ดังนี้

1. การประเมินโดยแนวทางนี้มีได้เน้นผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามรูปแบบการประเมินแบบอิงเป้าหมาย (Goal-Based Model) การตอบสนองปัญหา และความต้องการของผู้เกี่ยวข้องตามรูปแบบการประเมินแบบสนองตอบ (Responsive model) หรือกระบวนการการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่นำมาพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องโยงกับวัตถุประสงค์หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจจะผสมผสานปัจจัยในการพิจารณาต่างๆ เข้าด้วยกันตามวิจารณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพประสิทธิภาพ หรือความเหมาะสมของสิ่งที่ทำการประเมิน

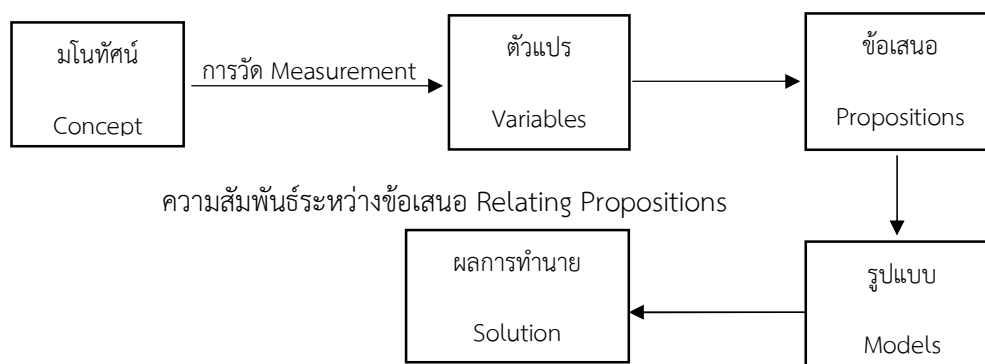
2. เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่องที่จะประเมิน โดยที่พัฒนามาจากรูปแบบการวิจารณ์งานศิลป์ (Art Criticism) ที่มีความละเอียดลึกซึ้งและต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากการวัดคุณค่าไม่อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใดๆ ได้และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง ต่อมาได้มีการนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาระดับสูงในวงการอุดมศึกษามากขึ้น ในสาขาเฉพาะที่ต้องอาศัยผู้รู้ผู้เล่นในเรื่องนั้นจริงๆ มาเป็นผู้ประเมินผล ทั้งนี้เพราะองค์ความรู้เฉพาะสาขานั้นผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้นจริงๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

3. เป็นรูปแบบที่ใช้บุคคล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ความเชื่อถือกับผู้ทรงคุณวุฒินั้น เทียบธรรมและมีดุลพินิจที่ดีทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่างๆ นั้นจะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒินั้นเอง

4. เป็นรูปแบบที่ยอมให้ความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงวุฒิตามอรรถาธิบายและความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่พิจารณา การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการการเก็บรวบรวม การประมวลผลการวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอทั้งนี้การเลือกผู้ทรงวุฒิจะเน้นที่สถานภาพทางวิชาชีพ ประสบการณ์และการเป็นที่เชื่อถือ (High Credit) ของวิชาชีพนั้นเป็นสำคัญ

2.3.6 การสร้างรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ

1.6.1 การสร้างรูปแบบ คือการกำหนดมโนทัศน์เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบเพื่อชี้ให้เห็นชัดเจนว่ารูปแบบเสนออะไร เสนออย่างไร เพื่อให้ได้อะไร และสิ่งที่ได้นั้น อธิบายปรากฏการณ์อะไร และนำไปสู่ข้อค้น พบอะไรใหม่ๆ (Steiner, 1969; Kieve, 1988: 172 อ้างถึงใน บุญเชิด ขานิศาสตร์, 2556) ขั้นตอนการสร้างรูปแบบเขียนไว้ในแผนภาพที่ 2 สร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ภาพประกอบที่ 2 แสดงขั้นตอนการสร้างรูปแบบสร้างความสัมพันธ์ (อ้างถึงใน บุญเชิด ขานิศาสตร์, 2556)

กล่าวโดยสรุป รูปแบบที่จะนำไปใช้ให้ได้ประโยชน์สูงสุดนั้น ต้องประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ คือ มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง สามารถทำนายผลได้ สามารถขยายความผลทำนายได้กว้างขวางขึ้นและสามารถนำไปสู่แนวคิดใหม่ๆ สำหรับการพัฒนารูปแบบนั้นผู้วิจัยจะต้องศึกษาแนวคิดทฤษฎีในการสร้างรูปแบบนำเอาข้อมูลที่จัดเก็บมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบกำหนดโครงสร้างและข้อเสนอของรูปแบบอย่างชัดเจนเพื่อนำไปสู่ผลสรุปเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่มุ่งหวังของการวิจัยมีการทดสอบและปรับปรุงรูปแบบก่อนนำรูปแบบไปใช้งานจริงและมีการประเมินผลหลังจากการนำรูปแบบไปใช้งานจริง

ดังนั้นโมเดลที่สร้างขึ้นจึงมีความชัดเจนและเหมาะสมกับวิธีการทดสอบโดยปกติแล้ว การวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์มักจะทดสอบโมเดลด้วยวิธีการทางสถิติ การสร้างโมเดลการเก็บรวบรวมข้อมูล และการทดสอบโมเดลเป็นกิจกรรมที่ต้องบูรณาการเข้าด้วยกันเนื่องจากโครงสร้างของโมเดลจะเป็นตัวกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จะนำไปใช้ทดสอบโมเดลผลของการทดสอบโมเดลย่อมนำไปสู่การยอมรับหรือปฏิเสธโมเดลนั้น

คีฟ (Keeves, 1988: 67 อ้างถึงใน บุญเชิด ขานิศาสตร์, 2556) ได้กล่าวถึงหลักการอย่างกว้างๆเพื่อกำกับการสร้างรูปแบบไว้ 4 ประการ คือ

- 1) รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรมากกว่า ความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดาอย่างไรก็ตามการเชื่อมโยงแบบเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไปนั้นก็ มีประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ
- 2) รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้น จากการใช้รูปแบบ ได้สามารถ ตรวจสอบได้โดยการสังเกตและหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้
- 3) รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลในเรื่องที่ศึกษาดังนั้น นอกจากจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย
- 4) นอกจากคุณสมบัติต่างๆที่กล่าวมาแล้วรูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ในเรื่องที่เรา กำลัง ศึกษาด้วย

2.3.7 พัฒนารูปแบบ

ความหมายของพัฒนารูปแบบ

รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์ (2548 อ้างถึงใน บุญเชิด ขานิศาสตร์, 2556) พัฒนารูปแบบหรือ พัฒนาแบบจำลอง (Model Development) หมายถึง กระบวนการสร้างหรือพัฒนาแบบจำลอง ตลอดจนการทดสอบรูปแบบที่ดีให้มีคุณภาพ การจะนำไปสู่สภาวะการณ์ที่ดีในการศึกษาวิจัย

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบพบว่า การพัฒนารูปแบบนั้นอาจจะมี ขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปแล้วอาจจะแบ่งออกเป็นสองตอนใหญ่ ๆ คือ การสร้างรูปแบบ (Construct) และการหาความตรง (Validity) ของรูปแบบ ส่วนรายละเอียดในแต่ละ ขั้นตอนว่ามีการดำเนินการอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิดซึ่งเป็นพื้นฐานในการ พัฒนารูปแบบนั้น ๆ ตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบ ได้แก่

การพัฒนารูปแบบซึ่งเป็นรูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ของ บุญชม ศรี สะอาด (2535:13 อ้างถึงใน บุญเชิด ขานิศาสตร์, 2556) ซึ่งได้แบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ขั้นตอน คือการพัฒนา รูปแบบและการทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ ในส่วนการพัฒนารูปแบบนั้น ดำเนินการ โดยวิเคราะห์ลำดับในการทำวิทยานิพนธ์หลักการเขียนรายงานการวิจัย จุดบกพร่องที่ มักจะพบในการทำวิทยานิพนธ์ ฯลฯ แล้วนำองค์ประกอบเหล่านั้น มาสร้างรูปแบบการควบคุม วิทยานิพนธ์ตามลำดับขั้นในการทำวิทยานิพนธ์หลังจากนั้นจะเป็นขั้นตอนที่ 2 นำรูปแบบดังกล่าวไป ทดสอบและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบ

การพัฒนารูปแบบอีกวิธีหนึ่งตามแนวทางการศึกษาของ รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ (2548:92-93 อ้างถึงใน บุญเชิด ขานิศาสตร์, 2556) ได้พัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษา ขึ้นพื้นฐาน โดยมุ่งศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาสังกัด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม ซึ่งในการศึกษามีรายละเอียดในการดำเนินการ 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับแนวคิดและหลักการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ได้รับเลือกเป็นโครงการนำร่อง การวิจัยและการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาสภาพจริงจากการรายงานประเมินตนเองของโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรโดยการสังเคราะห์แบบสัมภาษณ์จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 นำมาสร้างรูปแบบจำลองระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์กรด้วยการสร้างเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิแบบเลือกตอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการพัฒนารูปแบบระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์กร โดยใช้เทคนิคเดลฟายจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติโดยการใช้รูปแบบจำลองจากขั้นตอนที่ 2 นำมาวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรด้วยเทคนิคเดลฟาย 3 รอบ

ขั้นตอนที่ 4 เป็นการวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาคือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปและนำรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรและจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัยต่อไป

จากการศึกษาวิเคราะห์ในเรื่องนี้พอสรุปได้ว่าการสร้างรูปแบบ (Model) นั้นไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัวแน่นอนว่าต้องการทำอะไรบ้าง แต่โดยทั่วไปจะเริ่มต้นจากการศึกษาองค์ความรู้ (Intensive Knowledge) เกี่ยวกับเรื่องที่เราจะสร้างรูปแบบให้ชัดเจน จากนั้นจึงหาสมมติฐาน และหลักการของรูปแบบที่จะพัฒนาแล้วสร้างรูปแบบตามหลักการที่กำหนดขึ้นและนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบและประเมินผลหาคุณภาพของรูปแบบ โดยสรุปแล้วการพัฒนารูปแบบมีการดำเนินการเป็นสองขั้นตอนใหญ่ คือการสร้างรูปแบบและการหาคุณภาพของรูปแบบ

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาคู่มือ

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือ ในปัจจุบันมีความจำเป็นต่อกระบวนการการจัดกิจกรรม การฝึกอบรม และการพัฒนาของหน่วยงานที่มีความสำคัญต่อองค์กรส่วนใหญ่จัดทำขึ้นสำหรับลักษณะงานที่ซับซ้อนมีหลายขั้นตอนและเกี่ยวข้องกับคนหลายคนและสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานทำให้มีการพัฒนารูปแบบคู่มืออย่างต่อเนื่องประเภทและองค์ประกอบของคู่มือมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับการใช้งานของหน่วยงานนั้นๆ เพื่อให้ครอบคลุมถึงเนื้อหาที่มีความกระชับ ชัดเจน เข้าใจง่ายเป็นประโยชน์สำหรับการทำงานและฝึกอบรมเหมาะสมกับองค์กรและ

ผู้ใช้งานแต่ละกลุ่มมีความน่าสนใจ น่าติดตาม มีตัวอย่างประกอบมีความเป็นปัจจุบัน (Update) ไม่ล้าสมัย ผ่านกระบวนการคัดกรองของผู้ที่มีประสบการณ์และทักษะ คู่มือเปรียบเสมือนแผนที่นำทางการทำงานที่มีจุดมุ่งหมายและสิ้นสุดของกระบวนการต่างๆ ขององค์การและมีวิธีการควบคุมกระบวนการนั้นๆ การจัดทำคู่มือทำให้ได้งานที่มีคุณภาพตามที่กำหนดผู้ปฏิบัติงานไม่เกิดความสับสน แต่ละหน่วยงานรู้งานซึ่งกันและกันบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่สามารถทำงานแทนกันได้สามารถเริ่มปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วเมื่อมีการโยกย้ายตำแหน่งงานลดขั้นตอนการทำงานที่ซับซ้อน ลดข้อผิดพลาดจากการทำงานที่ไม่เป็นระบบช่วยในการออกแบบระบบงานใหม่และปรับปรุงงานพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องศึกษาความรู้ประยุกต์ใช้ความรู้เชิงวิชาการและเทคโนโลยีต่างๆอย่างเป็นระบบเข้ากับการปฏิบัติงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ซึ่งในการจัดทำผู้ทำจะต้องมีทักษะในด้านการวิเคราะห์ การสื่อสารออกแบบและการประเมินผล

นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า คู่มือ คือ หนังสือ เอกสาร ตำรา ที่แต่งขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มุ่งหวังให้ผู้อ่านกับผู้ใช้คู่มือเข้าใจ และสามารถดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ ด้วยตนเอง

นุติ รุ่งสว่าง (2543 อ้างถึงใน สุภาพรณ มลคล้า, 2559) ได้กล่าวไว้ว่า คู่มือที่ดีควรมีดังนี้ 1) ด้านรูปแบบ มีขนาดรูปเล่มเหมาะสม ตัวอักษรอ่านง่าย ชัดเจน มีรูปภาพประกอบเหมาะสมกับเนื้อหาและการนำเสนอกิจกรรมแต่ละขั้นตอนมีความชัดเจน 2) ด้านเนื้อหา ของคู่มือควรมีวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ชัดเจน เหมาะสมเข้าใจง่าย เนื้อหาความรู้มีความเหมาะสมตรงกับความ ต้องการและความจำเป็น 3) ด้านการนำไปใช้มีการกำหนดขั้นตอนการศึกษาคู่มือไว้ชัดเจน

นิชาภา เจริญรุ่งเรืองชัย (2547 อ้างถึงใน สุภาพรณ มลคล้า, 2559) ได้กล่าวไว้ว่า คู่มือ ควรประกอบด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวกับ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ 2) การวางแผน 3) การดำเนินงานตามแผน และ 4) การประเมินผลอีกทั้งมีตัวอย่าง แบบฟอร์มต่าง ๆ ทุกขั้นตอนของการปฏิบัติผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเป็นไปได้ในการนำคู่มือไปใช้ มีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด โดยมีความคิดเห็นเฉลี่ย 4.81

คู่มือ (manual) หมายถึง หนังสือ เอกสาร ตำรา สมุด เป็นรูปเล่มเล็กกะทัดรัดขนาดพกพา มีความสวยงาม ที่ใช้ควบคู่กับการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ตามวัตถุประสงค์ โดยใช้ภาษาที่อ่านเข้าใจง่ายต่อการรับรู้ มีภาพประกอบ และมีแนวทางรายละเอียดสามารถปฏิบัติได้ เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง และควรเป็นคู่มือที่ดีที่ประกอบไปด้วย รูปแบบ เนื้อหา และการนำไปทดลองใช้ปฏิบัติเกิดทักษะและเข้าใจในขั้นตอนการปฏิบัติ โดยมีขั้นตอนและแนวทางการพัฒนาคู่มือ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนการพัฒนาคู่มือ มีดังนี้

- 1) การวางแผน
- 2) การเตรียมข้อมูล
- 3) การทดสอบคู่มือ

แนวทางการพัฒนาคู่มือ มีดังนี้

- 1) ควรศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้น
- 2) สำรวจ วิเคราะห์ และรายละเอียดการเขียนเนื้อหาในการให้ความรู้
- 3) มีกระบวนการพัฒนาคู่มือ โดยการออกแบบรูปเล่ม ภาพประกอบ และมีผู้ทรงคุณวุฒิ

ตรวจสอบเพื่อความเหมาะสมของคู่มือ

4) มีการนำคู่มือไปใช้กับกลุ่มทดลอง(สุภาภรณ์ มลคล้า, 2559)

สรุปได้ว่า คู่มือ หมายถึง เอกสารข้อมูลแนวทางการปฏิบัติเริ่มตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นจนถึงกระบวนการสิ้นสุดของกิจกรรมนั้นๆ ที่ได้รวบรวมข้อมูลอยู่ในหนังสือ สมุด แผ่นพับ วีดีโอ เป็นต้น ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติได้ศึกษามีความรู้ ความเข้าใจง่าย ไม่มีความซับซ้อนและสามารถดึงดูดความสนใจให้ผู้ปฏิบัติมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับคนชายขอบ

“คนชายขอบ” เป็นคำที่ใช้กันมากในทางวิชาการ เมื่อเราพบใครคนหนึ่ง “ด้อยโอกาส” เรามักเรียกเขาว่า “คนชายขอบ (Marginal People)” ทั้งนี้ เพราะเราเข้าใจว่า คนที่ไม่ด้อยโอกาส ก็คือ คนที่อยู่ในศูนย์กลางของการพัฒนาและได้รับความเอาใจใส่จากสังคมและรัฐ มนุษย์ที่ไม่ด้อยโอกาสมีย่อมมี “ต้นทุน” ที่บริบทและอุปโภคได้อย่างความเท่าเทียมกับบุคคลอื่นๆ (พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, 2560, เว็บไซต์)

2.5.1 ความหมายของคนชายขอบ

คนชายขอบ (marginal people ; marginalization) หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มคนที่สังคมไม่สนใจเหลียวแล ถูกทิ้งขว้างแปลกแยกจากสังคมกระแสหลัก เช่น ชาวเขา ชนกลุ่มน้อย ผู้หญิงขายบริการ กลุ่มรักเพศเดียวกัน หรือคนพิการ นอกจากนี้ คนชายขอบยังรวมถึงผู้ที่ถูกปฏิเสธโดยสังคมส่วนใหญ่ เช่น ในห้องเรียน ถ้าบังเอิญเราเรียนไม่เก่ง แต่เพื่อนร่วมชั้นเรียนเป็นคนเรียนเก่งแทบทั้งหมด เราก็อาจจะกลายเป็นคนชายขอบได้เช่นกัน เพราะฉะนั้น กาลเทศะ (space/time) จึงไม่ใช่แค่คนที่อยู่ชายขอบแบบที่อยู่ตามชายแดนระหว่างประเทศ เท่านั้น แต่หมายถึงคนที่ถูกคนส่วนใหญ่มองว่าเป็นคนส่วนน้อยในสังคม อันเป็นที่ว่างทางวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน (พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, 2560, เว็บไซต์)

ในภาษาไทยคำว่า “ชาย” ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานนั้น หมายถึง ส่วนริม หรือปลายของบางอย่าง เช่น ชายผ้าจีวร “ส่วนที่ สุดเขต/ริม” เช่น ชายฝั่ง ชายแดน ชายทะเล ความหมายนี้จะมียุ่ไปในทางกายภาพหรือภูมิศาสตร์ แต่หากเราพิจารณาเนื้อหาของนิยามศัพท์ Marginalisationต่อไป เราจะพบความหมายของคำว่า “ชายขอบ” ที่อ้างอิงไปถึงการอยู่วนนอกการไม่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการคิดหรือตัดสินใจ

แท้ที่จริง ในวงวิชาการสังคมวิทยาของประเทศเรา คำว่า “ชายขอบ” ก็มีใช้คำใหม่ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนแต่อย่างใด ในพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน มีการบัญญัติศัพท์คำนี้ในภาษาไทยไว้อย่างชัดเจนโดยให้คำนิยามว่า “กลุ่มชายขอบ” ซึ่งหมายถึง กลุ่มคนที่ยังไม่ถูกกลืนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มใหญ่อย่างสมบูรณ์ กลุ่มที่ละทิ้งวัฒนธรรมเดิมของตนไปบางส่วน และยังไม่ได้เป็นที่ยอมรับอย่างสมบูรณ์ กลุ่มที่ละทิ้งวัฒนธรรมเดิมของตนไปบางส่วน และยังไม่ได้เป็นที่ยอมรับอย่างสมบูรณ์ในวัฒนธรรมใหม่ที่กลายมาเป็นวิถีชีวิตของตน คำนี้มักจะนำมาใช้กับกลุ่มคน

ที่อพยพย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ ในกลุ่มคนนี้จะมีความวัฒนธรรมต่างๆ ผสมกันมากมาย ดังนั้นทัศนคติ คุณค่า และแบบพฤติกรรมที่แสดงออกมากจึงได้มีลักษณะเป็นของวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง

ในอีกคำหนึ่งที่เกี่ยวข้องกันในบทความนี้คือ “ชนกลุ่มน้อย” หมายถึง กลุ่มคนซึ่งกำหนดโดยขนาดหรือส่วนของประชากรว่ามีจำนวนน้อยกว่าประชากรส่วนใหญ่มากกว่าคือ เป็นกลุ่มย่อย ซึ่งมีแบบอย่างวัฒนธรรมย่อยอยู่ภายในสังคมใหญ่ ชนกลุ่มน้อยในสังคมต่างๆ มีเอกลักษณ์หรือพันธะผูกพันกันด้วยเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา หรือลักษณะอื่นๆ ทางวัฒนธรรมที่เห็นได้ชัดจนว่าต่างจากส่วนใหญ่ของสังคม ในสังคมที่มีปัญหาเกี่ยวกับสัมพันธภาพทางเชื้อชาติมักพบว่า ชนกลุ่มน้อยตกอยู่ในฐานะถูกเหยียดฉานและได้รับการปฏิบัติไม่เท่าเทียมกับชนกลุ่มใหญ่ (วิชุดา สร้อยสุด, 2556, เว็บไซต์)

2.5.2 กระบวนการสร้างความเป็นชายขอบ

ภาวะหรือกระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลถูกปฏิเสธหนทางที่จะเข้าถึงการได้รับตำแหน่งสำคัญและเป็นสัญลักษณ์ทางเศรษฐกิจ ศาสนา อำนาจทางการเมืองในสังคมใดๆ กลุ่มชายขอบนี้อาจเป็นชนกลุ่มใหญ่จำนวนหนึ่ง เช่น กรณีประชากรผิวดำซึ่งเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ที่สุดของแอฟริกาใต้ภายใต้ระบอบกีดกันผิวนั้น คนผิวดำได้กลายเป็นคนชายขอบ แม้คนผิวดำซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่แม้มีจำนวนน้อยกว่าแต่เข้าถึงอำนาจทางการเมือง และเศรษฐกิจ จึงทำให้สามารถดำรงตนเป็นผู้ปกครองได้ กระบวนการกลายเป็นชายขอบกลายเป็นหัวเรื่องสำคัญในการวิจัยทางสังคมวิทยาในช่วงทศวรรษ 1960 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการตอบสนองต่อความตระหนักถึงประเทศกำลังพัฒนาบางประเทศที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว แต่ทว่าสมาชิกของสังคมเหล่านี้กลับได้รับส่วนแบ่งผลตอบแทนจากความสำเร็จแตกต่างกันและไม่เท่าเทียมกันมากขึ้นเสียกว่าที่เคย

ในประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศที่ประสบความสำเร็จนั้นความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของชาติดำเนินไปควบคู่กันกับการกีดกันประชากรกลุ่มใหญ่ออกจากชีวิตทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะหนทางของอุตสาหกรรมและการพัฒนาเศรษฐกิจของสังคมที่กำลังพัฒนาใดๆ มักจะหมายถึงการพึ่งพาอาศัยการนำเข้าเทคโนโลยีและการเครื่องจักรจากต่างประเทศเป็นอย่างมาก บ่อยครั้งการพัฒนาประเทศจึงกินความหมายไปถึงการลดความสำคัญของการผลิตด้านอื่นๆ เช่น การละเลยการผลิตพืชอาหารหลักไปโดยปริยาย บรรดาคนจนทั้งที่อยู่ในเมือง และชนบท สังคมเหล่านั้นถูกกีดกันให้ออกไปอยู่ขอบนอกหรือขอบชายขอบ ของระบบมิให้เกี่ยวข้องกับการพัฒนา กลุ่มคนเหล่านี้ตกอยู่ในฐานะเสมือนถูกระบบกีดกันให้ภาวะความยากจนอย่างที่สุด อีกทั้งยังได้รับผลกระทบที่สืบเนื่องมาจากการขาดบริการด้านสังคมและสวัสดิการทั้งนี้เพราะถูกกีดกันให้อยู่นอกระบบสวัสดิการจึงทำให้ยากที่จะลืมตาอ้าปากและมีโอกาสรับจ้างงานที่ปกติสุขหรือมีชีวิตที่มีศักดิ์ศรีได้ (วิชุดา สร้อยสุด, 2556, เว็บไซต์)

กระบวนการเป็นคนชายขอบนั้นอาจจะเกิดขึ้นได้ใน 2 ทิศทาง ที่ตรงข้ามกัน กล่าวคือ ในทิศทางแรก ความเป็นชายขอบเกิดขึ้นจากการถูกกีดกัน และถูกลดอำนาจ หรือถูกตีป้าย เช่น กรณีผู้

ติดเชื่อเอชไอวีนั้น ความเป็นชายขอบของพวกเขาเกิดขึ้นจากผู้ติดเชื่อถูกแยกออกไปจากสังคม ถูกทำให้แปลกแยกจากสังคม ถูกผลักให้กลายเป็นชายขอบในลักษณะที่เรียกว่าคนในสังคมไม่ยอมรับ แต่พวกเขาก็ยังพยายามแยกตัวตนออกมาจากสังคม เพื่อให้เห็นตัวตัวตนของพวกเขาเองด้วย หรือกรณีชาวเขาที่ถูกติดป้ายในลักษณะให้ร้ายป้ายสีต่างๆ นานา แต่ในอีกทิศทางหนึ่ง ความเป็นชายขอบเกิดขึ้นจากการถูกดึงเข้าร่วมกระบวนการ จนกลับกลายเป็นชายขอบในทิศทางตรงกันข้ามกับทิศทางแรก เช่นกรณีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในสังคมไทยถูกดึงให้เข้าร่วมกระบวนการการพัฒนา โดยเฉพาะการส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่กลับกลายเป็นการดึงให้พวกเขาถูกแปลกแยก ถูกดึงให้เป็นคนชายขอบ เพราะมีสถานภาพเป็นเพียงสินค้าสำหรับนักท่องเที่ยวเท่านั้น และกรณีของผู้นิยมบริโภคสินค้าเงินผ่อน ก็ถูกทำให้กลายเป็นคนชายขอบได้ เพราะยังเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริโภค ก็ยิ่งกลายเป็นชายขอบในเชิงเศรษฐกิจ ด้วยการติดหนี้สินรุงรังจนไร้ความเป็นตัวของตัวเอง

ดังนั้นกระบวนการกลายเป็นชายขอบจึงไม่ได้เกิดขึ้นเพราะถูกกีดกันด้านเดียว แต่เกิดจากกระบวนการทั้ง 2 ด้าน ทั้งด้านที่ถูกผนวกและด้านที่ถูกกีดกันก็สามารถเป็นชายขอบได้ทั้งคู่ เพราะฉะนั้นประเด็นสำคัญคือเงื่อนไขและสาเหตุอะไรที่ทำให้กระบวนการตรงข้ามกันนั้นก่อให้เกิดผลอย่างเดียวกันได้อย่างไร ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับ 3 บริบทด้วยกัน ในบริบทแรกชุมชนเผชิญกับกระแสของรัฐธรรมนูญ ซึ่งสร้างแรงกดดันลงไปในกลุ่มชนต่างๆ ภายในประเทศ เช่น การผสมกลมกลืนให้ “กะเหรี่ยงกลายเป็นไทย” ส่วนรัฐชาติก็เน้นการอนุรักษ ก็สร้างกระแสของการกีดกันชุมชนต่างๆ ออกจากการเข้าถึงทรัพยากร สำหรับบริบทที่ 2 นั้น ชุมชนจะตกอยู่ในกระแสของทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ จนเกิดปัญหาในเรื่องของพื้นที่ยีนเดิม ซึ่งมักเกี่ยวกับชุมชนภายใต้หน่วยที่ซับซ้อน กล่าวคือ หน่วยเดิมเป็นเรื่องของชุมชนและชาติพันธุ์ แต่ต้องไปยืนอยู่ในกระแสที่เขี้ยวกรากของทุนนิยม บริโภคนิยม และกระแสของโลกาภิวัตน์ ทำให้ถูกเปลี่ยนความหมายจนสูญเสียพื้นที่ของความเป็นมนุษย์ และบริบทสุดท้ายจะเป็นเรื่องของตัวตนของผู้คนกลุ่มต่างๆ ในช่วงของการเปลี่ยนผ่าน ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการก่อตัวของตัวตน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริโภค ผู้หญิง หรือผู้เป็นโรคเอดส์ ที่ตกอยู่ในสถานการณ์ของการเปลี่ยนผ่านทางสังคม เช่น ในกรณีของคนเป็นโรคเอดส์ต้องสูญเสียความเป็นคนเพราะถูกติดป้ายว่าเป็นผู้ไร้ศีลธรรม

ภายใต้บริบทดังกล่าวในปัจจุบันนี้จะพบว่า ความเป็นชายขอบสามารถเกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่ง ทั้งพื้นที่ในเมือง ในบาร์ ในโรงงาน พื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท พื้นที่ในชนบท จนกระทั่งพื้นที่สูงในป่า การเป็นคนชายขอบซึ่งอาจเกิดขึ้นได้กับทุกคน ในเกือบจะทุกสถานการณ์ ขึ้นอยู่กับมุมมอง เช่น นักวิชาการก็อาจจะกลายเป็นชายขอบได้ ถ้าหากถูกติดป้ายว่าเป็นพวกไม่หวังดี ดังนั้นการเป็นชายขอบจึงไม่ได้หมายความว่า เกิดขึ้นเฉพาะในบริเวณชายขอบเท่านั้น ความเป็นชายขอบเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกหนทุกแห่ง เมื่อมีการกีดกันพื้นที่ในรูปของการสร้างพรมแดนขึ้นมาปิดกั้นผู้คนบางกลุ่ม

แต่ความเข้าใจทั่วไปมักจะมองคนชายขอบว่า เป็นเพียงวัฒนธรรมกลุ่มย่อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดเล็ก ทั้งนี้เพราะมองเห็นได้ง่าย และคนทั่วไปอาจยังติดอยู่กับความคิดแบบเหยียดสีผิวและเชื้อชาติอยู่ การใช้มิติทางชาติพันธุ์จึงเป็นวิธีที่ง่ายที่สุด รวมทั้งทางการเมืองก็ง่ายที่สุดด้วย เช่น กรณีชาวเขาต่อสู้เรื่องสิทธิที่จะอาศัยในป่า ก็ถูกป้ายสีว่าไม่ใช่คนไทย ซึ่งคนที่ไม่เข้าใจเรื่องเหล่านี้มีจำนวนมาก ดังนั้นความเป็นชาติพันธุ์ (Ethnicity) ยังต้องเป็นประเด็นสำคัญ ในการเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม (กริณัย อาป้อม, 2554, เว็บไซต์)

2.5.3 ประเภทของคนชายขอบ

1. ชายขอบของภูมิศาสตร์ ซึ่งใครก็ตามที่อยู่ขอบริมของแผนที่ คนเหล่านั้นก็คือคนชายขอบ แต่รายละเอียดของความเป็นชายขอบนั้นอาจมีเนื้อหาแตกต่างกัน เช่นบางคนอยู่ชายขอบกลับเป็นการเอื้อต่อการลงทุนที่ข้ามไปลงทุนในชายแดนกับอีกประเทศหนึ่ง บางคนเป็นผู้ซึ่งมีอิทธิพลต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจอยู่ตรงบริเวณนั้น เช่น มีโรงงานอุตสาหกรรม มีการร่วมลงทุนในทางธุรกิจ การท่องเที่ยว ธุรกิจบ่อนการพนัน การฟอกเงินต่างๆ ส่วนบางคน กลับถูกกีดกันในการเข้าถึงทรัพยากรในระดับพื้นฐานที่สุด เช่น ไม่มีที่ทำกิน ถูกเอาเปรียบขูดรีดแรงงาน และถูกใช้เป็นกั้นชนในเขตชายแดนที่มีปัญหาข้อพิพาท เป็นต้น

2. ชายขอบของประวัติศาสตร์ สำหรับเรื่องนี้มันมีพลวัตเปลี่ยนแปลงไปมา และสัมพันธ์กับสภาพภูมิศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างเช่น สมัยอาณาจักรสุโขทัย อยู่ยากก็เป็นเพียงเมืองชายขอบ มาถึงสมัยอยุธยา สุโขทัยก็เปลี่ยนแปลงความสำคัญของตัวเองไป และศูนย์กลางอย่างกรุงเทพฯก็จัดว่าเป็นดินแดนชายขอบของอาณาจักรอยุธยา เป็นต้น จะเห็นว่า หากมองจากแง่ของประวัติศาสตร์มันมีความเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต

3. ชายขอบของความรู้ หากเรามองกันที่ตัวของความรู้ ความรู้ใดที่ไม่สอดคล้องกับความรู้อื่นๆ ความรู้ใดที่ไม่ใช่กระแสหลัก ความรู้นั้นก็เป็นชายขอบ แม้แต่คนที่อยู่ที่ศูนย์กลางขอบเขตทางภูมิศาสตร์ หากมีความรู้ต่างไปจากสังคม ต่างไปจากความเชื่อ ความคิด ความเห็นของคนส่วนใหญ่ ความรู้นั้นก็เป็นชายขอบในท่ามกลางศูนย์กลางนั่นเอง ตัวอย่างในเรื่องนี้ที่จะขอยกขึ้นมาก็คือ ในสมัยเริ่มต้นการพัฒนาเมื่อประมาณ 40 กว่าปีที่แล้ว จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีจดหมายไปถึงมหาเถรสมาคม ไม่ให้สอนเรื่องสันโดษ ทั้งนี้เข้าใจว่า หลักการดังกล่าวของพระพุทธศาสนาไปขัดกับหลักของการพัฒนาประเทศ อย่างนี้ ความรู้เกี่ยวกับเรื่องของสันโดษก็ถือเป็นความรู้แบบชายขอบ (วิชุดา สร้อยสุด, 2556, เว็บไซต์)

2.5.4 สรุปแนวคิดคนชายขอบ

การศึกษาคนชายขอบได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า วิธีคิดเชิงเดี่ยวที่ยึดติดอยู่กับกรอบคิด หน่วยทางสังคม และความหมายอย่างตายตัวนั้น ไม่สามารถอธิบายกระบวนการที่ซับซ้อนของความเป็นชายขอบได้ เพราะคนชายขอบมีลักษณะที่หลากหลายและกว้างขวาง ขณะที่สามารถเกิดขึ้น

ได้กับกลุ่มคนต่างๆ มากมายภายใต้กระบวนการและบริบททางสังคมที่ซับซ้อน แต่ต้องอาศัยแนวความคิดวิเคราะห์ด้วยวิธีคิดเชิงซ้อน ที่มองว่าคนนั้นมีชีวิต อยู่ในความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างเคลื่อนไหว บนพื้นฐานที่ว่า คนสามารถสร้างความหมายหลายๆ อย่างพร้อมๆ กัน ในการดำรงชีวิตอยู่ในบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อันเนื่องมาจากการปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ซึ่งต้องเรียนรู้และต่อสู้อย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาความเป็นคนของตนเอง ด้วยการผลิตความหมายและสร้างวาทกรรมต่างๆ ทั้งในแง่ของความรู้ พื้นที่ อัตลักษณ์ และบทบาท ให้มีลักษณะสลับซับซ้อนและเลื่อนไหลโดยไม่มี ความหมายที่คงที่ ในความพยายามที่จะโต้ตอบและต่อรองกับการครอบงำทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการกีดกันให้สูญเสียอำนาจ และกระบวนการลดทอนความเป็นมนุษย์ ซึ่งพยายามเปลี่ยนวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้า และกักขังอัตลักษณ์ด้วยการติดป้ายให้มีความหมายตายตัวในแง่ลบ เพราะกระบวนการเหล่านี้ต่างล้วนผลักดันให้มนุษย์กลายเป็นคนชายขอบ ในขณะเดียวกันกระบวนการดังกล่าวก็ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง และสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกหนทุกแห่งในสังคมไทย ภายใต้วัฒนธรรมบริโภคนิยมของกระแสโลกาภิวัตน์

ดังนั้นการศึกษากระบวนการเรียนรู้และการต่อสู้ของคนชายขอบทั้งหลายจะช่วยให้เข้าใจศักยภาพของความเป็นคนว่าสามารถดำรงอยู่ได้อย่างไร แม้จะตกอยู่ในสถานภาพที่ถูกลดทอนความเป็นคนอย่างถึงที่สุดก็ตาม ก็จะมีพบในกรณีศึกษาต่างๆ ว่า คนชายขอบไม่เคยยอมถูกกักขังให้อยู่ในกรอบที่ตายตัวแต่จะขัดขึ้นต่อสู้ ด้วยการเรียนรู้และสร้างสรรค์อยู่ตลอดเวลา เพื่อปรับตัวให้มีชีวิตอยู่ได้ในพื้นที่และอัตลักษณ์ที่ซับซ้อนสลับไปสลับมา ศักยภาพดังกล่าวของคนชายขอบ ในด้านหนึ่งนับว่ามีนัยสำคัญต่อความเข้าใจวัฒนธรรมของการเรียนรู้ท่ามกลางการต่อสู้ในชีวิตจริง ขณะที่ในอีกด้านหนึ่งนั้น ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการสร้างประชาสังคม ที่ต้องการให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงเพราะจะช่วยลดช่องว่างในสังคมปัจจุบันที่นับวันจะมองคนที่แตกต่างกันทางสังคมและวัฒนธรรมจากแง่มุมของ “ความเป็นอื่น” (The Otherness) มากขึ้น ซึ่งมักแฝงไว้ด้วยนัยของความไม่เท่าเทียมกันในสังคม โดยชี้ให้เห็นพลังของความเป็นคนว่าสามารถดำรงอยู่ได้อย่างหลากหลาย ในด้านกลับกันศักยภาพในการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของคนชายขอบก็จะกลายเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสังคมไทยด้วยการสร้างความเข้าใจที่หลากหลายในการปรับตัวของมนุษย์ต่อทิศทางการเปลี่ยนแปลง ที่นับวันจะยิ่งทวีความไม่แน่นอน ขณะที่สังคมไทยต้องร่วมอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์อย่างไร้ความสามารถ ในการกำหนดชะตากรรมของตนเองมากขึ้นทุกที

ถ้าหากสังคมไทยต้องการเห็นการต่อสู้ของคนชายขอบ แสดงทั้งพลังของความเป็นมนุษย์ และพลังสร้างสรรค์อย่างแท้จริง จะต้องช่วยกันขจัดเงื่อนไขปิดกั้นต่างๆ ที่แฝงอยู่ในโครงสร้างของสังคม ไม่ว่าจะเป็นวิธีคิดเชิงเดี่ยวในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะความคิดเกี่ยวกับสิทธิ ตลอดจนโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่บิดเบี้ยว เพราะเงื่อนไขเหล่านี้ล้วนแต่ก่อให้เกิดผลด้านลบโดยไม่ได้ตั้งใจเสมอ อีกทั้งยังทำให้เกิดความเข้าใจผิด จนมักกล่าวโทษคนที่ตกเป็นเหยื่อทั้งหลายว่าเป็นต้นเหตุของปัญหาต่างๆ

ในสังคม ยิ่งไปกว่านั้นยังกลายเป็นเสมือนเส้นผมที่บังภูเขา ซึ่งปิดกั้นสายตาของตนเองไม่ให้ความสนใจในการแสวงหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา ทั้งนี้เพราะสาเหตุที่แท้จริงก็คือส่วนหนึ่งของเงื่อนไขที่ปิดกั้นเหล่านั้นนั่นเอง

นอกจากจะต้องช่วยกันขจัดเงื่อนไขที่ปิดกั้นต่างๆ แล้ว ภาคประชาสังคมคงจะต้องร่วมกันสร้างเงื่อนไขที่สนับสนุนกลุ่มคนทุกๆ กลุ่มในสังคมไทยให้สามารถแสดงพลังของความเป็นคน และพลังสร้างสรรค์คืออย่างอิสระมากขึ้นด้วยการหันมาสนใจเปิดพื้นที่ทางสังคมใหม่ๆ จากความคิดในประเด็นต่างๆ เช่น ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ สิทธิชุมชน สิทธิเชิงซ้อน ระบบกฎหมายเชิงซ้อน และการจัดการแบบมีส่วนร่วม ฯลฯ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะความหมายของพื้นที่ทางสังคมใหม่ๆ นั้น ล้วนได้มาจากการเรียนรู้และการต่อสู้ของคนชายขอบนั่นเอง ซึ่งจะไม่มีความหมายอย่างตายตัว แต่เปิดกว้างให้ทุกคนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการให้ความหมายอย่างอิสระ เพื่อจะร่วมกันสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ทางสังคมขึ้นมาใหม่ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพในสิทธิของความเป็นคนอย่างเท่าเทียมกัน

2.6 ข้อมูลสภาพพื้นที่ที่ทำวิจัย

ประวัติจังหวัดขอนแก่น

ประวัติของจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเริ่มก่อตั้งเป็นเมืองมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 อายุเพียงแค่สองร้อยกว่าปีก็อาจจะกล่าวไม่ได้ว่าเป็นเมืองเก่า แต่ที่จริงแล้วดินแดนบนที่ราบสูงแห่งนี้ มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานมากไม่ว่าจะเป็นทางธรรมชาติ หรือทางอารยธรรม ดังที่มีการค้นพบซากสิ่งมีชีวิตดึกดำบรรพ์อายุนับล้านปี พบชุมชนเมืองโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์หลายแห่ง ตลอดจนปราสาทขอมสมัยพุทธศตวรรษที่ 18 ด้วยอารยธรรมที่สั่งสมมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สิ่งของที่พบที่นี่ไม่ว่าจะเป็น วัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถานต่างๆ จึงล้วนเป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้ทราบความเป็นมาของคนไทยและชาติไทยขอนแก่นไม่เพียงจะเป็นศูนย์กลางของภาคอีสาน โดยเหตุผลทางภูมิศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาและเทคโนโลยี ด้วยเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยขอนแก่นระบบสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายในอำเภอเมืองรถโดยสารประจำทางวิ่งบริการหลายสาย มีที่พักบริการหลายระดับตั้งแต่ห้องพักราคาย่อมเยา ไปจนถึงโรงแรมระดับห้าดาว สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยวด้วย ขอนแก่นมีพื้นที่ประมาณ 10,885 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 24 อำเภอ

ระยะทางจากตัวเมืองไปยังอำเภอและกิ่งอำเภอต่างๆ

อำเภอกระนวน 66 กม.	อำเภอเขาสมัน 49 กม.	อำเภอชนบท 55 กม.
อำเภอชุมแพ 82 กม.	อำเภอน้ำพอง 43 กม.	อำเภอบ้านไผ่ 44 กม.
อำเภอบ้านฝาง 22 กม.	อำเภอเปือยน้อย 80 กม.	อำเภอพระยืน 30 กม.
อำเภอพล 74 กม.	อำเภอภูผาม่าน 109 กม.	อำเภอภูเวียง 68 กม.

อำเภอแม่จางาซีรี 58 กม. อำเภอเวียงน้อย 96 กม. อำเภอเวียงใหญ่ 72 กม.
 อำเภอสีชมพู 114 กม. อำเภอหนองเรือ 45 กม. อำเภอหนองสองห้อง 96 กม.
 อำเภออุบลรัตน์ 50 กม. อำเภอโคกโพธิ์ไชย 75 กม. อำเภอซำสูง 39 กม.
 อำเภอบ้านแฮด 18 กม. อำเภอโนนศิลา 58 กม. อำเภอหนองนาคำ 80 กม.

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดกับจังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภูและเลย

ทิศใต้ ติดกับจังหวัดนครราชสีมาและบุรีรัมย์

ทิศตะวันออก ติดกับจังหวัดกาฬสินธุ์ และมหาสารคาม

ทิศตะวันตก ติดกับจังหวัดเพชรบูรณ์และชัยภูมิ(<https://www.thai25.com>)

คำขวัญประจำจังหวัด

"พระธาตุขามแก่น เสียงแคนดอกคูน ศูนย์รวมผ้าไหม ร่วมใจผูกเสี่ยว เที่ยวขอนแก่น นครใหญ่ ไก่บ้านลือราชนันท์"

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดขอนแก่น มีสภาพพื้นที่ทั้งหมดลาดเอียงจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออกและทิศใต้ โดยสามารถแบ่งสภาพพื้นที่ออกได้เป็น 3 ส่วน คือ

1. บริเวณที่สูงทางด้านตะวันตก เริ่มตั้งแต่อำเภอภูผาม่าน ที่มีสภาพพื้นที่เป็นเขาหินปูนตะปุ่มตะป่ำ เช่น ภูผากันาม ภูซำดีหมี่ เป็นต้น สลับกับพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยที่มีระดับความสูงประมาณ 250 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง จากนั้นพื้นที่จะมีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาดไปทางอำเภอสีชมพู อำเภอชุมแพ และอำเภอหนองเรือ ที่มีระดับความสูงประมาณ 200-240 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง โดยมีภูเขารูปแอ่ง หรือภูเขาเว้าตัวอยู่ติดอำเภอภูเวียง

2. บริเวณที่สูงตอนกลางและด้านเหนือ สภาพพื้นที่เป็นเทือกเขาของภูเก้า ภูเม็ง ภูพานคำ เป็นแนวขวางมาจากด้านเหนือ แล้ววกลงมาทางตะวันตกเฉียงใต้ โดยไหล่เขาด้านนอกมีความสูงและลาดชันมาก มีความสูงประมาณ 300-660 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ส่วนไหล่เขาภายในมีความลาดชันน้อย มีระดับความสูงประมาณ 220-250 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง สภาพพื้นที่นี้ครอบคลุมพื้นที่อำเภอกระนวน อำเภอเขาสมบวง อำเภอโนนสูง อำเภออุบลรัตน์ อำเภอบ้านฝาง และกิ่งอำเภอโคกโพธิ์ไชย

3. บริเวณแอ่งโคราช ครอบคลุมพื้นที่ทางด้านใต้จังหวัด สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย มีความสูงประมาณ 150-200 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีบางส่วนเป็นเนินที่มีระดับความสูงประมาณ 170-250 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลางและลาดต่ำไปหาที่ราบลุ่มที่ขนานกับลำน้ำชี ซึ่งมีความสูงประมาณ 130-150 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง พื้นที่บริเวณนี้ได้แก่ ด้านใต้อำเภอกระนวน อำเภอน้ำพอง อำเภอเมือง อำเภอพระยืน อำเภอแม่จางาซีรี แล้วพื้นที่ที่จะ

ลาดชันขึ้นไปทางตะวันออก เป็นพื้นที่ลูกคลื่นลอนลาดมีความสูงประมาณ 200-250 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง และค่อนข้างราบ มีความสูงประมาณ 170 -180 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ได้แก่ พื้นที่อำเภอชนบท อำเภอบ้านไผ่ อำเภอเวียงน้อย อำเภอเวียงใหญ่ อำเภอพล อำเภอหนองสองห้อง อำเภอเปือยน้อย กิ่งอำเภอบ้านแฮด และกิ่งอำเภอโนนศิลา (ศูนย์อุตุนิยมวิทยาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน, 2562)

ภูมิอากาศ

จังหวัดขอนแก่นอยู่ในเขตร้อนชื้นมี 3 ฤดู คือ ฤดูฝน (พฤษภาคม ถึงตุลาคม) ฤดูหนาว (พฤศจิกายน ถึง กุมภาพันธ์) ฤดูร้อน (มีนาคม ถึง กันยายน) ปริมาณน้ำฝนในรอบ 5 ปี (พ.ศ. 2541-2545) ฝนตกโดยเฉลี่ย 1,393.06 มิลลิเมตร/ปี

การปกครอง

จังหวัดขอนแก่นแบ่งการปกครองตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2543 ได้กำหนดให้มีการจัดระเบียบบริหารราชการออกเป็น 3 ส่วนคือ

1. ราชการส่วนภูมิภาค มีส่วนราชการประจำจังหวัด 29 ส่วนราชการ แบ่งการปกครองออกเป็น 26 อำเภอ 198 ตำบล 2,307 หมู่บ้าน 280 ชุมชน
2. ราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 4 แห่ง เทศบาลตำบล 28 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 190 แห่ง
3. ราชการส่วนกลางและรัฐวิสาหกิจ 208 หน่วยงาน

ประชากร

ปี พ.ศ. 2549 มีประชากรรวมทั้งสิ้น 1,749,249 คน เป็นชาย 876,288 คน หรือร้อยละ 50.10 เป็นหญิง 872,961 คน หรือร้อยละ 49.90 จำนวนทั้งสิ้น 405,471ครัวเรือน ประชากรในช่วงอายุ 18 - 49 ปี มีจำนวนมากที่สุด 1,101,877 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 63.21 รองลงมาคือช่วงอายุ 50 – 60 ปี และ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวน ประชากร 279,745 คน และ 241,968 คน ตามลำดับ

สถานที่ท่องเที่ยว

ขอนแก่นเป็นจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก และที่ดังระดับโลก คือการค้นพบไดโนเสาร์ ที่อำเภอภูเวียง พันธุ์ซอโรพอด ชื่อภูเวียงโกซอรัส สิรินธรเน่ มีอายุประมาณ 120 –130 ล้านปี จัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานไดโนเสาร์ อ.ภูเวียง สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เด่นของจังหวัด ได้แก่ เขื่อนอุบลรัตน์ บึงแก่นนคร และถ้ำค้างคาว สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ พระธาตุขามแก่น พระมหาธาตุแก่นนคร (วัดหนองแวง) และภูเพ็ญน้อย ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวขอนแก่นได้แก่ หมู่บ้านสูงจาง และหมู่บ้านเต่า นอกจากนี้จังหวัดขอนแก่นยัง

มีสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่น่าศึกษาค้น ได้แก่ เมืองโบราณโนนเมือง และกู่ประภาชัย (สำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้า จังหวัดขอนแก่น, 2562)

อย่างไรก็ตาม จังหวัดขอนแก่นถือเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความหนาแน่นของประชากร ทำให้เกิดภาวะความเป็นชายขอบมากพอสมควร ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น โดยเฉพาะในพื้นที่ชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่จะนำมาสนับสนุนในการศึกษา การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น โดยมีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.7.1 งานวิจัยเกี่ยวกับหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์

พระครูโพธิธรรมานุกูล (บรรเทา ชุตินฺ) (2554) ได้ศึกษาแนวทางการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาชีวิตของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปัจจุบันผลการวิจัยพบว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ หลักประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่าง บ้างเรียกว่า หัวใจเศรษฐี อุ อา กะ สะ อาจเรียกสั้นๆว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถะ (เนื่องจากอรรถะ แปลว่า ประโยชน์อยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องมีประโยชน์ ซ้ำซ้อนกันสองคำก็ได้) หรืออาจเรียกเต็มๆว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรรม 4 หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น เพื่อประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา มี ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม 4 ประการ คือ (1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เช่น ขยันหมั่นเพียร เลี้ยงชีพด้วยการหมั่นประกอบการทำงาน เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่อง อันเป็นอุปายในการงานนั้น ให้สามารถทำได้สำเร็จ (2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ (ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม) เขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูล ไม่ให้ถูกลัก หรือทำลายไปโดยภัยต่างๆ (3) กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่คบคบชั่ว อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใด ย่อมดำรงตน เจริญ สนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นผู้มีสมาจารบริสุทธี ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา และ (4) สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนื่อรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนื่อรายได้

พระอธิการบัณฑิต ปณฺญาวีโร (เจนพานิช) (2557) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้วผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัด พบว่าประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนิน

ชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยรวมอยู่ในระดับมาก (= 4.14) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด (= 4.25) รองลงมา ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา อยู่ในระดับมาก (= 4.14) ด้านอุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น อยู่ในระดับมาก (= 4.09) และสุดท้าย ด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี อยู่ในระดับมาก (= 4.07)

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ และอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว พบว่า ความถึงพร้อมด้วยความหมั่นบางครั้งบางคนไม่มีความอดทนเพียงพอต่อการสู้งานบางครั้งเกิดความเหน็ดเหนื่อยย่อท้อต่ออุปสรรค บางครั้งไม่มีการเก็บข้าวของไว้ในที่มั่นคง ห่างจากอันตราย และไม่รู้จักเก็บเล็กผสมน้อยให้มากขึ้น บางครั้งการแนะนำพร่ำสอนตักเตือนไม่ทำให้ทำความชั่วทำแต่กรรมดี อาจไม่ได้ผลเท่าที่ควร และ เวลาเดือดร้อนไม่สามารถเป็นที่พึ่งให้กับคนอื่น หรือกับตัวเองได้บางครั้งไม่มีเวลาที่จะหาความสุขตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ และจะไม่มี การเก็บออมรักษาทรัพย์ไว้เพื่อประโยชน์ในกาลภายหน้า ข้อเสนอแนะ ควรสร้างความพร้อมในการปฏิบัติตนไม่จะเป็นการทำงานหรือการทำความดี เช่น หมั่นเพียรทำความดีหมั่นเพียรทำงาน จนประสบความสำเร็จ ซึ่งขึ้นอยู่กับตัวเราด้วยว่ามีความพร้อมในการปฏิบัติควรสร้างความพร้อมในเรื่องรักษาความดีรักษาดูแลพ่อแม่ รักษามิตรภาพในหมู่วงศ์ญาติรักษามิตรภาพในที่ทำงานควรคบและการปฏิบัติตัวต่อคนรู้จัก เพื่อนบ้าน และญาติมิตร ด้วยความจริงใจ ดูแลเอื้ออาทรกัน ช่วยเหลือกันเวลาที่อีกฝ่ายต้องการช่วยเหลือ และเราสามารถช่วยได้ตามกำลังการอยู่แบบสมฐานะ ตามอัตภาพไม่ฟุ่มเฟือย เกินความจำเป็น

จ่าอากาศโทสุธา ทองบุตร (2558) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์กับการแก้ไขปัญหาสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า คนในสังคมไทยขาดความเพียรและถ้า

ปัจจัยที่แวดล้อมอยู่รอบตัวไม่ได้สร้างความมั่นใจเพียงพอที่จะเกิดความรู้สึกอยากประวิงเวลาที่จะลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้นานออกไปและหากการทำกิจกรรมใดเป็นการเหลือวิสัยเราจะหลีกเลี่ยงไม่ทำสิ่งเหล่านั้น หรือผลัดวันประกันพรุ่งเพียงเพื่อยื้อระยะเวลาแห่งความสุขให้ยาวออกไป จนติดเป็นนิสัยของความเกียจคร้าน ซึ่งเป็นการขาดความเพียรในการดำเนินกิจต่างๆ ในชีวิตตน การไม่รู้จักประหยัดทรัพย์ในสังคมไทยมีผลมาจากคนในสังคมเสพติดในวัตถุนิยมจึงใช้จ่ายทรัพย์สิ้น เงินทองนั้นให้สูญเปล่าไปอันมาจากการไม่รู้จักประหยัดทรัพย์นั้น นับว่าเป็นสิ่งที่ประมาทยิ่งเกิดปัญหาใช้จ่ายเกินรายได้หาเงินไม่พอใช้จ่ายเกิดปัญหา คอร์รัปชัน คดโกง ปล้นจี้ ซึ่งเป็นผลกระทบต่อบุคคลที่อยู่ร่วมในสังคมตามมา ปัญหาการคบคนพาลไม่รู้จักการคบคนดีเป็นมิตรไม่รู้จักเลือกบุคคลที่จะคบหาว่าจะสามารถเกื้อหนุนชีวิตไปในทางที่ดีชักชวนเราไปทำเรื่องที่ไม่ดีไม่สมควรจึงทำให้เสียประโยชน์ในชีวิตทำให้พบกับความเสื่อมเสียของชีวิตไม่มีความพร้อม คือการดำเนินชีวิตและการพัฒนาที่เป็นไปโดยไม่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมของพระพุทธศาสนา ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกิดฐานะเป็นผู้ดำเนินชีวิตไม่สมควรดำเนินชีวิตไม่เหมาะสม ไม่สมควรแก่ฐานะไม่ว่าจะมีทรัพย์สิ้นเงินทองมากหรือน้อย คือใช้จ่ายเกินตัวสุรุ่ยสุร่าย ก่อหนี้สินไม่รู้จักประมาณตนในการใช้จ่ายทรัพย์ อีกทั้งไม่รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายให้พอดี สมรายได้เพื่อประโยชน์ไว้สำหรับบั้นปลายของชีวิตตน

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาในสังคมไทย มีทั้งหมด 4 ข้อ คือ (1) การนำหลักอุฏฐานสัมปทามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาชีวิตการขาดความเพียร เมื่อจะหลักให้พ้นจากความเกียจคร้านนานาประการ ที่เป็นหนทางนำพาให้ชีวิตมีความเสื่อมลง (2) การนำหลักอารักขสัมปทามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์ คือการใช้จ่ายตามหลักธรรมะคนรู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพการตั้งตนไว้อย่างเหมาะสมกับการรู้จักหาทรัพย์และรู้จักรักษาทรัพย์นั้น (3) การนำหลักกัลยาณมิตตามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาชีวิตการคบคน รู้จักเลือกเสวนาบุคคลผู้ทรงคุณทรงปัญญา มีความสามารถซึ่งจะช่วยสนับสนุน ให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี และ (4) การนำหลักสมชีวิตามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ พยายามใช้จ่ายให้พอเหมาะกับรายได้ของเรา เพราะว่าผู้ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายใช้จ่ายเกินฐานะของตนเองจะต้องรู้จักประหยัดทรัพย์พยายามใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็นเท่านั้นจึงมีความสุขได้ตามสมควร

ณัฐพล ธาระวงศ์ (2558) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพของบุคลากรหน่วยงานของรัฐในเขตอำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานีผลการวิจัยพบว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ คือ แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการชีวิตให้มั่นคงมีประโยชน์สุขในปัจจุบัน ประกอบด้วยหลัก 4 ประการ คือ 1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่นเพียร 2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา 3) กัลยาณมิตตา การคบเพื่อนที่ดีมีคุณธรรม และ 4) สมชีวิตา การดำรงชีพของตนพอเหมาะตามสมควรแก่ชีวิต หลักการทั้ง 4 ประการนี้เรียกสั้น ๆ ได้ว่า “ขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร ใช้ชีวิตแบบพอเพียง” พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ของบุคลากรหน่วยงานของรัฐในเขตอำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานีทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านความขยันหมั่นเพียร (อุฏฐานสัมปทา) 2) ด้านการ

บำรุงรักษา (อารักขสัมปทา) 3) ด้านการเลือกคบมิตร (กัลยาณมิตตตา) และ 4) ด้านความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม (สมชีวิตา) โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก แนวทางการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพของบุคลากรหน่วยงานของรัฐมี 4 ด้าน คือ 1) ด้านความขยันหมั่นเพียร (อุฏฐานสัมปทา) คือ ต้องมีความขยันหมั่นเพียรมีความอดทน มุ่งมั่น ขยันและรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลังความสามารถ 2) ด้านการบำรุงรักษา (อารักขสัมปทา) คือ ต้องรู้จักนำสิ่งของที่ชำรุดแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ให้เป็นประโยชน์รวมทั้งรักษาสมบัติทั้งของตนเองและของส่วนรวม 3) ด้านการเลือกคบมิตร (กัลยาณมิตตตา) คือ ต้องเลือกคบเพื่อนที่ดีมีศีลธรรม คบคนที่สามารถปรึกษาหารือและ 4) ด้านความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม (สมชีวิตา) คือ ทำหน้าที่ทุกอย่างด้วยความไม่ประมาทและดำรงชีวิตตามฐานะความเป็นอยู่และการรู้จักประมาณตนเป็นสำคัญในการดำเนินชีวิต

พระครูจันทสารสุตกิจ (สราญ ดวงเจริญ) (2559) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ด้านอุฏฐานสัมปทา (ขยันหมั่นเพียร) ผู้บริหารและครูกล่าวยกย่องนักเรียนที่ประพฤติปฏิบัติดีได้ทราบเพื่อเป็นแบบอย่าง ด้านอารักขสัมปทา (การรักษา) ผู้บริหารและครูส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักประหยัดรักษาทรัพย์ ด้านกัลยาณมิตตตา (คบคนดี) ผู้บริหารและครูส่งเสริมให้นักเรียนเลือกคบมิตรแต่มาคบมิตรเทียม ด้านสมชีวิตา (เป็นอยู่เหมาะสม) ผู้บริหารและครูส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัยเคารพกฎของโรงเรียน รู้จักหน้าที่ของตน เคารพสิทธิของบุคคลอื่น และมีความจริงใจต่อกัน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ได้แก่ 1) อุฏฐานสัมปทา ควรปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีทุกครั้ง 2) อารักขสัมปทา ควรส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการออมทรัพย์และฝึกการใช้จ่ายให้เกิดประโยชน์ 3) กัลยาณมิตตตา ควรส่งเสริมแนะนำให้นักเรียนเลือกคบมิตรดี 4) สมชีวิตา ควรส่งเสริมให้นักเรียนดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักประมาณตนและไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย

Ven. LIEU THUONG (2560) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การเสริมสร้างทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้ใช้แรงงานชาวกัมพูชา ในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร จากผลการศึกษา การเสริมสร้างทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้ใช้แรงงานชาวกัมพูชา ในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในด้านความขยันหมั่นเพียร (อุฏฐานสัมปทา) มีความขยันหมั่นเพียรในการทำกิจการงาน ทำงานทุกอย่าง มีเป้าหมายและตั้งใจทำสุดความสามารถ ตน มีการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ตลอดเวลา มีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ที่ภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ไม่เหน็ดเหนื่อยย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ และไม่รอคอยให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาล ด้านการรักษาทรัพย์ (อารักขสัมปทา) พบว่า ผู้ใช้แรงงานชาวกัมพูชา รู้จักรักษาภาระหน้าที่การงานหรือการเรียน

ไม่ให้เสื่อมเสีย รู้จักทะนุถนอมเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ รู้จักเก็บเล็กผสมน้อย เก็บข้าวของไว้ในที่มั่นคง ห่างจากอันตราย รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สินเงินทองที่หามาได้ และบริหารค่าใช้จ่ายอย่ามีเหตุผลด้านคบหาคนดีเป็นมิตร (กัลยาณมิตร) คอยแนะนำพร่ำสอนตักเตือนไม่ให้ทำชั่ว เวลาเดือดร้อนสามารถเป็นที่พึ่งได้ ยกย่องและคนที่ควรสรรเสริญ เพื่อนเมื่อมีทุกข์ก็ทุกข์ด้วย เวลาสุขก็สุขด้วย เลือกคบคนดีมีศีลธรรมและไม่คบคนที่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย ด้านเลี้ยง ชีวิตแต่พอดี (สมชีวิตา) ใช้จ่ายค่าอาหาร เสื้อผ้า ตกแต่งบ้าน ตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ ควบคุมการใช้จ่ายให้เป็นไปพอเหมาะพอดี ใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง เก็บออมรักษาทรัพย์ไว้เพื่อเป็นประโยชน์ในภายภาคหน้า มีความสุขตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ และมีความสุขตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้

สรัญญา แสงอัมพร (2561) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนมะม่วงปลายแขน ตำบลท่าจิวอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนมะม่วงปลายแขน ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 2) ความเข้าใจของชุมชนมะม่วงปลายแขนต่อหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ด้านอู่ฐานสัมปทา ความหมั่น ด้านอารักสัมปทา การรักษา ด้านกัลยาณมิตรตา มีมิตรดี อยู่ในระดับมาก

ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และ 3) แนวทางการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจของชุมชนมะม่วงปลายแขน ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้ ช่วยเหลือแนะนำวิธีการในการแก้ปัญหา ควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนรู้จักการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน ควรส่งเสริมให้มีเครือข่ายความร่วมมือด้านต่างๆ ในระดับหมู่บ้าน และควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนรู้จักการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง

สรุปจากงานวิจัยที่ได้ศึกษา คณะผู้วิจัยจะได้นำงานวิจัยเกี่ยวกับหลักทฤษฎีธัมมิกัตถ์ไปปรับใช้ในการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพ

2.7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาพและรูปแบบ

วรรณวิมล เมฆวิมล (2554) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ภาวะสุขภาพและพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยทางชีวสังคมของบุคลากร พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ทำงานสายสนับสนุนสังกัดคณะมนุษยศาสตร์ มีอายุระหว่าง 21 - 30 สถานภาพสมรสโสด การศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี ไม่มีอาชีพอิสระเสริม มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท และมีชั่วโมงการทำงานต่ำกว่าหรือเท่ากับ 8 ชั่วโมง 2) ภาวะสุขภาพกายของบุคลากร พบว่าส่วนใหญ่มีค่าดัชนีมวลกายอยู่ในระดับเหมาะสมนานๆจะมีอาการปวดหลังหรือปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ เมื่อมีอาการปวดปล่อยให้หายเอง ไม่เคยตรวจสุขภาพประจำปี โรคที่พบมากที่สุด 5 อันดับแรกคือ โรคกระเพาะอาหาร รองลงมา ภูมิแพ้ ไม่เกรนข้อหรือกล้ามเนื้ออักเสบ ความดันโลหิตสูงโคเลสเตอรอลหรือไขมันในเส้นเลือดสูง ตามลำดับส่วนใหญ่ติดตามอาการเจ็บป่วยโดยไม่ได้รับการรักษาหรือไปพบแพทย์ 3) ระดับภาวะสุขภาพจิตของบุคลากร พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีภาวะสุขภาพจิตเท่ากับคนทั่วไป 4) พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพของบุคลากร พบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อสุขภาพตนเอง การเข้าร่วมกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพ การหาความรู้เกี่ยวกับการ

ดูแลสุขภาพ และเมื่อมีปัญหาสุขภาพจะปรึกษากับแพทย์การตรวจดูการอาการผิดปกติของร่างกายด้วยตนเอง กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติบ่อยครั้ง

วรางคณา บุตรศรี, กาญจน์ลีรี เสรีรัตนาค (2555) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ รูปแบบการสนับสนุนการพัฒนาชุมชนบวรวัดในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วม หมู่ 5 บ้านบวรวัด ตำบลธาตุ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า การใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องผสมผสานกับการพัฒนาทักษะองค์ความรู้ตามความต้องการของชุมชน ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริง สามารถกำหนดแนวทางตอบสนองความต้องการของตนเองและชุมชนได้ ตามศักยภาพในบริบทของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการส่งเสริมสุขภาพของออตตาวา และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนประกอบด้วยปัจจัยภายในชุมชน และปัจจัยภายนอกชุมชน ส่วนด้านบทบาทของศูนย์สุขภาพชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชน พบว่าทีมบุคลากรเกิดการปรับแนวคิดและทักษะในการเป็นผู้จัดการสุขภาพ โดยชุมชนเป็นเจ้าของ รวมทั้งผลักดันให้แผนการส่งเสริมสุขภาพเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้การติดตามสนับสนุนอย่างต่อเนื่องของศูนย์สุขภาพชุมชน เป็นกลวิธีหนึ่งที่จะทำให้เกิดความยั่งยืน ในการสร้างความเข้มแข็งในการส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน

สุเทพ พลอยพลายแก้ว และคณะ (2556) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพตนเองของชุมชนจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาการดูแลสุขภาพตนเองของชุมชน จังหวัดลพบุรีได้แก่ 1) คนในชุมชน 2) สิ่งแวดล้อมในชุมชน 3) วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา 4) กลวิธีหรือวิธีการพัฒนา 5) กระบวนการพัฒนาชุมชน 6) การสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐบาลและภาคเอกชน 7) การบริหารและการจัดการ 8) นักพัฒนาชุมชน

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการดูแลสุขภาพตนเองของชุมชน จังหวัดลพบุรีได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขแกนนำชุมชน และเครือข่ายพัฒนาสุขภาพ 2) ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของชุมชน 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการจัดการสุขภาพของชุมชน

3. แนวทางการพัฒนาการดูแลสุขภาพตนเองของชุมชน จังหวัดลพบุรีประกอบด้วย 1) การพัฒนาคน ได้แก่การอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขแกนนำชุมชนและเครือข่ายพัฒนาสุขภาพในการพัฒนาความรู้การวางแผนและการสร้างความตระหนักในการพัฒนา การศึกษาดูงานชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนา 2) การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ได้แก่ การจัดทำแผนงาน/โครงการ ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่รับผิดชอบชุมชน 3) การจัดการสุขภาพของชุมชน ได้แก่ การจัดทำศูนย์ข้อมูลสุขภาพชุมชน การจัดกิจกรรมดูแลสุขภาพและประเมินผลในชุมชน

จากการนำแนวทางการพัฒนาการดูแลสุขภาพตนเองของชุมชน จังหวัดลพบุรีไปปรับใช้ที่ชุมชนหมู่ที่ 5 ตำบลบางขันหมากอำเภอมืองจังหวัดลพบุรีก่อให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงคือผลการประเมินการดูแลสุขภาพตนเองของชุมชนผ่านเกณฑ์การประเมินตามเกณฑ์การประเมินหมู่บ้านจัดการสุขภาพ ระดับดีมาก (91.67%)

พระมหาสุทิตย์ อาภาภโร (2558) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมใน

การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมโดยการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ พบว่า คณะสงฆ์ได้มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรม เพื่อส่งเสริมบทบาทหน้าที่และการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 6 ประการ คือ การปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ และการสาธารณูปการสงเคราะห์ 2) ด้านการบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมไทยปัจจุบัน พบว่า แนวคิดและวิธีการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมเชิงพุทธ สามารถนำไปสู่การพัฒนาในด้านสิ่งแวดล้อม ด้านพฤติกรรมสุขภาวะเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาจิตใจ ปัญญา และการสร้างพลังทางสังคมได้ 3) ด้านการพัฒนา รูปแบบของคณะสงฆ์ในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคม พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา สามารถพัฒนาบุคคลและสังคมตามหลัก “ภาวนา 4” คือ ประการที่หนึ่ง ภาวนา มุ่งเน้นการพัฒนากาย การฝึกอบรมกายให้รู้จักเป็นระบบ ระเบียบ และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเอง รวมทั้งเข้าใจระบบความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้เกิดความยั่งยืน

คณางค์ ช่อชู (2560) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพสังคมชุมชนบ้านดู่ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ผลการวิจัยพบว่า 1) สถานการณ์และปัญหาสุขภาพสังคม ชุมชนบ้านดู่ตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม 3 ยุค ได้แก่ ยุคเกราะรอ ยุคห่อกระจายข้าว ยุคสังคมออนไลน์ พบจุดเสี่ยง คือการที่สังคมยิ่งเจริญทันสมัยมากเท่าใดความสัมพันธ์ของคนในชุมชนยิ่งเสื่อมลงทั้งในระดับบุคคล ระดับครอบครัว และระดับชุมชน 2) รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพสังคม ประกอบด้วย กิจกรรม 5 ชุด ที่สร้างขึ้นด้วยหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงและหลักพุทธธรรมอนุดตริย 6 (ธรรมะที่นำไปสู่สุขอย่างยั่งยืน) นำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย 25 คน และ 3) ผลการประเมินตามคุณลักษณะสุขภาพสังคม 5 ด้าน ประกอบด้วย (1) รับรู้สภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นของ สังคม (2) ดำรงชีวิตบนวิถีความพอเพียงไม่เบียดเบียนผู้อื่น (3) การใฝ่เรียนรู้ (4) มีความรับผิดชอบต่อสังคม และ (5) เห็นคุณค่าและยึดมั่นในความดี เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนคุณลักษณะสุขภาพสังคมของกลุ่มเป้าหมาย พบว่าคะแนนหลัง เข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .001$) และยังพบว่าระบบความสัมพันธ์ของคนใน ชุมชนดีขึ้นทั้งในระดับบุคคล ระดับครอบครัว และระดับชุมชน ผลลัพธ์ที่เกิดกับชุมชน คือ ชาวบ้านเกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้แบ่งปันกันมากขึ้น เกิดฐานเรียนรู้ในชุมชน 5 ฐาน และทำให้มีหน่วยงานและผู้สนใจเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2.7.3 งานวิจัยเกี่ยวกับคนชายขอบ

นายพงษ์ศิลป์ สิมวิเศษ (2551) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชายขอบภาคอีสาน ที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ระบบผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชายขอบภาคอีสานที่ได้รับผลกระทบ จากการใช้ระบบผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยพลังงานแสงอาทิตย์พบว่า ได้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตตาม ตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน 6 ด้าน ทั้งนี้ รูปแบบการพัฒนาด้านสุขภาพดี ในอดีตชาวบ้านมีการ รับประทานอาหารที่ไม่ปลอดภัย ใช้น้ำไม่ถูกต้อง ปัจจุบันมีการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ สะอาดปลอดภัย รู้จักการใช้น้ำที่ถูกกับโรค รูปแบบการพัฒนาด้านการมีบ้านอาศัย อดีตมีการจัด บ้าน

ไม่เป็นระเบียบ ขาดความอบอุ่นในครอบครัว ปัจจุบันมีการจัดบ้านเรือนให้สะอาดถูก สุขลักษณะ มีครอบครัวที่อบอุ่นมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รูปแบบการพัฒนา คำนึงฝึกฝนการศึกษา ในอดีตอ่านหนังสือได้บ้าง รับรู้ข้อมูลข่าวสารได้น้อย ปัจจุบัน อ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น เด็กได้อ่านหนังสือและทำการบ้านในคอนกลางคืน ชาวบ้านมีการรับรู้ ข่าวสารเพิ่มมากขึ้น รูปแบบการพัฒนาด้านรายได้ก้าวหน้า อดีต ไม่ทำอาชีพเสริมในตอนกลางคืน ไม่มีเงินออม ปัจจุบันมีการทำอาชีพเสริมในคอนกลางคืน มีรายได้เพิ่มขึ้น และมีเงินออม รูปแบบ การพัฒนาด้านการปลูกฝังค่านิยมไทย อดีตและปัจจุบันมีการทำบุญตามประเพณี แต่มีความถี่ เพิ่มขึ้นในปัจจุบัน และรูปแบบการพัฒนาด้านการร่วมใจพัฒนา อดีตและปัจจุบันมีการจัดตั้งและ เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมตามปกติและเห็นความสำคัญมากขึ้นในปัจจุบัน

นายณัฐพงษ์ ราชมณี (2555) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ อำนาจของคนชายขอบ : กรณีศึกษาการเคลื่อนไหวต่อสู้ในพื้นที่เหมืองแร่โปแตชในอีสาน ประเด็นการเกิดขึ้นของความเป็นชายขอบ พบว่า ความเป็นชายขอบในพื้นที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของกระแสการพัฒนาที่มาพร้อมกับกระบวนการโลกาภิวัตน์ ผวนกับความไม่ยุติธรรม ไม่โปร่งใส ความไม่เท่าเทียม และมีปัจจัยอีก 3 ประการที่เกื้อหนุนการเกิดขึ้นของความเป็นชายขอบ กล่าวคือการผู้ขาดกรรมสิทธิ์ในทรัพยากร การทำให้ทรัพยากรธรรมชาติกลายเป็นสินค้าเชิงพาณิชย์ และการเอื้อประโยชน์ให้กับบริษัทเอกชนผ่านการกำหนดนโยบายและการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นการดำเนินไปของอำนาจของคนชายขอบพบว่า อำนาจของคนชายขอบปรากฏชัดเจนในเวทีวิชาการ เวทีการประชุม เวทีการสัมมนา และการเคลื่อนไหวในท้องถื่น การถูกเบียดขับให้เป็น “คนชายขอบ” ได้ส่งผลกระทบต่อความรู้สึก ชีวิต จิตใจ และโอกาสอันพึงได้ ในการยกระดับคุณภาพชีวิต ทำให้การดำเนินวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป “คนชายขอบ” ได้พยายามหาตำแหน่งแห่งที่ของตน เพื่อเปิดเป็นพื้นที่ปริณทลสาธารณะในการที่จะเรียกร้องต่อต้าน และแสดงความเป็นตัวตน โลกทัศน์ และอุดมการณ์

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นลักษณะของอำนาจพบว่า “คนชายขอบ” ได้สถาปนาอำนาจให้ผ่านการเคลื่อนไหวต่อสู้ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความจริง และวาทกรรม ภายใต้วาทกรรมที่ว่าด้วยวัฒนธรรมชุมชน วิถีชีวิต จิตวิญญาณ และการเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยการนำเอาเหตุการณ์ ตำนาน เรื่องราว ความเป็นอยู่ ภูมิปัญญา ปรากฏการณ์จริง มาสร้างเป็นความรู้แล้วนำมาอธิบาย รองรับปฏิบัติการ รวมทั้งสื่อผ่านสัญลักษณ์เพื่อให้เห็นว่าอำนาจของคนชายขอบนั้นมีลักษณะไม่แน่นอน ไม่ใช่สิ่งของ มาจากปฏิบัติการทุกภาคส่วนของสังคม แตกต่าง หลากหลาย และไร้ปฏิบัติการที่แน่นอน

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นยุทธศาสตร์การต่อสู้พบว่า แนวทางการเคลื่อนไหวต่อสู้มุ่งไปสู่วิถีการดำเนินชีวิตที่ไม่ทำลายธรรมชาติใช้ยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวต่อสู้ ได้แก่ ยุทธศาสตร์การต่อสู้ตามยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติ ยุทธศาสตร์การต่อสู้ตามยุทธวิธีการขัดขวางทำลายระบบปกติ และการกดดัน ยุทธศาสตร์การต่อสู้ตามยุทธวิธีการสื่อสารกับสาธารณะ ยุทธศาสตร์การต่อสู้ตามยุทธวิธีการสร้างเครือข่าย นอกจากนี้กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี และเครือข่าย

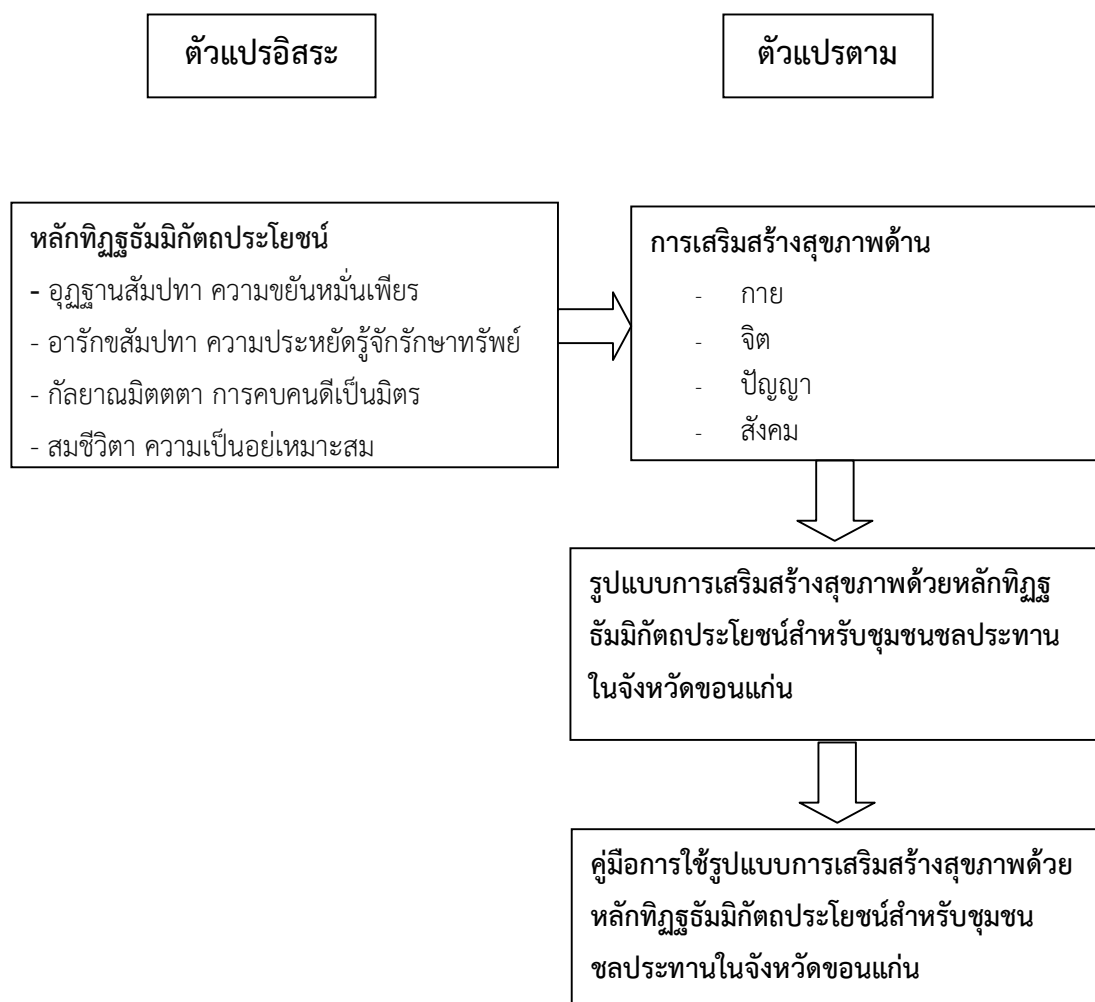
พันธมิตรยังได้ใช้ยุทธวิธีเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม รวมถึงการใช้กลไกทางสังคมอย่างการคว่ำบาตรทางสังคม

สาณรุักษ์ ฟ่องวาริน (2560) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ:ศึกษาเฉพาะกรณีคนขอทานในเขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร ผลวิจัยพบว่า 1. คนขอทานที่ประกอบอาชีพในเขตราชเทวี กรุงเทพฯ มีกระบวนการกลายเป็นคนขอทานจนเข้าสู่การกลายเป็นคนชายขอบโดยการเผชิญกับความยากลำบากในชีวิตอย่างแสนสาหัส เช่น ความจน ความพิการ ความชรา ความสิ้นหวัง หดหู่และการถูกทอดทิ้งประกอบกับการดำรงชีพอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีภูมิหลังอดีตกับการแก้ปัญหาที่เคยเผชิญแต่ความสิ้นหวังจึงตัดสินใจพยายายถิ่นฐานจากท้องถิ่นของตนเองมาสู่กรุงเทพมหานคร ต่อสู้ดิ้นรนเพื่อหาเลี้ยงชีพและเมื่อประสบความล้มเหลว ขาดที่พึ่งแต่ต้องการความอยู่รอดจึงมองปัจจัยแห่งงานที่เป็นอาชีพขอทาน เข้าสู่กระบวนการเลือกอาชีพและต้องการวิถีชีวิตใหม่ และมีกลไกหลักที่สำคัญคือความกล้าที่จะประกอบอาชีพขอทาน จึงถูกผลักดันให้เกิดภาวะที่ทำให้เกิดการกลายเป็นคนชายขอบของสังคมในที่สุด 2. คนขอทานที่ประกอบอาชีพในเขตราชเทวี กรุงเทพฯ มีการดำรงและคงอยู่ในอาชีพขอทาน เกิดจากความอยู่รอดในอาชีพขอทานเป็นเบื้องต้นที่กระบวนการทำงานในอาชีพไม่ซับซ้อนและจึงอาศัยความอดทนด้วยเพราะไม่สามารถจะทำอาชีพอื่นได้ เพราะงานขอทานรู้สึกสบาย ไม่ต้องออกแรงหนัก ในขณะที่มีเครือข่ายของอาชีพขอทานที่ไม่มีการข้ามเขตการทำงานแต่ประสานกันอย่างเป็นวงจร จึงเกิดระบบเครือข่ายภายใต้การยึดเหนี่ยวที่มีการทำอาชีพเสริมระหว่างการขอทาน เช่น การเก็บของเก่า การรับจ้างขนของ และคนขอทานมีการระงับอยู่ตลอด เพราะไม่มีความจริงใจอย่างสมบูรณ์ซึ่งกันและกัน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า งานวิจัยคนชายขอบได้นำมาสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มคนที่ถูกสังคมละเลยในความเป็นมนุษย์ เมื่อเป็นเช่นนั้นกลุ่มคนเหล่านี้จึงประสบปัญหาทางด้านสุขภาพ ที่อยู่อาศัย กลายเป็นคนเร่ร่อน ขอทาน ขาดการได้รับสวัสดิการของรัฐ ปัญหาสุขภาพถือเป็นปัญหาใหญ่ของคนกลุ่มนี้และมักไม่ได้รับการรักษา การเจ็บป่วยส่วนใหญ่เกิดจากการเจ็บป่วยทางกาย และผนวกมากับอาการป่วยทางจิต หลักธรรมจึงมีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมสุขภาพของคนชายขอบ โดยจะใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ หรือที่เรียกว่า หัวใจเศรษฐี ซึ่งเป็นหลักธรรมที่อำนวยประโยชน์สุขขั้นต้นเพื่อประโยชน์สุขสามัญที่คนทั่วไปปรารถนา อันจะสำเร็จด้วยธรรม 4 ประการ โดยเรียกสั้นๆว่า ขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร ใช้ชีวิตพอเพียง การนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตหรือนำมาจัดเป็นกิจกรรมให้กับคนชายขอบ เพื่อให้ความรู้รวมไปถึงการจัดกิจกรรมดูแลสุขภาพในชุมชน สามารถนำไปสู่การพัฒนา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านพฤติกรรมสุขภาวะเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาจิตใจ ปัญญาและการสร้างพลังทางสังคมได้ การใช้หลักธรรมในการทำกิจกรรมจะทำให้คนชายขอบสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างมาก เกิดเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันกันมากขึ้น และนำไปสู่การสร้างรูปแบบในการรับรู้สภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นของสังคม การดำรงชีวิตบนวิถีความพอเพียงไม่เบียดเบียนผู้อื่น การใฝ่เรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม และเห็นคุณค่าและยึดมั่นในความดีของตนเอง

2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ศึกษามาแล้ว คณะผู้วิจัยจึงได้นำหลักธรรมที่ได้จากพระไตรปิฎก และแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.ปยุตโต) คือหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์มี 4 ประการ อุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา สมชีวิตา และตามแนวคิดขององค์การอนามัยโลก WHO โดยนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) กำหนดเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรตามได้ดังต่อไปนี้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mix Methods Research) โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการทดลอง (Experiment Research) มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการเสริมสร้างสุขภาพด้วยทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นเพื่อศึกษาและสำรวจการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นเพื่อศึกษาวิเคราะห์การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น และเพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น มีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย เพื่อตอบวัตถุประสงค์ให้ครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาและสำรวจการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน ดำเนินการดังนี้

ผู้วิจัยศึกษาและสำรวจการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ซึ่งมี 4 ประการ คือ การเสริมสร้างด้านความขยันหมั่นเพียร การเสริมสร้างด้านการรู้จักรักษาทรัพย์และประหยัด การเสริมสร้างสุขภาพด้านคบคนดีเป็นมิตร และการเสริมสร้างสุขภาพด้านการเลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้แล้วสร้างเป็นแบบสอบถามการเสริมสร้างสุขภาพด้วยทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น และนำไปพัฒนาการเสริมสร้างสุขภาพด้วยทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานโดยใช้รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพด้วยทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ด้าน ดังกล่าว

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนริมชลประทาน จำนวน 135 คน (ข้อมูลจากการสำรวจของคณะผู้วิจัยในการลงพื้นที่) กำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) และเลือกการสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) ได้จำนวน 101 คน ประกอบด้วย ชุมชนริมคลองชลประทาน เขตบ้านดอนยาง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 64 คน และชุมชนริมคลองชลประทาน เขตหนองหวายบ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 37 คน รวม 100 คน ซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดขอนแก่นโดยใช้แบบสอบถามมีรายละเอียดประชากร กลุ่มตัวอย่าง ดังตารางที่ 1

ชุมชนชลประทานในเขตจังหวัด ขอนแก่น	ประชากรทั้งหมด	ประชากรกลุ่มตัวอย่าง
ชุมชนริมคลองชลประทาน เขตบ้านดอน ยาง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัด ขอนแก่น	85	64
ชุมชนริมคลองชลประทาน เขตหนอง หวายบ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น	50	37
รวม	135	101

เมื่อได้ขนาดตัวอย่างแล้ว ได้ทำการสุ่มตัวอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) คือ 3 คน เว้น 1 คนทำแบบนี้จนกว่าจะครบจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามการเสริมสร้างสุขภาพด้วย ทัศนคติที่มีต่อการประกอบอาชีพสำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการเสริมสร้างสุขภาพแนวคิดทัศนคติที่มีต่อการประกอบอาชีพซึ่งสามารถสรุปได้ 4 ด้าน คือ การเสริมสร้างด้านความขยันหมั่นเพียร การเสริมสร้างด้านการรู้จักรักษาทรัพย์สินและประหยัด การเสริมสร้างสุขภาพด้านคบคนดีเป็นมิตร และการเสริมสร้างสุขภาพด้านการเลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ กำหนดเป็นคำนิยามศัพท์ นำนิยามศัพท์ในแต่ละด้านไปสร้างเป็นแบบสอบถามในการเสริมสร้างสุขภาพด้วยทัศนคติที่มีต่อการประกอบอาชีพสำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ปลายเปิด เป็นแบบมาตราวัด โดยลักษณะของแบบสอบถาม จำแนกเป็น 5 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบเลือกรายการ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับพฤติกรรมการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทัศนคติที่มีต่อการประกอบอาชีพสำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น มีลักษณะเป็นมาตราวัดพฤติกรรม โดยแบ่งเป็น 2 อย่าง ประกอบด้วย เคย กับ ไม่เคย โดยใช้สถิติวิเคราะห์ร้อยละ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับรูปแบบการใช้หลักทัศนคติที่มีต่อการประกอบอาชีพการเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น มีลักษณะเป็นมาตราวัดพฤติกรรม โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ประกอบด้วย น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก มากที่สุดโดยใช้สถิติวิเคราะห์ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพของคนชุมชนชลประทาน มีลักษณะเป็นมาตราวัดพฤติกรรม โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ประกอบด้วย น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก มากที่สุดโดยใช้สถิติวิเคราะห์ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน มีลักษณะเป็นมาตรวัดพฤติกรรม โดยแบ่งเป็น 2 อย่าง ประกอบด้วย ควร กับ ไม่ควร โดยใช้สถิติวิเคราะห์ร้อยละ

ตอนที่ 6 ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา เกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire) ให้ตอบโดยเสรี

2.2 การตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

2.2.1 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความเหมาะสมของการใช้ภาษาและข้อเสนอแนะอื่นๆ

2.2.2 ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญโครงการวิจัย และนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้

2.2.2.1 เป็นนักวิชาการด้านการวิจัย จำนวน 2 คน ได้แก่

ผศ.ดร.ไพศาล สุวรรณน้อย และ ผศ.ดร.วราพร เอรารวรรณ์

2.2.2.2 เป็นนักวิชาการทางด้านศาสนา จำนวน 2 คน ได้แก่

ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช และ ผศ.ดร.บัญชา เกียรติจรุงพันธ์

2.2.2.3 เป็นนักวิชาการทางด้านพัฒนาชุมชน จำนวน 1 คน ได้แก่

รศ.ดร.ปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ

เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา(Content Validity) โดยให้พิจารณาข้อความที่ปรับตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ในครั้งแรกเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้นตามวิธีการของ พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540) พบว่าทุกข้อมีค่า IOC อยู่ในช่วง 0.71

2.2.3 นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้ (Tryout) กับกลุ่มที่มีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

2.3.1 ขอนหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในการวิจัย

2.3.2 นำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลและแบบสอบถามไปให้ชุมชนริมคลองชลประทานในจังหวัดขอนแก่น โดยผู้วิจัยติดตามเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง และนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนตรวจสอบความสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าทางสถิติต่อไป

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.1 หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความต้องการในการเสริมสร้างสุขภาพด้วยทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นจำแนกเป็นรายข้อ รายด้านและรวมทุกด้าน

3.2 จัดลำดับในการเสริมสร้างสุขภาพด้วยทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชน
ชลประทานในจังหวัดขอนแก่น โดยใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยที่มีค่าสูงสุด เป็นเกณฑ์การพิจารณาใน
การเสริมสร้างสุขภาพ

ระยะที่ 2 ศึกษาการใช้รูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชน ชลประทาน

คณะผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเพื่อวัดความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถ
ประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานซึ่งเป็นแบบสอบถามต่อจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1
เป็นตอนที่ 3 โดยสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ใน
เสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน โดยมีมาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมีระดับความ
คิดเห็น 5 ระดับ พร้อมทั้งให้ค่าคะแนน 5 4 3 2 1 ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มาก

ระดับ 3 หมายถึง ปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง น้อย

ระดับ 1 หมายถึง น้อยที่สุด

และวิเคราะห์ ด้วยวิธีการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในการแปล
ความหมาย ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึงมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึงมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึงปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึงน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึงน้อยที่สุด

เมื่อได้ร่างแบบสอบถามแล้วคณะผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปดำเนินการ ตรวจสอบคุณภาพ
ของเครื่องมือ เช่นเดียวกับแบบสอบถามของวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แต่ว่าเมื่อ Try Out แล้วก็จะนำมา
หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach alpha
coefficient) โดยมีค่าตั้งแต่ 0.75 ขึ้นไป ซึ่งจากการหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของ
แบบสอบถาม มีค่าเท่ากับ 0.88

หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสร้าง
แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้คำถามเปิด (Open ended Questionnaire)
เพื่อให้ชุมชนชลประทานได้ตอบข้อมูลเชิงลึกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ รวมทั้งสิ้น 20

คน แล้วนำข้อมูลเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสัมภาษณ์
- 2) กำหนดขอบข่ายของข้อมูลที่ต้องการให้ครอบคลุมกรอบการศึกษาค้นคว้า
- 3) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาความถูกต้องและให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- 4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านเพื่อพิจารณาประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมถึงความถูกต้องเหมาะสม และปรับปรุงแก้ไขทางด้านภาษาตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

5) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและแก้ไขปรับปรุง เรียบร้อยแล้วไปเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยต่อไป

6) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุปร่วมกันของเรื่องนั้น

หลังจากเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเสร็จแล้ว คณะผู้วิจัยมีการดำเนินการคัดเลือกและกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมกับการศึกษา โดยการใช้กระบวนการกลุ่ม (Focus group) ตามรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นโดยมีผู้เข้าร่วมกระบวนการกลุ่ม จำนวน 6 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา 2 คน และตัวแทนชุมชนชลประทาน 4 คนโดยดำเนินการดังนี้

- 1) เชิญที่ปรึกษาโครงการวิจัยเป็นประธานกล่าวเปิดประชุม
- 2) ผู้วิจัยทำหน้าที่ดำเนินการประชุม และมีที่ปรึกษาโครงการวิจัย เป็นผู้ดำเนินการประชุมร่วม
- 3) ผู้วิจัยนำเสนอผลวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา การศึกษาข้อมูลเอกสารรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น
- 4) จัดเตรียมผู้ช่วยวิจัย 1 คน ผู้บันทึก (Note taker) 2 คน ผู้บันทึกเทป 1 คน
- 5) ผู้เชี่ยวชาญร่วมกันพิจารณา เพื่อเสนอแนะความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นพร้อมคู่มือ/แนวทางการดำเนินงาน โดยหาคำตอบว่าควรมีรูปแบบที่เหมาะสมและเป็นไปได้เป็นอย่างไร การสนทนากลุ่มใช้เวลาประมาณ 2.30 ชั่วโมงและให้ผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสอบถามประกอบการสนทนา ประมาณ 30 นาที
- 6) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลหลังเสร็จสิ้นการสนทนากลุ่ม โดยการถอดเทปละเอียดและเปรียบเทียบกับการจัดบันทึกข้อมูล เพื่อตรวจสอบความถูกต้องข้อมูลต่อจากนั้นจึงสรุปผลในหัวข้อ

ต่างๆ ได้แก่ ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ไปใช้เพื่อพัฒนาชุมชนริมชลประทานในจังหวัดขอนแก่น ข้อเสนอแนะอื่น ๆ สรุปผลและปิดการสนทนากลุ่มโดยประธานการประชุม

7) นำเสนอข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ประมวลผลและเรียบเรียง นำเสนอผลการสนทนากลุ่มในรูปแบบความเรียงและตารางแสดงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ การวิเคราะห์จะถูกประเมินโดยเอกเทศจากผู้ช่วยวิจัย 1 คน ในกรณีที่การประเมินจากผู้วิจัยไม่สอดคล้องกันนักวิจัยแก้ปัญหาโดยการตรวจสอบข้อมูลร่วมกันอีกครั้ง จึงจะเชื่อได้ว่า การวิเคราะห์ในครั้งนี้ได้ยึดข้อมูลที่ได้จากการสนทนาเป็นหลัก

8) ปรับปรุงรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิให้มีความสมบูรณ์เหมาะสมและเป็นไปได้

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ได้ผ่านการพิจารณา จากคณะกรรมการจริยธรรมในคนเรียบร้อยแล้ว ดังเอกสารประกอบในภาคผนวก

ระยะที่ 3 พัฒนารูปแบบที่คุณลักษณะตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน

ในระยะนี้ คณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัย 2 ขั้น คือ ศึกษาและสำรวจจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ในการสร้างรูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ โดยนำรูปแบบที่สร้างขึ้นนี้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและประเมินรูปแบบว่ามีความถูกต้องและเหมาะสมอย่างไร

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ จำนวน 5 คน แล้วนำผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข ให้เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปทดลองใช้กับชุมชนชลประทานจำนวน 20 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง และยินดีเข้าร่วมโครงการนี้ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

ในการนำรูปแบบไปทดลองใช้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพด้วยทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ผู้วิจัยนำรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพด้วยทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างโดยเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เอกสาร กำหนดวันประชุมปฏิบัติการจัดการการเสริมสร้างสุขภาพด้วยทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ และแจ้งประสานผู้เกี่ยวข้อง ดำเนินการประชุมการปฏิบัติการการเสริมสร้างสุขภาพด้วยทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อชี้แจงแนวทางรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพด้วยทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นกับกลุ่มตัวอย่างภายในกลุ่มชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น ในวันที่ 16 มิถุนายน 2563 ณ ห้องประชุมศูนย์วิทยบริการสิรินธร

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โดยประยุกต์ใช้แนวทางเครื่องมือการเสริมสร้างสุขภาพด้วยทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ชุดคู่มือวิจัย แบ่งกลุ่มผู้ร่วมโครงการเป็น 4 กลุ่ม ตามประเด็นการเสริมสร้างสุขภาพด้วยทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สมาชิกในกลุ่มร่วมเล่าเรื่องการปฏิบัติที่ดีสรุปเป็นชุดความรู้และสกัดเป็นแก่นความรู้เพื่อใช้ในการเสริมสร้างสุขภาพด้วยทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ให้กับชุมชน จากนั้นสมาชิกเข้ากลุ่มใหม่ ตามกลุ่มของตนเองร่วมกันประเมินตนเอง นำข้อมูลมากำหนดตารางอิสรภาพตามสภาพที่เป็นอยู่ปัจจุบัน(Current) และเป้าหมายความรู้ที่ต้องการ (Target) ประมวลผลเป็นองค์ความรู้ เพื่อนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ไปเสริมสร้างสุขภาพในชีวิตประจำวัน เพื่อให้มีความอยู่ที่ดีกว่าในปัจจุบัน โดยมีการดำเนินการอย่างสรุปดังนี้

- 1) ใช้ Design ในการทดลอง One Group Pretest-Posttest Design โดยใช้สถิติ t-test (dependent Samples) ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
- 2) กลุ่มตัวอย่างในการทดลอง จำนวน 20 คน เป็นเพศชาย 10 คน เพศหญิง 10 คน อายุระหว่าง 30 – 60 ปี
- 3) ดำเนินการทดลองตามแผนงานที่กำหนดไว้ 1 วัน ระหว่างเวลา 08.30 น. ถึง 16.30 น.
- 4) วิทยากรได้แก่ คณะผู้วิจัย และ วิทยากรอื่นที่มีความเหมาะสมในเรื่องนี้
- 5) ดำเนินการประเมินผลการทดลองด้วยการใช้แบบประเมินผล การสังเกตการณ์ และการสอบถามแบบไม่เป็นทางการ
- 6) นำผลการประเมินไปปรับปรุงและพัฒนาารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพด้วยทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ระยะที่ 4 จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน

1. คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำคู่มือฯ ไว้ดังนี้
 - 1) ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการจัดทำคู่มือ
 - 2) สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของชุมชนชลประทาน ในการจัดทำคู่มือโดยมีเนื้อหาสาระ กิจกรรม วิธีการ และการประเมินผลอย่างไร แล้วนำแบบสอบถามในส่วนนี้ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม พร้อมทั้งดำเนินการ เหมือนกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1
 - 3) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำคู่มือ แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เป็นผู้ประเมินผลว่าคู่มือนี้มีความเหมาะสม หรือได้คุณภาพที่จะนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่อย่างไร แล้วคณะผู้วิจัยได้นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขคู่มือฯ ให้เหมาะสมและนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป
 - 4) นำผลการวิจัย ซึ่งเป็นนวัตกรรม (Innovation) ได้แก่ รูปแบบฯ และคู่มือฯ ไปเผยแพร่และแก้ปัญหา ให้กับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

2. การเขียนรายงานการวิจัย

นำผลการวิจัยทั้งหมดมาเขียนรายงานวิจัยตามความเป็นจริง โดยมีตารางและอธิบายใต้ตาราง รวมทั้งมีรูปภาพประกอบ โดยแบ่งออกเป็น 5 บท

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 ผลการวิจัย

บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

โดยคณะผู้วิจัยจะนำผลการวิจัยไปสู่กลุ่มเป้าหมาย ในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพด้วยทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและสำรวจการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน 2) เพื่อศึกษาการใช้รูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน 3) เพื่อพัฒนารูปแบบที่คุณลักษณะตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน 4) เพื่อจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานการเก็บ รวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม สอบถามกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมคลองชลประทานในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 101 ชุด ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 101 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100.00 และสนทนากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในริมคลองชุมชนริมคลองชลประทาน จำนวน 20 คน นำเสนอผลการวิจัย โดยการนำเสนอผลเชิงปริมาณก่อนและตามด้วยการสนทนากลุ่ม เพื่อให้เกิดความเข้าใจข้อเสนอตามลำดับ ดังนี้

ก. ผลการวิจัยของกลุ่มตัวอย่าง (กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมคลองชลประทานในจังหวัดขอนแก่น)

ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ระดับพฤติกรรมกรรมการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ส่วนที่ 3 ระดับรูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพของคนชุมชนชลประทาน

ส่วนที่ 5 จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน

ส่วนที่ 6 เปรียบเทียบรูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการทดลอง

ส่วนที่ 7 ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา เกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ข. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์คนในชุมชนและสนทนากลุ่ม (ผู้เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมคลองชลประทานในจังหวัดขอนแก่น)

ก. ผลการวิจัยของกลุ่มตัวอย่าง (กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมคลองชลประทานในจังหวัดขอนแก่น)

ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประกอบอาชีพ สถานภาพทางครอบครัว รายได้ต่อเดือน

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	43	42.60
	หญิง	58	57.40
	รวม	101	100.00
อายุ	ต่ำกว่า 20 ปี	3	3.00
	21 - 30 ปี	18	17.80
	31 - 50 ปี	39	38.60
	51 - 60 ปี	19	18.80
	มากกว่า 60 ปี	22	21.80
	รวม	101	100.00
วุฒิการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	91	90.10
	ปริญญาตรี	9	8.90
	ปริญญาโท	0	0.00
	ปริญญาเอก	1	1.00
	อื่น ๆ	0	0.00
	รวม	101	100.00
ประกอบอาชีพ	ข้าราชการ	1	1.00
	พนักงานรัฐวิสาหกิจ	1	1.00
	พนักงานบริษัท	4	4.0
	ธุรกิจส่วนตัว	3	3.00
	ค้าขาย	7	6.90
	รับจ้าง/ลูกจ้าง	48	47.50
	นิสิต/นักศึกษา	2	2.00
	เกษตรกร/ปศุสัตว์/ประมง	9	8.90
	รวม	101	100.00
สถานภาพทางครอบครัว	โสด	13	12.90
	สมรส	88	87.10
	รวม	101	100.00

แต่งงาน	79	78.20
หย่า / แยกกันอยู่ / หม้าย	9	8.90
รวม	101	100.00
รายได้ต่อเดือน		
ไม่เกิน 5,000 บาท	42	41.60
5,001 – 10,000 บาท	48	47.50
10,001 – 15,000 บาท	7	6.90
15,001 – 20,000 บาท	2	2.00
20,001 – 25,000 บาท	0	0.00
25,001 บาทขึ้นไป	2	2.00
รวม	101	100.00

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่าง เป็นเพศหญิง ร้อยละ 57.40 และเพศชาย ร้อยละ 42.60 มีอายุอยู่ระหว่าง 31 – 50 ปี ร้อยละ 38.60 รองลงมา มากกว่า 60 ร้อยละ 21.80 และ 51 – 60 ปี ร้อยละ 18.80 วุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 90.10 รองลงมา ปริญญาตรี ร้อยละ 8.90 ประกอบอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง ร้อยละ 47.50 รองลงมา เกษียณ/ว่างงาน ร้อยละ 24.80 และเกษตรกร/ปศุสัตว์/ประมง ร้อยละ 8.90 สถานภาพทางครอบครัวแต่งงาน ร้อยละ 78.20 รองลงมา โสด ร้อยละ 12.90 รายได้ต่อเดือน 5,001 – 10,000 บาท ร้อยละ 47.50 รองลงมา ไม่เกิน 5,000 บาท ร้อยละ 41.60

ส่วนที่ 2 ระดับพฤติกรรมการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชน

ชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามด้านระดับพฤติกรรมการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ที่	การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถ ประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัด ขอนแก่น	เคยเสริมสร้าง สุขภาพ		ไม่เคยเสริมสร้าง สุขภาพ	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	ด้านอุปนิสัยสัมปทา ความขยันหมั่นเพียร ท่านเคยใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริม สุขภาพทางกาย	96	95.00	5	5.00
2	ท่านเคยใช้หลักความขยันหมั่นเพียรในการส่งเสริม สุขภาพทางจิต	92	91.10	9	8.90
3	ท่านเคยใช้หลักความขยันหมั่นเพียรในการส่งเสริม สุขภาพทางปัญญา	93	92.10	8	7.90

4	ท่านเคยใช้หลักความขยันหมั่นเพียรในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม	92	91.10	9	8.90
5	ด้านอารักขสัมปทา ความประหยัด้รู้จักรักษาทรัพย์ ท่านเคยใช้หลักความประหยัด้รู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย	97	96.00	4	4.00
6	ท่านเคยใช้หลักความประหยัด้รู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต	95	94.10	6	5.90
7	ท่านเคยใช้หลักความประหยัด้รู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา	96	95.00	5	5.00
8	ท่านเคยใช้หลักความประหยัด้รู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม	92	91.10	9	8.90
9	ด้านกัลยาณมิตรตา การคบคนดีเป็นมิตร ท่านเคยใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย	93	92.10	8	7.90
10	ท่านเคยใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต	95	94.10	6	5.90
11	ท่านเคยใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา	93	92.10	8	7.90
12	ท่านเคยใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม	92	91.10	9	8.90
13	ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม ท่านเคยใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย	96	95.00	5	5.00
14	ท่านเคยใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต	97	96.00	4	4.00
15	ท่านเคยใช้สมชีวิตาหลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา	93	92.10	8	7.90
16	ท่านเคยใช้สมชีวิตาหลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม	96	95.00	5	5.00

จากตารางที่ 3 พบว่า ด้านระดับพฤติกรรมกรรมการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ด้านอุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียรได้แก่ ท่านเคยใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย ร้อยละ 95.00 ท่านเคยใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต ร้อยละ 91.10 ท่านเคยใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา ร้อยละ 92.10 ท่านเคยใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม ร้อยละ 91.10

ด้านอารักขสัมปทา ความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ได้แก่ ท่านเคยใช้หลักความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย ร้อยละ 96.00 ท่านเคยใช้หลักความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต ร้อยละ 94.10 ท่านเคยใช้หลักความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา ร้อยละ 95.00 ท่านเคยใช้หลักความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม ร้อยละ 91.10

ด้านกัลยาณมิตตตา การคบคนดีเป็นมิตร ได้แก่ ท่านเคยใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย ร้อยละ 92.10 ท่านเคยใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต ร้อยละ 94.10 ท่านเคยใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา ร้อยละ 92.10 ท่านเคยใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม ร้อยละ 91.10

ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสมได้แก่ ท่านเคยใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย ร้อยละ 95.00 ท่านเคยใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต 96.00 ท่านเคยใช้สมชีวิตาหลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา ร้อยละ 92.10 ท่านเคยใช้สมชีวิตาหลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม ร้อยละ 95.00

ส่วนที่ 3 ระดับรูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

รูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน		$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
ด้านอุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียร					
1.	การใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย	3.77	0.85	มาก	4
2.	การใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต	3.93	0.75	มาก	3

รูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธรรมมีกตประโยชน์การ เสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน		$\bar{x}$	S.D.	ระดับความ คิดเห็น	ลำดับที่
3.	การใช้หลักความซื่อสัตย์ในการส่งเสริมสุขภาพ ทางปัญญา	3.93	0.83	มาก	2
4.	การใช้หลักความซื่อสัตย์ในการส่งเสริมสุขภาพ ทางสังคม	3.94	0.83	มาก	1
รวม		3.89	0.77	มาก	
ด้านอารักขสัมปทา ความประหยัดรู้จักรักษาทรัพย์					
5.	การใช้หลักความประหยัดรู้จักรักษาทรัพย์ ในการ ส่งเสริมสุขภาพทางกาย	3.95	0.81	มาก	1
6.	การใช้หลักความประหยัดรู้จักรักษาทรัพย์ ในการ ส่งเสริมสุขภาพทางจิต	3.80	0.88	มาก	4
7.	การใช้หลักความประหยัดรู้จักรักษาทรัพย์ ในการ ส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา	3.94	0.85	มาก	2
8.	การใช้หลักความประหยัดรู้จักรักษาทรัพย์ ในการ ส่งเสริมสุขภาพทางสังคม	3.87	0.87	มาก	3
รวม		3.89	0.81	มาก	
ด้านกัลยาณมิตรตา การคบคนดีเป็นมิตร					
9.	การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพ ทางกาย	4.20	0.85	มาก	2
10.	การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตรในการส่งเสริมสุขภาพ ทางจิต	4.22	0.87	มาก	1
11.	การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพ ทางปัญญา	4.15	0.85	มาก	3
12.	การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพ ทางสังคม	4.14	0.86	มาก	4
รวม		4.18	0.82	มาก	
ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม					
13.	การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริม สุขภาพทางกาย	3.70	0.78	มาก	2
14.	การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริม สุขภาพทางจิต	3.75	0.80	มาก	1
15.	การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริม สุขภาพทางปัญญา	3.64	0.80	มาก	3

รูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การ เสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความ คิดเห็น	ลำดับที่
16. การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริม สุขภาพทางสังคม	3.63	0.79	มาก	4
รวม	3.68	0.74	มาก	
รวมทุกด้าน	3.91	0.55	มาก	

จากตารางที่ 4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นรูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.91, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านอุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียร อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.89, S.D. = 0.77) เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุด คือ การใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม ($\bar{x}$ = 3.94, S.D. = 0.83) รองลงมาเป็นการใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา ($\bar{x}$ = 3.93, S.D. = 0.75) ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือ การใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย ($\bar{x}$ = 3.77, S.D. = 0.85)

ด้านอารักขสัมปทา ความประหยัตรู้จักรักษาทรัพย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.89, S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุด คือ การใช้หลักความประหยัตรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย ($\bar{x}$ = 3.95, S.D. = 0.81) รองลงมาเป็นการใช้หลักความประหยัตรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา ($\bar{x}$ = 3.94, S.D. = 0.85) ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือ การใช้หลักความประหยัตรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต ($\bar{x}$ = 3.80, S.D. = 0.88)

ด้านกัลยาณมิตตตา การคบคนดีเป็นมิตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.18, S.D. = 0.82) เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุด คือ การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตรในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต ($\bar{x}$ = 4.22, S.D. = 0.87) รองลงมาเป็นการใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย ($\bar{x}$ = 4.20, S.D. = 0.85) ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือ การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม ($\bar{x}$ = 4.14, S.D. = 0.86)

ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.91, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุด คือ การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต ($\bar{x}$ = 3.75, S.D. = 0.80) รองลงมาเป็นการใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย ($\bar{x}$ = 3.70, S.D. = 0.78) ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือ การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม ($\bar{x}$ = 3.63, S.D. = 0.79)

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพของคนชุมชนชลประทาน

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพของคนชุมชนชลประทาน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพของคนชุมชน ชลประทาน		$\bar{x}$	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น	ลำดับที่
การเสริมสร้างสุขภาพทางกาย					
1.	ท่านคิดว่าการทำงานด้วยความอดทน จะทำให้ร่างกายแข็งแรง	4.45	2.95	มาก	1
2.	ท่านได้ดูแลสุขภาพกายของตนเองกับผู้ที่มีความรู้	3.68	0.77	มาก	4
3.	ท่านมีการออกกำลังกายทุกวัน	3.75	0.87	มาก	3
4.	ท่านสามารถทำงานที่ต้องใช้กำลังมากหรือออกกำลังกายอย่างหนักโดยไม่เหนื่อยง่าย	3.48	0.83	ปานกลาง	5
5.	ท่านทำกิจกรรมเพื่อยืดเส้นยืดสาย เช่น แกว่งแขน ยืดขา	4.00	0.94	มาก	2
รวม		3.87	0.77	มาก	
การเสริมสร้างสุขภาพทางจิต					
6.	ท่านพยายามทำให้รู้สึกว่าคุณค่า	4.05	0.89	มาก	2
7.	ท่านมีความสุขและพอใจกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่	3.78	0.90	มาก	3
8.	ท่านยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน	3.75	0.74	มาก	4
9.	ท่านแสวงหาและปฏิบัติในสิ่งที่ทำให้ชีวิตมีความสุข	4.08	0.89	มาก	1
10.	ท่านคิดว่าชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่มีความปลอดภัยต่อตัวท่าน	3.57	1.04	มาก	5
รวม		3.85	0.73	มาก	
การเสริมสร้างสุขภาพทางปัญญา					
11.	ท่านสามารถจัดการปัญหาชีวิตที่เกิดขึ้นได้โดยอาศัยสติและเหตุผล	3.70	0.83	มาก	1
12.	ชุมชนของท่านมีการลด ละ เลิกพฤติกรรมที่เสี่ยงทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ	3.21	0.88	ปานกลาง	5
13.	ชุมชนของท่านมีการให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพเบื้องต้น	3.32	1.04	ปานกลาง	4
14.	ชุมชนของท่านมีให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหายาเสพติด	3.34	1.00	ปานกลาง	3
15.	ท่านมีการพัฒนาตัวเองในการเสริมสร้างสุขภาพทางปัญญา	3.61	0.84	มาก	2
รวม		3.44	0.75	มาก	
การเสริมสร้างสุขภาพทางสังคม					
16.	ท่านเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างน้อยเพียงใด	3.72	0.83	มาก	2
17.	ท่านเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา มากน้อยเพียงใด	3.89	0.87	มาก	1

ความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพของคนชุมชน ชลประทาน		$\bar{x}$	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น	ลำดับที่
18.	ท่านได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองจาก อาสาสมัครสาธารณสุข อย่างสม่ำเสมอ	3.51	0.91	มาก	5
19.	ท่านใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริม สุขภาพทางสังคม	3.68	0.79	มาก	3
20.	ท่านมีการพัฒนาตัวเองในการเสริมสร้างสุขภาพทาง สังคม	3.66	0.87	มาก	4
รวม		3.69	0.66	มาก	
รวมทุกด้าน		3.71	0.56	มาก	

จากตารางที่ 5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพของคนชุมชนชลประทาน ในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.71, S.D. = 0.56) เมื่อพิจารณารายด้านการเสริมสร้างสุขภาพทางกายอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.87, S.D. = 0.77) เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุดที่สุด คือ ท่านคิดว่าการทำงานด้วยความอดทน จะทำให้ร่างกายแข็งแรง ($\bar{x}$ = 4.45, S.D. = 2.95) รองลงมาเป็น ท่านทำกิจกรรมเพื่อยืดเส้นยืดสาย เช่น แกว่งแขน ยืดขา ($\bar{x}$ = 4.00, S.D. = 0.94) ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือ ท่านสามารถทำงานที่ต้องใช้กำลังมากหรือออกกำลังกายอย่างหนักโดยไม่เหนื่อยง่าย ($\bar{x}$ = 3.48, S.D. = 0.83)

การเสริมสร้างสุขภาพทางจิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.85, S.D. = 0.73) เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุดที่สุด คือ ท่านแสวงหาและปฏิบัติในสิ่งที่ทำให้ชีวิตมีความสุข ($\bar{x}$ = 4.08, S.D. = 0.89) รองลงมาเป็นท่านพยายามทำให้รู้สึกว่าคุณค่า ($\bar{x}$ = 4.05, S.D. = 0.89) ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือ ท่านคิดว่าชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่มีความปลอดภัยต่อตัวท่าน ($\bar{x}$ = 3.57, S.D. = 1.04)

การเสริมสร้างสุขภาพทางปัญญาอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.44, S.D. = 0.75) เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุดที่สุด คือ ท่านสามารถจัดการปัญหาชีวิตที่เกิดขึ้นได้โดยอาศัยสติและเหตุผล ($\bar{x}$ = 3.70, S.D. = 0.83) รองลงมาเป็นท่านมีการพัฒนาตัวเองในการเสริมสร้างสุขภาพทางปัญญา ($\bar{x}$ = 3.61, S.D. = 0.84) ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีการลด ละ เลิกพฤติกรรมที่เสี่ยงทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ ($\bar{x}$ = 3.21, S.D. = 0.88)

การเสริมสร้างสุขภาพทางสังคมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.69, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุดที่สุด คือ ท่านเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา มากน้อยเพียงใด ($\bar{x}$ = 3.89, S.D. = 0.87) รองลงมาเป็นท่านเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากน้อยเพียงใด ($\bar{x}$ = 3.72, S.D. = 0.83) ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือ ท่านได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองจากอาสาสมัครสาธารณสุข อย่างสม่ำเสมอ ($\bar{x}$ = 3.51, S.D. = 0.91)

ส่วนที่ 5 จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน

ข้อ	ข้อความ	ควรมี		ไม่ควรมี	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	หลักการและเหตุผล	96	95.00	5	5.00
2	วัตถุประสงค์	93	92.10	8	7.90
3	คุณสมบัติของผู้ใช้รูปแบบ	89	88.10	12	11.90
4	หลักความยั่งยืนหมั่นเพียร	100	99.00	1	1.00
5	หลักความประหยัดรู้จักรักษาทรัพย์	98	97.0	3	3.00
6	หลักการคบคนดีเป็นมิตร	100	99.00	1	1.00
7	หลักความเป็นอยู่เหมาะสม	98	97.00	3	3.00
8	การจัดกิจกรรม	90	89.10	11	10.90
9	มีการแบ่งกลุ่ม	78	77.20	23	22.80
10	มีการจัดสัมมนา	76	75.20	25	24.80
11	มีการบรรยาย	75	74.30	26	25.70
12	มีการใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัย	89	88.10	12	11.90
13	มีการประเมินผล	91	90.10	10	9.90
14	อื่น ๆ	0	0.00	0	0.00

จากตารางที่ 6 พบว่า จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

หลักการและเหตุผล ควรมี ร้อยละ 95.00 วัตถุประสงค์ ควรมี ร้อยละ 92.10 คุณสมบัติของผู้ใช้รูปแบบ ควรมี ร้อยละ 88.10 หลักความยั่งยืนหมั่นเพียร ควรมี ร้อยละ 99.00 หลักความประหยัดรู้จักรักษาทรัพย์ ควรมี ร้อยละ 97.00 หลักการคบคนดีเป็นมิตร ควรมี ร้อยละ 99.00 หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ควรมี ร้อยละ 97.00 การจัดกิจกรรม ควรมี ร้อยละ 89.10 มีการแบ่งกลุ่ม ควรมี ร้อยละ 77.20 มีการจัดสัมมนา ควรมี ร้อยละ 75.20 มีการบรรยาย ควรมี ร้อยละ 74.30 มีการใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัย ควรมี ร้อยละ 88.10 มีการประเมินผล ควรมี ร้อยละ 90.10

ส่วนที่ 6 เปรียบเทียบรูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการทดลอง

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาพรวมของรูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ Pair t-test

ทดสอบ	<i>M</i>	<i>SD</i>	$\bar{D}$	$\overline{SD}$	<i>t</i>	<i>p</i>
- ก่อนทดลอง	3.91	0.55				
- หลังทดลอง	3.71	0.56	.19	.49	3.989	.000*

ตารางที่ 7 พบว่า การทดสอบภาพรวมของรูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของด้านอุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียร ก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ Pair t-test

ทดสอบ	<i>M</i>	<i>SD</i>	$\bar{D}$	$\overline{SD}$	<i>t</i>	<i>p</i>
- ก่อนทดลอง	3.89	.77				
- หลังทดลอง	3.87	.77	.01	.94	.148	.883

ตารางที่ 8 พบว่า การทดสอบของด้านอุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียรก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของด้านอารักขสัมปทา ความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ ก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ Pair t-test

ทดสอบ	<i>M</i>	<i>SD</i>	$\bar{D}$	$\overline{SD}$	<i>t</i>	<i>p</i>
- ก่อนทดลอง	3.89	.81				
- หลังทดลอง	3.85	.73	.03	1.01	.394	.695

ตารางที่ 9 พบว่า การทดสอบของด้านอารักขสัมปทา ความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของด้านกัลยาณมิตตตา คือ การคบคนดีเป็นมิตร ก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ Pair t-test

ทดสอบ	<i>M</i>	<i>SD</i>	$\bar{D}$	$\overline{SD}$	<i>t</i>	<i>p</i>
- ก่อนทดลอง	4.18	.82				
- หลังทดลอง	3.44	.75	.74	.83	8.921	.000*

ตารางที่ 10 พบว่า การทดสอบของด้านกัลยาณมิตตตา คือ การคบคนดีเป็นมิตรก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม ก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ Pair t-test

ทดสอบ	<i>M</i>	<i>SD</i>	$\bar{D}$	$\overline{SD}$	<i>t</i>	<i>p</i>
- ก่อนทดลอง	3.68	.74				
- หลังทดลอง	3.69	.66	-.01	.73	-.162	.872

ตารางที่ 11 พบว่า การทดสอบของด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสมก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนที่ 7 ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา เกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

(n = 25)

ที่	ปัญหา	ความถี่	ร้อยละ
1	อุปฐานสัมปทาความขยันหมั่นเพียร - มีความเกียจคร้านและความอ่อนเพลียจากการทำงาน - ปัญหาการขาดความเพียร	3 2	12.00 8.00
2	อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ - ปัญหาเกี่ยวกับความยากจน คือการดำรงชีวิตของแต่ละคน มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย และไม่สามารถทำตามความต้องการทั้งร่างกายและจิตใจได้ - ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ ใช้จ่ายเกินตัวสุรุ่ยสุร่าย ก่อหนี้สิน คือ ไม่รู้จักประมาณ ในการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อดำรงชีวิตตามฐานะของตนเอง - ไม่มีการวางแผนการใช้เงิน ใช้เงินเกินฐานะของตนเอง - ปัญหาการไม่รู้จักประหยัด	5 5 2	20.00 20.00 8.00
3	กัลยาณมิตตตา ถึงพร้อมด้วยการคบคนดีเป็นมิตร - คนในปัจจุบันมีทั้งคนดีและไม่ดี ไม่สามารถรู้ได้ว่าใครเป็นคนดีบ้าง จึงต้องมีการเลือกคบคน - ปัญหาการคบคนพาล	2 1	8.00 4.00
4	หลักสมชีวิตา ถึงพร้อมด้วยความเป็นอยู่เหมาะสม - ยังไม่รู้จักการบริหารระบบการเงิน ขาดการออม มีการใช้จ่ายเกินความจำเป็นตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ เพราะยังยึดติดอยู่กับวัตถุมากจนเกินไปจนทำให้เป็นหนี้สินทำให้ความเป็นอยู่มีความลำบากมากขึ้น - มีการใช้จ่ายแบบสุรุ่ยสุร่ายใช้จ่ายทรัพย์ไม่เกิดประโยชน์ - ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ	2 1 2	8.00 4.00 8.00
รวม		25	100.00

ข. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์คนในชุมชนและสนทนากลุ่ม (ผู้เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมคลองชลประทานในจังหวัดขอนแก่น)

จากการสัมภาษณ์ กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมคลองชลประทานในจังหวัดขอนแก่นจำนวน 20 คน เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2563 เวลา 13.00 – 16.00 น. ณ ชุมชนริมคลองชลประทาน ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งได้ข้อมูลและประเด็นต่าง ๆ ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. บริบทชุมชนและความเป็นอยู่ของชุมชนชลประทาน

ชุมชนคลองชลประทานขอนแก่น ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่การปกครองของเทศบาลเมืองศิลา จังหวัดขอนแก่น ลักษณะพื้นที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่โครงการคลองส่งน้ำขนาดใหญ่ของกรมชลประทานขอนแก่น เพื่อส่งน้ำไปยังพื้นที่เพาะปลูก น้ำจากแหล่งน้ำจะกระจายไปยังพื้นที่เพาะปลูกได้ทั่วถึงด้วยคลองต่างๆ ที่มีในเขตโครงการชลประทาน พื้นที่อาศัยที่ของชุมชนในเขตพื้นที่มีลักษณะทางกายภาพแตกต่างกันไปตามภูมิประเทศ เช่นพื้นที่ราบขนาดเท่ากับคันกันน้ำ และพื้นที่ลุ่มอยู่ต่ำกว่าคันกันน้ำ ในโครงการคลองส่งน้ำขนาดใหญ่เป็นต้น กรมชลประทานได้มีการจัดทำถนนตามริมขอบคลองส่งน้ำ เพื่อช่วยแบ่งเบาในการเดินทางที่มีการจราจรแออัดในเขตพื้นที่เมืองขอนแก่น มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 200 กว่าคน จากการเล่าของชาวบ้านเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในพื้นที่ ชาวบ้านต้องยอมเสียค่าเช่าที่รัฐเพื่ออาศัยอยู่ (ค่าเช่าที่ไม่สามารถเปิดเผยได้ เนื่องจากยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องของค่าเช่าที่)

การปลูกสร้างสิ่งที่อยู่อาศัย เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนคลองชลประทาน มีลักษณะสิ่งปลูกสร้างไม่คงทนถาวรหรือแบบชั่วคราว มีบ้านขนาดเล็กพอเหมาะแก่ความเป็นอยู่ ในพื้นที่บางครอบครัวมีที่อยู่อาศัยขยายเกินเขตพื้นที่กรมชลประทานกำหนดให้ กรมชลประทานที่รับผิดชอบ ได้ทำการแจ้งขอให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างที่ลุกล้ำแนวเขตพื้นที่ออกไป การประกอบอาชีพประชากรในชุมชนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป และทำการเกษตรรายได้ไม่มากต่อการดำเนินชีวิตของคนในครอบครัวส่วนบุตรหลานบางครอบครัวไปประกอบอาชีพอยู่ต่างจังหวัด

การมีส่วนร่วมในชุมชน คนส่วนใหญ่รับจ้างทั่วไป เพื่อหารายได้มาเลี้ยงชีพในครอบครัว การเข้าร่วมกิจกรรมทางราชการและกิจกรรมทางศาสนา ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่อยู่บ้าน เลี้ยงดูบุตรหลานในครอบครัว การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาภายในชุมชน ก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ทำให้มีความอบอุ่นที่ได้อยู่อาศัยในพื้นที่

ลักษณะที่อยู่อาศัยส่วนมากจะเป็นบ้านที่ติดกับถนนและมีความแออัดมาก เนื่องจากมีจำนวนคนที่เข้ามาอาศัยอยู่เยอะขึ้นทุกปี ส่วนบ้านที่อยู่ด้านล่างลงมาจากถนนบางปีก็น้ำท่วมบ้างจนต้องย้ายถิ่นไปอยู่ที่อื่น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินก็ไม่ค่อยมั่นคง เพราะว่าเป็นชุมชนที่ไม่ได้มีการจัดตั้งขึ้นอย่างถาวร ไม่มีผู้นำชุมชนมีแค่ผู้ประสานงานของชุมชนซึ่งก็มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย ๆ ดังนี้

“...จากการที่ได้ลงไปคลุกคลีกับชาวบ้าน ชาวบ้านเล่าว่าความเป็นอยู่ก็ไม่ค่อยดีโดยเฉพาะช่วงโควิด มีปัญหาเรื่องเศรษฐกิจมาก เพราะคนในชุมชนต้องหาหากินค้าบางคนก็ตกงาน ต้องกลับไป

ต่างจังหวัดที่บ้านเกิดของตัวเอง ส่วนคนที่สร้างบ้านมั่นคงแล้วไม่ได้กลับ ก็อยู่เฝ้าบ้านเพราะพื้นที่บ้านไม่มีพื้นที่ที่จะทำการเกษตรได้ ถ้าจะปลูกอะไรต้องไปปลูกข้างคลองน้ำซึ่งก็ไม่ค่อยปลอดภัย เพราะบางทีก็มีคนมาลักของสิ่งที่ปลูกเอาไว้ ในส่วนของความมั่นคงในที่อยู่อาศัยก็ไม่มี บางครั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐก็มาบอกให้ย้ายไปอยู่ที่อื่น ก็อาศัยเหตุผลต่าง ๆ ในการต่อรองไปเรื่อย ๆ เพราะว่าบางคนก็ไม่มีที่ของตัวเอง อาศัยการหาเช่ากินค่าก็ไม่พอจะใช้จ่าย...”

2. การนำหลักทฤษฎีธรรมาภิบาลมาใช้ในการเสริมสร้างสุขภาพในชุมชนชลประทาน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์คนในชุมชนเกี่ยวกับการนำหลักทฤษฎีธรรมาภิบาลมาใช้ในการเสริมสร้างสุขภาพในชุมชนชลประทาน ซึ่งผู้วิจัยต้องอธิบายถึงแนวทางการเสริมสร้างสุขภาพตามหลักทฤษฎีธรรมาภิบาลว่าเป็นอย่างไร โดยข้อมูลตามประเด็น ดังนี้

1) การใช้ในการเสริมสร้างสุขภาพ อุฏฐานสัมปทา การที่ชุมชนถึงพร้อมด้วยการลุกขึ้นหรือความหมั่นจากการสัมภาษณ์คนในชุมชน กล่าวว่า “..ทุกคนก็มีความขยันอยู่ในตัว ถ้าไม่ขยันก็อดตาย แต่ก็ยึดหลักความขยันตามที่พระท่านกล่าวไว้นั้นละ และตามคำกล่าวของผู้เฒ่าผู้แก่ที่กล่าวว่า ตื่นเช้าขึ้นก็ไปทำงานดึกๆถึงจะกลับมา บ่งบอกถึงความขยันในการลุกขึ้นแต่เช้าในการทำงานเลี้ยงชีวิต...” นี่ก็เป็นสิ่งที่ชาวบ้านยึดหลักคำสอนทางศาสนาและคำของผู้หลักผู้ใหญ่ในการนำมาปฏิบัติ

2) การใช้ในการเสริมสร้างสุขภาพอารักขสัมปทา การที่ชุมชนถึงพร้อมด้วยการรักษา คนในชุมชนชลประทาน เป็นชุมชนหาเช่ากินค่าในส่วนของกรรักษานั้น จากการสัมภาษณ์คนในชุมชนกล่าวว่า “..ในการหาทรัพย์สินเงินทองมานั้น ก็มีการรักษาเก็บหอมรอมริบอยู่บ้าง เพื่อเป็นการเอาในยามตัวเองไม่สบายกาย และเอาไว้ใช้ค่าอยู่ค่ากินไปวัน ๆ เพราะส่วนมากคนในชุมชนจะออกจากบ้านแต่เช้าเพื่อไปทำงานดึกๆถึงจะกลับมา บางหลังคาเรือนก็ไม่มีคนอยู่ถ้ามีคนอยู่ก็มีแต่เด็กและคนแก่ ดังนั้นในส่วนการรักษานี้ ก็ไม่เยอะ จะไปทำอะไรก็ได้เพราะไม่มีที่ทำการกินคืนที่อื่น...” จากสิ่งที่ชาวบ้านเล่าจากการสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่า ชาวบ้านก็มีการถึงพร้อมด้วยการรักษาแต่สิ่งที่จะทำให้ชาวบ้านรู้สึกไม่เป็นทุกข์มาจากการดำเนินชีวิต คือการที่ต้องเสียเวลาจิตใจเป็นหลัก เพราะชาวบ้านไม่มีที่อยู่ที่มีมั่นคงอยู่แบบไม่มั่นคงในชีวิต

3) การใช้ในการเสริมสร้างสุขภาพ กัลยาณมิตรตทา การที่ชุมชนถึงพร้อมด้วยการเป็นมิตรที่ดี กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชลประทานส่วนมากจะอยู่แบบตัวใครตัวมัน เนื่องจากมีการย้ายถิ่นบ่อย และคนจากที่อื่นก็เข้ามาพักอาศัย จากการสัมภาษณ์คนในชุมชนได้บอกว่า “...คนในชุมชนก็อยู่ด้วยกันดีอยู่ แต่ก็มีสนิทบ้างไม่สนิทบ้าง เพราะมีการย้ายเข้าย้ายออกบ่อย จึงทำให้ไม่สนิทกันเท่าไร แต่ถ้าคนในพื้นที่ที่มีความเดือดร้อนก็มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่บ้าง เพราะคนไทยเราอย่างไรก็ไม่ทอดทิ้งกัน เพราะคนในชุมชนที่มาอยู่ที่นี่มีปัญหาที่พักอาศัยเหมือนกัน ทุกคนเวลามีปัญหาจึงพร้อมใจกันในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน...” จากสิ่งที่สัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าคนในชุมชนก็ยังมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันถึงจะเป็นชุมชนชั่วคราวก็ตาม

4) การใช้ในการเสริมสร้างสุขภาพ สมชีวิตา การที่ชุมชนถึงพร้อมด้วยการเลี้ยงชีวิตสม่ำเสมอหรือพอเหมาะพอดีชุมชนชลประทานเป็นชุมชนที่หาเช่ากินค่า ในการการเลี้ยงชีวิตสม่ำเสมอหรือพอเหมาะพอดีนั้น ชาวบ้านมีความพอเพียงกับตนเองมากพอสมควร จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน “ชาวบ้านแล้วว่า การที่เลี้ยงชีวิตสม่ำเสมอหรือพอเหมาะพอดี ทุกคนมีอยู่ในตัวถ้าเราไม่ทำแบบนี้เราก็จะจน แต่ทุกวันนี้เด็กน้อยรุ่นใหม่ๆเกิดมามีแต่ขอเงิน บอกสอนก็ยากย้อนเป็นเพราะว่าสมัยใหม่มันทำ

ให้เกิดความเจริญทางวัตถุ แต่จิตใจต่ำลง ดังนั้นความสม่ำเสมอหรือพอเหมาะพอดีมันก็เลยอยากแน ต่อเด็กสมัยใหม่ แต่ถ้ามีการอบรมให้ก็จะดี...” จากปรากฏการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบหลายอย่าง ในการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนบางกลุ่มที่ต้องดิ้นรนในการหาเลี้ยงชีพของตัวเอง

3. รูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ชาวบ้าน พบว่า รูปแบบที่ชาวบ้านใช้เป็นประจำ คือ รูปแบบการถึงพร้อมด้วยการลุกขึ้นหรือความหมั่นเพราะรูปแบบนี้ต้องมีความพร้อมทั้ง กาย จิต ปัญญาและสังคม ในการที่จะดำรงชีวิตให้มีความสุขอย่างสม่ำเสมอ จากการสัมภาษณ์คนในชุมชน กล่าวว่า “...รูปที่จะนำมาใช้จริงคือตัวเราเอง เพราะถ้าตัวเราชี้คร้านเราก็ขาดความขยัน ดังนั้นแล้วทุกคนต้องมีความขยันในตัวเองเป็นอันดับแรก ต่อมาเราต้องมีความจริงใจต่อกันคือช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นต้น...”

รูปแบบที่สองที่คนในชุมชนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน คือ การที่ชุมชนถึงพร้อมด้วยการเป็นมิตรที่ดี จากการสัมภาษณ์คนในชุมชน กล่าวว่า “...ความสามัคคีเป็นสิ่งที่คนในชุมชนของเรามี เพราะหากมีเรื่องต่างๆ เกิดขึ้นในชุมชน ทุกคนจะออกมาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กรณีเรื่องการถูกละเมิด ทุกคนพากันออกมาเรียกร้อง เพื่อให้รัฐนั้นได้พิจารณาให้อยู่ต่อ หากออกมาคนเดียวก็คงไม่มีพลังในการต่อสู้ทางการเรียกร้อง เพราะชาวบ้านเราก็ไม่ใช่เป็นผู้ที่มีความรู้เยอะมีแต่คนหาเช้ากินค่ำไปวันๆ สิ่งสำคัญที่จะเรียนร้องได้คือการเป็นมิตรที่ดีนี้ละ...” นี่ก็เป็นเหตุผลของการที่คนในชุมชนใช้เป็นหลักในการดำรงชีวิตท่ามกลางกระแสที่ต้องระหว่าดระแวงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งพลังของชุมชนจะช่วยให้คนในชุมชนเสริมสร้างสุขภาพทางกาย จิต สังคม และนำไปสู่สังคมอุดมปัญญาได้

ส่วนในรูปแบบการถึงพร้อมด้วยการรักษา และการถึงพร้อมด้วยการเลี้ยงชีวิตสม่ำเสมอหรือพอเหมาะพอดี เป็นเรื่องของ อดตาหิอดตโน นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน เพราะคนในชุมชนมีความเป็นปัจเจกชน ทุกคนต่างต้องพึ่งตนเองเป็นหลัก จากการสัมภาษณ์ของคนในชุมชน กล่าวว่า “...ชุมชนแห่งนี้ไม่ใช่ชุมชนเกิดมานาน เป็นชุมชนเกิดใหม่บ่มีหยั่ง มีแต่บ้านเรือนฮ้าง ๆ ไม่ถาวรเวลาที่มีการมีงานส่วนมากจะไปร่วมบุญประเพณีกับหมู่บ้านใกล้เคียง เพราะชุมชนบ่มีผู้นำที่เป็นทางการเลยไม่มีการรักษาประเพณีอะไรไว้ ส่วนการเลี้ยงชีวิตตัวเองจะต้องดูแลของใครของมัน ดังนั้นแล้วในส่วนนี้เลยต้องพึ่งตนเองเป็นหลัก...”

สรุปได้ว่าจากการสัมภาษณ์คนในชุมชนเกี่ยวกับรูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพนั้น สามารถแยกออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นรูปแบบส่วนรวมที่คนในชุมชนยึดเป็นหลัก คือ การถึงพร้อมด้วยการลุกขึ้นหรือความหมั่น และการถึงพร้อมด้วยการเป็นมิตรที่ดี ส่วนที่ 2 เป็นรูปแบบส่วนตนที่คนในชุมชนต้องพึ่งตนเอง คือ การถึงพร้อมด้วยการรักษา และการถึงพร้อมด้วยการเลี้ยงชีวิตสม่ำเสมอหรือพอเหมาะพอดี

4. คู่มือการใช้รูปแบบหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพ

จากลงพื้นที่สัมภาษณ์คนในชุมชนเกี่ยวกับคู่มือการใช้รูปแบบหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพว่าควรมีอะไร คนในชุมชนได้ให้ข้อมูลเบื้องต้นไว้ว่า

“...การจัดทำคู่มือก็ไม่ต้องรู้ว่ามีอะไร แต่สิ่งที่อยากให้มี คือวิธีการทำงานให้มีความสุขเป็นแบบใด เพราะว่าทำงานไปบางครั้งก็มีความสุข สิวาแนวทางอย่างไรในการแก้ไข อันต่อมาการสร้างภูมิคุ้มกันคนในชุมชนโดยใช้ธรรมะเข้ามาสร้างสุขให้คนในชุมชนเป็นแบบใด หรือว่าแนวทางการ

แบ่งปันกับการคบคนคนดีมีรูปแบบแนวใด และสิ่งสำคัญในคู่มือควรจะมีคือวิธีการออม แบบใดให้มีเงิน ให้มีความสุขในการใช้ชีวิต และวิธีการสร้างความอดทนอดกลั้นเพื่อการทำงานให้สำเร็จได้...”

สรุปได้ว่าการเล่าของคนในชุมชน ชุมชนต้องการให้มีเนื้อหาสาระในคู่มือการใช้รูปแบบหลักทฤษฎีมีกัตตะประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพ ดังนี้

- 1) วิธีการทำงานให้มีความสุข
- 2) การสร้างภูมิคุ้มกันในชุมชนโดยใช้ธรรมะบำบัด
- 3) วิธีการคบมิตรที่ดี
- 4) วิธีการออมทรัพย์ให้มีความสุข
- 5) วิธีการสร้างความอดทนอดกลั้นในการทำงานให้สำเร็จ

ทั้ง 5 วิธีนี้เป็นเสนอแนะของคนในชุมชนในการสร้างคู่มือการใช้รูปแบบหลักทฤษฎีมีกัตตะประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพ

5. ความคิดเห็นอื่น ๆ

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นอื่น ๆ ของคนในชุมชน ส่วนมากจะพูดถึงแนวทางการดำเนินชีวิตชีวิตในความเป็นอยู่ที่เป็นชุมชนชายขอบของสังคม จากการสัมภาษณ์ของคนชุมชน กล่าวว่า “...ในการดำเนินชีวิตในทุกวันนี้ก็มีความลำบาก อยากให้รัฐมีการจัดสรรที่ดินทำกินที่ไม่ไกลจากที่อยู่เดิม เพราะทุกคนไม่อยากย้ายออก เพราะยังอยู่แล้วยังมีความรักในที่อยู่ ถ้าจะให้ย้ายก็รัฐก็ต้องทำให้เรา เพราะเราไม่มีที่ทำกิน ส่วนแนวทางการเสริมสร้างสุขภาพมันกะดี ดีต่อจิตใจในการประพฤติปฏิบัติ แต่ทุกวันนี้ปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตคือเงิน เพราะไม่มีเงินกะอยู่ยากลำบาก เพราะทุกวันนี้ก็หาเข้ากินค่าจนไม่มีเวลาพักผ่อน...”

ค. สนทนากลุ่ม (ผู้เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมคลองชลประทานในจังหวัดขอนแก่น)

ความคิดเห็นของนักวิชาการทางศาสนาและผู้แทนชุมชนต่อการใช้รูปแบบหลักทฤษฎีมีกัตตะประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพ

- 1.การเสริมสร้างสุขภาพด้วยความถึงพร้อมด้วยการลุกขึ้นหรือความหมั่น

นักวิชาการทางศาสนาให้ความเห็นว่า

“...ต้องขยันหมั่นเพียรในการดูแลสุขภาพของตนเอง เช่น ออกกำลังกายทุกวัน ทานอาหารให้ครบทั้ง 5 หมู่พักผ่อนให้เพียงพอ หลีกเลี้ยงสารเสพติดทุกอย่าง ฝึกจิตด้วยสมาธิ เป็นต้น...” (ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ, วันที่ 16 มิถุนายน 2563)

“...ควรมีอาชีพที่ถนัด และเป็นอาชีพที่มั่นคงแล้วให้ทำอาชีพนั้นอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับการพัฒนาอาชีพตนเองให้เกิดรายได้มากขึ้นก็จะมีสุขภาพดีด้วยกาย ด้านใจที่มีความสุข...” (ดร.ประสงค์ พรหมศรี, วันที่ 16 มิถุนายน 2563)

ผู้แทนชุมชน ให้ความเห็นว่า

“...ทุกคนต้องมีความขยันหมั่นเพียร หากมีความขยันหมั่นเพียรแล้วย่อมจะนำสุขมาให้ โดยเฉพาะความสุขทางกายและทางใจ...” (วันที่ 16 มิถุนายน 2563)

2. การเสริมสร้างสุขภาพด้วยความถึงพร้อมด้วยการรักษา

นักวิชาการทางศาสนาให้ความเห็นว่า

“...เมื่อปฏิบัติตามข้อ 1. แล้วต้องรักษาลิขิตที่ได้ปฏิบัติมาแล้วให้มั่นคง อย่าให้มันเสื่อมไป...”

(ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ, วันที่ 16 มิถุนายน 2563)

“...การรักษาสุขภาพ คือการออกกำลังกายจากการทำงาน การตั้งใจออกกำลังกายจริง เพื่อรักษาสุขภาพ อาศัยหลักอาหาร อารมณ์ อากาศ อนามัย และอบอุ้มของคนในครอบครัวด้วย...”

(ดร.ประสงค์ พรหมศรี, วันที่ 16 มิถุนายน 2563)

ผู้แทนชุมชน ให้ความเห็นว่า

“...การที่เรารักษาลิขิตที่เราหว่านหรือ รักษาทรัพย์สมบัติของเรา ก็จะทำให้เรามีความสุขทางจิตใจและทำให้สุขภาพในการดำเนินชีวิตดีไปด้วย...” (วันที่ 16 มิถุนายน 2563)

3. การเสริมสร้างสุขภาพด้วยความถึงพร้อมด้วยการเป็นมิตรที่ดี

นักวิชาการทางศาสนาให้ความเห็นว่า

“...การจะสร้างสุขภาพให้ดีขึ้น นอกจากจะปฏิบัติตามข้อ 1 และข้อ 2 แล้ว การมีเพื่อนที่ดี เพื่อนที่มีคุณธรรม เพื่อที่แนะนำประโยชน์ ก็จะทำให้สุขภาพจิตของเราดีไปด้วย...” (ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ, วันที่ 16 มิถุนายน 2563)

“...การมีบุคคลเชี่ยวชาญด้านสุขภาพคอยแนะนำและช่วยเหลือให้มีสุขภาพสมบูรณ์สมควรอย่างยิ่งที่จะมี และบุคคลนั้นจะต้องสมัครใจในการทำงานนี้ด้วย...” (ดร.ประสงค์ พรหมศรี, วันที่ 16 มิถุนายน 2563)

ผู้แทนชุมชน ให้ความเห็นว่า

“...การที่เราคบมิตรที่ดี เราก็ได้รับการช่วยเหลือทำอะไรก็จะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และทำให้สุขภาพทางกายและใจก็มีดีตาม เพราะเราได้มิตรที่ดีในการให้ทั้งกำลังใจและกำลังใจ...” (วันที่ 16 มิถุนายน 2563)

4. การเสริมสร้างสุขภาพด้วยความถึงพร้อมด้วยการเลี้ยงชีวิตสม่ำเสมอหรือพอเหมาะพอดี

นักวิชาการทางศาสนาให้ความเห็นว่า

“...การปฏิบัติตัวตามข้อ 1 และ 2 อย่างสม่ำเสมอแล้ว สุขภาพกายก็จะแข็งแรง ส่วนข้อ 3 นั้นจะทำให้สุขภาพจิตแข็งแรงเช่นเดียวกัน...” (ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ, วันที่ 16 มิถุนายน 2563)

“...สุขภาพต้องใช้ให้เหมาะสม พอดีไม่ใช่ไปในทางที่จะทำให้สุขภาพเสื่อม เช่น การดื่มสุรายาเสพติดการกินอาหารที่ทำให้สุขภาพมีโรค เช่น ที่มีไขมันมาก...” (ดร.ประสงค์ พรหมศรี, วันที่ 16 มิถุนายน 2563)

ผู้แทนชุมชน ให้ความเห็นว่า

“...คนในชุมชนที่มีความเป็นอยู่ที่ไม่ถาวร สิ่งที่สำคัญคือพวกเราอยู่อย่างพอเหมาะพอสมกับความ เป็นอยู่ หากเราไม่ทำตามความเป็นอยู่ชีวิตทางกายทางใจก็จะทำให้สุขภาพไม่ดีตามไปด้วย” (วันที่ 16 มิถุนายน 2563)

สรุปได้ว่า ความคิดเห็นของนักวิชาการทางศาสนาและผู้แทนชุมชนต่อการใช้รูปแบบหลักทฤษฎีมีกัตถประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพ พบว่า สิ่งที่มีความคิดเห็นตรงกันคือการที่เราจะ

ทำให้เกิดการเสริมสร้างสุขภาพได้ต้องมีความพร้อมทั้งกาย จิต สังคม และสุดท้ายต้องมีปัญญา ในการที่จะส่งเสริมสุขภาพตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ได้อย่างสมบูรณ์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณของชุมชนชลประทาน และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากคนในชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผลการวิจัยมีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นจึงขอสรุปผลการวิจัยใน บทที่ 5

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและสำรวจการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน 2) เพื่อศึกษาการใช้รูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน 3) เพื่อพัฒนารูปแบบที่คุณลักษณะตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน 4) เพื่อจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ทั้งวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือขั้นตอนที่ 1 วิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมคลองชลประทานในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 135 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 101 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) คือ 3 คน เว้น 1 คน ทำแบบนี้จนกว่าจะครบจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ จากชุมชนริมคลองชลประทานในจังหวัดขอนแก่น เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม มีค่าเชื่อมั่น (r) = .88 ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 101 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100.00 ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม เพื่อหาข้อเสนอแนะกับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในริมคลองชุมชนริมคลองชลประทาน จำนวน 20 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวบรวมข้อมูลที่ได้และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

5.1 สรุปผลการวิจัย

1. การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในริมคลองชุมชนริมคลองชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ก. ในส่วนของการวิจัยของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในริมคลองชุมชนริมคลองชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

1) สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 101 คน พบว่า เป็นเพศหญิง ร้อยละ 57.40 มีอายุอยู่ระหว่าง 31 – 50 ปี ร้อยละ 38.60 วุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 90.10 ประกอบอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง ร้อยละ 47.50 สถานภาพทางครอบครัวแต่งงาน ร้อยละ 78.20 รายได้ต่อเดือน 5,001 – 10,000 บาท ร้อยละ 47.50

2) การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ด้านภูมิลำเนา ความขยันหมั่นเพียรได้แก่ ท่านเคยใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย ร้อยละ 95.00 ท่านเคยใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต ร้อยละ 91.10 ท่านเคยใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา ร้อยละ

92.10 ท่านเคยใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม จำนวน 92 คน คิดเป็น ร้อยละ 91.10

ด้านอารักขาสัมปทา ความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ได้แก่ ท่านเคยใช้หลักความประหยักรู้จัก รักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย ร้อยละ 96.00 ท่านเคยใช้หลักความประหยักรู้จักรักษา ทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต ร้อยละ 94.10 ท่านเคยใช้หลักความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา ร้อยละ 95.00 ท่านเคยใช้หลักความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม ร้อยละ 91.10

ด้านกัลยาณมิตตตา การคบคนดีเป็นมิตร ได้แก่ ท่านเคยใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการ ส่งเสริมสุขภาพทางกาย ร้อยละ 92.10 ท่านเคยใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพ ทางจิต ร้อยละ 94.10 ท่านเคยใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา ร้อยละ 92.10 ท่านเคยใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม ร้อยละ 91.10

ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสมได้แก่ ท่านเคยใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการ ส่งเสริมสุขภาพทางกาย ร้อยละ 95.00 ท่านเคยใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพ ทางจิต ร้อยละ 96.00 ท่านเคยใช้สมชีวิตาหลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทาง ปัญญา ร้อยละ 92.10 ท่านเคยใช้สมชีวิตาหลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทาง สังคม ร้อยละ 95.00

3) กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นรูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้าง สุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.91, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านอุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียร อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.89, S.D. = 0.77) ด้านอารักขาสัมปทา ความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.89, S.D. = 0.81) ด้านกัลยาณมิตตตา การคบคนดีเป็นมิตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.18, S.D. = 0.82) และ ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.91, S.D. = 0.55)

4) กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพของคนชุมชนชลประทานในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.71, S.D. = 0.56) เมื่อพิจารณารายด้าน การเสริมสร้างสุขภาพทางกาย อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.87, S.D. = 0.77) การเสริมสร้างสุขภาพทางจิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.85, S.D. = 0.73) การเสริมสร้างสุขภาพทางปัญญาอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.44, S.D. = 0.75) และ การ เสริมสร้างสุขภาพทางสังคมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.69, S.D. = 0.66)

5) ส่วนกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถ ประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน ได้แก่ หลักการและเหตุผล ควรมี ร้อยละ 95.00 วัตถุประสงค์ ควรมี ร้อยละ 92.10 คุณสมบัติของผู้ใช้รูปแบบ ควรมี ร้อยละ 88.10 หลักความ ขยันหมั่นเพียร ควรมี ร้อยละ 99.00 หลักความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ ควรมี ร้อยละ 97.00 หลักการคบคนดีเป็นมิตร ควรมี ร้อยละ 99.00 หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ควรมี ร้อยละ 97.00 การ จัดกิจกรรม ควรมี ร้อยละ 89.10 มีการแบ่งกลุ่ม ควรมี ร้อยละ 77.20 มีการจัดสัมมนา ควรมี ร้อยละ 75.20 มีการบรรยาย ควรมี ร้อยละ 74.30 มีการใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัย ควรมี ร้อยละ 88.10 มีการ ประเมินผล ควรมี ร้อยละ 90.10

ข. ในส่วนของผู้เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมคลองชุมชนริมคลองชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ชุมชนชลประทาน ตำบลศิลา อำเภอมือเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ริมคลองน้ำของกรมชลประทาน ซึ่งในเขตตำบลศิลามีจำนวนคนที่มาอาศัยอยู่บริเวณดังกล่าวประมาณ 200 กว่าคน ส่วนใหญ่เป็นคนที่ย้ายถิ่นมาจากที่อื่นเพื่อเข้ามาทำงานในจังหวัดขอนแก่น คนส่วนมากที่ย้ายเข้ามาจะจับจองพื้นที่ที่ว่างในการก่อสร้างบ้านเรือน โดยที่ไม่ได้มีการขออนุญาต ในระยะหลังรัฐได้มีการประกาศให้กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในริมคลองชลประทานให้ย้ายออกจากพื้นที่ แต่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ยอมย้ายออก เนื่องจากมีการปลูกบ้านเรือนอาศัยอยู่อย่างถาวร จากการเล่าของชาวบ้านเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในพื้นที่ ชาวบ้านต้องยอมเสียค่าเช่าที่รัฐเพื่ออาศัยอยู่ (ค่าเช่าที่ไม่สามารถเปิดเผยได้ เนื่องจากยังไม่มี ความชัดเจนในเรื่องของค่าเช่าที่)

2. เปรียบเทียบรูปแบบการใช้หลักสิทธิฐานมิกัดลประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น ก่อนและหลังการทดลอง

2.1 การทดสอบภาพรวมของรูปแบบการใช้หลักสิทธิฐานมิกัดลประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 การทดสอบของด้านภูมิลักษณ์สัมพัทธ์ ความยั่งยืนหมั่นเพียรก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 การทดสอบของด้านอารักขสัมพัทธ์ ความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 การทดสอบของด้านกัลยาณมิตรตต คือ การคบคนดีเป็นมิตรก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.5 การทดสอบของด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสมก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการใช้หลักสิทธิฐานมิกัดลประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน

ก. ในส่วนของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในริมคลองชุมชนริมคลองชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

- ปัญหาด้านภูมิลักษณ์สัมพัทธ์ความยั่งยืนหมั่นเพียรมีความเกี่ยวจรรันและความอ่อนเพลียจากการทำงานปัญหาการขาดความเพียรด้านอารักขสัมพัทธ์ ถึงพร้อมด้วยความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ ปัญหาเกี่ยวกับความยากจน คือการดำรงชีวิตของแต่ละคน มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย และไม่สามารถทำตามความต้องการทั้งร่างกายและจิตใจได้ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ ใช้จ่ายเกินตัวสุรุ่ยสุร่าย ก่อหนี้สิน คือ ไม่รู้จักประมาณ ในการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อดำรงชีวิตตามฐานะของตนเองไม่มีการวางแผนการใช้เงิน ใช้เงินเกินฐานะของตนเอง ด้านกัลยาณมิตรตต ถึงพร้อมด้วยการคบคนดีเป็นมิตรคนในปัจจุบันมีทั้งคนดีและไม่ดี ไม่สามารถรู้ได้ว่าใครเป็นคนดีบ้าง จึงต้องมีการเลือกคบคนปัญหาการคบคนพาล ด้านหลักสมชีวิตา ถึงพร้อมด้วยความเป็นอยู่เหมาะสมยังไม่รู้จักการบริหารระบบการเงิน ขาดการออม มีการใช้จ่ายเกินความจำเป็นตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ เพราะยังยึดติดอยู่

กับวัตถุมากจนเกินไปจนทำให้เป็นหนี้สินทำให้ความเป็นอยู่มีความลำบากมากขึ้นมีการใช้จ่ายแบบสุรุ่ยสุร่ายใช้จ่ายทรัพย์สินไม่เกิดประโยชน์ ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์สินเกินฐานะ

- ข้อเสนอแนะด้านอุฏฐานสัมปทาความขยันหมั่นเพียร ควรเน้นให้ประชาชนจัดกิจกรรมที่สร้างแรงบันดาลใจสร้างความสามัคคี รู้จักการแบ่งปัน มีน้ำใจ และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันด้านอารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ มีการสร้างรายได้ให้กับชุมชนเพื่อลดปัญหาเกี่ยวกับความยากจน มีการวางแผนการใช้เงินให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้ และแนะนำวิธีการทำบัญชีครัวเรือน เรื่องรายรับ - รายจ่าย ด้านกัลยาณมิตตดา ถึงพร้อมด้วยการคบคนดีเป็นมิตร ควรมีการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เช่น การเล่นกีฬาต้านภัยยาเสพติดให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันด้านหลักสมชีวิตา ถึงพร้อมด้วยความเป็นอยู่เหมาะสมควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น รู้จักการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักประมาณตน ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีนิสัยรู้จักการใช้จ่ายทรัพย์สินให้เกิดประโยชน์ ไม่ใช้จ่ายแบบสุรุ่ยสุร่าย และควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น รู้จักการบริหารจัดการเงินที่หามาได้เหมาะสม

ข. ในส่วนของผู้เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมคลองชุมชนริมคลองชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ลักษณะที่อยู่อาศัยส่วนมากจะเป็นบ้านที่ติดกับถนนและมีความแออัดมาก เนื่องจากมีจำนวนคนที่เข้ามาอาศัยอยู่เยอะขึ้นทุกปี ส่วนบ้านที่อยู่ด้านล่างลงมาจากถนนบางปีก็น้ำท่วมบ้างจนต้องย้ายถิ่นไปอยู่ที่อื่น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินก็ไม่ค่อยมั่นคง เพราะว่าเป็นชุมชนที่ไม่ได้มีการจัดตั้งขึ้นอย่างถาวร ไม่มีผู้นำชุมชนมีแค่ผู้ประสานงานของชุมชนซึ่งก็มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย ๆ

5.2 อภิปรายผล

1. จากสภาพการณ์ของระดับพฤติกรรมการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

จากผลการวิจัยที่พบว่า พบว่า ด้านระดับพฤติกรรมการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ด้านอุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียรได้แก่ ท่านเคยใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย คิดเป็น ร้อยละ 95.00 ท่านเคยใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต คิดเป็น ร้อยละ 91.10 ท่านเคยใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา คิดเป็น ร้อยละ 92.10 ท่านเคยใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม คิดเป็น ร้อยละ 91.10

ด้านอารักขสัมปทา ความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ได้แก่ ท่านเคยใช้หลักความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย คิดเป็น ร้อยละ 96.00 ท่านเคยใช้หลักความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต คิดเป็น ร้อยละ 94.10 ท่านเคยใช้หลักความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา คิดเป็น ร้อยละ 95.00ท่านเคยใช้หลักความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคมคิดเป็น ร้อยละ 91.10

ด้านกลยามิตตดา การคบคนดีเป็นมิตร ได้แก่ ท่านเคยใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางกายคิดเป็น ร้อยละ 92.10 ท่านเคยใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิตคิดเป็น ร้อยละ 94.10 ท่านเคยใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญาคิดเป็น ร้อยละ 92.10 ท่านเคยใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคมคิดเป็น ร้อยละ 91.10

ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม ได้แก่ ท่านเคยใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย คิดเป็น ร้อยละ 95.00 ท่านเคยใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิตคิดเป็น ร้อยละ 96.00 ท่านเคยใช้สมชีวิตาหลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญาคิดเป็น ร้อยละ 92.10 ท่านเคยใช้สมชีวิตาหลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม คิดเป็น ร้อยละ 95.00 แสดงให้เห็นว่าด้านระดับพฤติกรรมการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น มีการเสริมสร้างที่กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในริมคลองชุมชนริมคลองชลประทานในจังหวัดขอนแก่น เสริมสร้างสุขภาพในจังหวัดขอนแก่นอย่างต่อเนื่อง ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพล ธาระวงศ์ (2558) ทั้งนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพของบุคลากรหน่วยงานของรัฐในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัย พบว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ คือ แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการชีวิตให้มั่นคงมีประโยชน์สุขในปัจจุบัน ประกอบด้วยหลัก 4 ประการ คือ 1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่นเพียร 2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา 3) กัลยาณมิตตดา การคบเพื่อนที่ดีมีคุณธรรม และ 4) สมชีวิตา การดำรงชีพของตนพอเหมาะตามสมควรแก่ชีวิต หลักการทั้ง 4 ประการนี้เรียกสั้น ๆ ได้ว่า “ขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร ใช้ชีวิตแบบพอเพียง” พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ของบุคลากรหน่วยงานของรัฐในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านความขยันหมั่นเพียร (อุฏฐานสัมปทา) 2) ด้านการบำรุงรักษา (อารักขสัมปทา) 3) ด้านการเลือกคบมิตร (กัลยาณมิตตดา) และ 4) ด้านความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม (สมชีวิตา) โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก แนวทางการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพของบุคลากรหน่วยงานของรัฐมี 4 ด้าน คือ 1) ด้านความขยันหมั่นเพียร (อุฏฐานสัมปทา) คือ ต้องมีความขยันหมั่นเพียรมีความอดทน มุ่งมั่น ขยันและรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลังความสามารถ 2) ด้านการบำรุงรักษา (อารักขสัมปทา) คือ ต้องรู้จักนำสิ่งของที่ชำรุดแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ให้เป็นประโยชน์รวมทั้งรักษาสมบัติทั้งของตนเองและของส่วนรวม 3) ด้านการเลือกคบมิตร (กัลยาณมิตตดา) คือ ต้องเลือกคบเพื่อนที่ดีมีศีลธรรม คบคนที่สามารถปรึกษาหารือและ 4) ด้านความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม (สมชีวิตา) คือ ทำหน้าที่ทุกอย่างด้วยความไม่ประมาทและดำรงชีวิตตามฐานะความเป็นอยู่และการรู้จักประมาณตนเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิต

2. ความคิดเห็นของระดับรูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

จากการวิจัยพบว่าในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.91, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณารายด้าน

ด้านอุณฺฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียร อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.89, S.D. = 0.77) เมื่อพิจารณารายชื่อลำดับสูงสุด คือ การใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม ($\bar{x}$ = 3.94, S.D. = 0.83) ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือ การใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย ($\bar{x}$ = 3.77, S.D. = 0.85) ดังนั้นการสร้างเสริมสุขภาพ มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลทุกคนที่ต้องการเป็นคนมีสุขภาพดี การมีสุขภาพที่ดีสมบูรณ์จะเป็นทุนในการประกอบกิจกรรมและภารกิจในชีวิตประจำวัน ตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานทางด้านสุขภาพในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่มุ่งเน้นระบบสุขภาพเป็นระบบสร้างนำซ่อม กล่าวคือเดิมสุขภาพเป็นระบบตั้งรับ คือรอให้เจ็บป่วยแล้วจึงนำมาซ่อมหรือนำมารักษา ทำให้ประชาชนคนไทยเจ็บป่วยและตายก่อนวัยอันควร เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจเป็นจำนวนมาก แต่แนวคิดปัจจุบันเป็นระบบเชิงรุก พยายามทำทุกวิถีทางที่จะสร้างสุขภาพให้มีสุขภาพดีให้มากที่สุด ซึ่งทุกคนจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสุขภาพและมีการปฏิบัติตนหรือมีพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้องโดยมีการปฏิบัติที่ทำให้มีความสุขที่ดีและหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงหรือองค์การกระทำที่เสี่ยงหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น มีการออกกำลังกายเป็นประจำ การกินอาหารที่ถูกหลักโภชนาการการระมัดระวังเรื่องอาหารการกินที่ปลอดภัย ไม่มีสารพิษปนเปื้อนการส่งเสริมสุขภาพจิต การจัดการกับความเครียดด้วยตนเองการลดความเสี่ยงจากการป้องกันและหลีกเลี่ยงสารเสพติดและอบายมุขต่างๆ เป็นต้น หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในเรื่องสุขภาพ ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างเสริมสุขภาพมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากปัจจุบันมีการดำเนินการสร้างกระแสในเรื่องการสร้างสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวเกิดความตระหนัก และมีการปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพของตนเองมากขึ้นสิ่งต่างๆ ดังกล่าวล้วนเป็นการสร้างเสริมสุขภาพทั้งสิ้น ถ้าการสร้างเสริมสุขภาพอย่างต่อเนื่องจะทำให้ไม่เจ็บป่วยเป็นโรคต่างๆ โดยเฉพาะโรคที่สามารถป้องกันได้ เช่น โรคไม่ติดต่อเรื้อรังหรือโรคที่เกิดจากวิถีชีวิต ได้แก่ โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคความดันเลือดสูง โรคเบาหวาน และโรคอ้วนลงพุง เป็นต้น ซึ่งจะเป็นผลให้มีสุขภาพแข็งแรง ไม่เกิดการเจ็บป่วย สามารถลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และลดอัตราการป่วยด้วยโรคที่เกิดจากวิถีชีวิตให้น้อยลงได้(สุขภาพชุมชน,2560, เว็บไซต์)

ด้านอารักขสัมปทา ความประหยัตรู้จักรักษาทรัพย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.89, S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณารายชื่อลำดับสูงสุด คือ การใช้หลักความประหยัตรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย ($\bar{x}$ = 3.95, S.D. = 0.81) ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือ การใช้หลักความประหยัตรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต ($\bar{x}$ = 3.80, S.D. = 0.88) ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูจันทสารสฤตกิจ (สำราญ ดวงเจริญ) (2559) ทั้งนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ด้านอุณฺฐานสัมปทา (ขยันหมั่นเพียร) ผู้บริหารและครูกล่าวยกย่องนักเรียนที่ประพฤติปฏิบัติดีที่ได้ทราบเพื่อเป็นแบบอย่าง ด้านอารักขสัมปทา (การรักษา) ผู้บริหารและครูส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักประหยัตรักษาทรัพย์ ด้านกัลยาณมิตตตา (คบคนดี) ผู้บริหารและครูส่งเสริมให้นักเรียนเลือกคบมิตรแท้มาคบมิตรเทียม ด้านสมชีวิตา (เป็นอยู่เหมาะสม) ผู้บริหารและครูส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัยเคารพกฎของ

โรงเรียน รู้จักหน้าที่ของตน เคารพสิทธิของบุคคลอื่น และมีความจริงใจต่อกันข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ได้แก่ 1) อุฏฐานสัมปทา ควรปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีทุกครั้ง 2) อารักขสัมปทา ควรส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการออมทรัพย์และฝึกการใช้จ่ายให้เกิดประโยชน์ 3) กัลยาณมิตตตา ควรส่งเสริมแนะนำให้นักเรียนเลือกคบมิตรดี 4) สมชีวิตา ควรส่งเสริมให้นักเรียนดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักประมาณตนและไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย

ด้านกัลยาณมิตตตา การคบคนดีเป็นมิตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.18, S.D. = 0.82) เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุด คือ การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต ($\bar{x}$ = 4.22, S.D. = 0.87) ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือ การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม ($\bar{x}$ = 4.14, S.D. = 0.86) ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ven. LIEU THUONG (2560) ทั้งนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การเสริมสร้างทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้ใช้แรงงานชาวกัมพูชา ในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร จากผลการศึกษา การเสริมสร้างทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้ใช้แรงงานชาวกัมพูชา ในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในด้านความขยันหมั่นเพียร (อุฏฐานสัมปทา) มีความขยันหมั่นเพียรในการทำกิจการงาน ทำงานทุกอย่าง มีเป้าหมายและตั้งใจทำสุดความสามารถตน มีการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ตลอดเวลา มีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ไม่เหน็ดเหนื่อยย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ และไม่รอคอยให้สิ่งลืมหืมดับดับ ด้านการรักษาทรัพย์ (อารักขสัมปทา) พบว่า ผู้ใช้แรงงานชาวกัมพูชา รู้จักรักษาภาระหน้าที่การงานหรือการเรียนรู้ไม่ให้เสื่อมเสีย รู้จักทะนุถนอมเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ รู้จักเก็บเล็กผสมน้อย เก็บข้าวของไว้ในที่มั่นคง ห่างจากอันตราย รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สินเงินทองที่หามาได้ และบริหารค่าใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล ด้านคบหาคนดีเป็นมิตร (กัลยาณมิตตตา) คอยแนะนำพ่าร้าสอนตักเตือนไม่ให้ทำชั่ว เวลาเดือดร้อนสามารถเป็นที่พึ่งได้ ยกย่องและคนที่ควรสรรเสริญ เพื่อนเมื่อมีทุกข์ก็ทุกข์ด้วย เวลาสุขก็สุขด้วย เลือกคบคนดีมีศีลธรรมและไม่คบคนที่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย ด้านเลี้ยง ชีวิตแต่พอดี (สมชีวิตา) ใช้จ่ายค่าอาหาร เสื้อผ้า ตกแต่งบ้าน ตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ ควบคุมการใช้จ่ายให้เป็นไปพอเหมาะพอดี ใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง เก็บออมรักษาทรัพย์ไว้เพื่อเป็นประโยชน์ในภายภาคหน้า มีความสุขตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ และมีความสุขตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้

ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.91, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุด คือ การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต ($\bar{x}$ = 3.75, S.D. = 0.80) ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือ การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม ($\bar{x}$ = 3.63, S.D. = 0.79) ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สรัญญา แสงอัมพร (2561) ทั้งนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนมะม่วงปลายแขน ตำบลท่าจี่อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนมะม่วงปลายแขน ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 2) ความเข้าใจของชุมชนมะม่วงปลายแขนต่อหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ด้านอุฏฐานสัมปทา ความหมั่นด้านอารักขสัมปทา การรักษา ด้านกัลยาณมิตตตา มิมิตรดี อยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบ

พฤติกรรมการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และ 3) แนวทางการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจของชุมชนมะม่วงปายแลน ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้ ช่วยเหลือ แนะนำวิธีการในการแก้ปัญหา ควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนรู้จักการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ของครัวเรือน ควรส่งเสริมให้มีเครือข่ายความร่วมมือด้านต่างๆ ในระดับหมู่บ้าน และควรส่งเสริมให้ ประชาชนในชุมชนรู้จักการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพของคนชุมชนชลประทาน

จากการวิจัยพบว่าในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.71, S.D. = 0.56) เมื่อ พิจารณารายด้าน

การเสริมสร้างสุขภาพทางกายอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.87, S.D. = 0.77) เมื่อพิจารณารายข้อ ลำดับสูงที่สุด คือ ท่านคิดว่าการทำงานด้วยความอดทน จะทำให้ร่างกายแข็งแรง ($\bar{x}$ = 4.45, S.D. = 2.95) ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือ ท่านสามารถทำงานที่ต้องใช้กำลังมากหรือออกกำลังกายอย่างหนักโดยไม่ เหนื่อยง่าย ($\bar{x}$ = 3.48, S.D. = 0.83) ดังนั้น สุขภาพเป็นภาวะที่มีความสมบูรณ์ไม่บกพร่อง และคนที่มี สุขภาพดี คือคนที่มีการสร้างที่สมบูรณ์ ทำหน้าที่ของตนได้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ สามารถดูแล ตนเองได้ในระดับที่เพียงพอ และต่อเนื่อง สุขภาพเป็นสิ่งจำเป็นต่อบุคคล ความผาสุกเป็นการรับรู้ถึง ภาวะที่เป็นอยู่ของตนเองซึ่งแสดงออก โดยความพึงพอใจ ความยินดี และการมีความสุข จะเห็นได้ว่า วิวัฒนาการของความหมายของสุขภาพมีมาเรื่อย ๆ จนปัจจุบันให้ความหมายของสุขภาพว่า หมายถึง สุขภาวะ หรือดุลยภาพทั้งทางร่างกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ ซึ่งมีองค์ประกอบขยาย รวมถึงเรื่อง เศรษฐกิจ จิตใจ ครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง การศึกษา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบในระบบสุขภาพทั้งสิ้น ทุกส่วนต้องเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวและมีความ ถูกต้องจึงจะเกิดสุขสำคัญกับความเป็นคนทั้งคน หรือมองคนแบบองค์รวม (Holistic view) (โอเรม (Orem, 1995 : 96-101 อ้างถึงใน ภาณุ ออกกลิ่น, 2560))

การเสริมสร้างสุขภาพทางจิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.85, S.D. = 0.73) เมื่อพิจารณารายข้อ ลำดับสูงที่สุด คือ ท่านแสวงหาและปฏิบัติในสิ่งที่ทำให้ชีวิตมีความสุข ($\bar{x}$ = 4.08, S.D. = 0.89) ส่วน ข้อที่ต่ำที่สุด คือ ท่านคิดว่าชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่มีความปลอดภัยต่อตัวท่าน ($\bar{x}$ = 3.57, S.D. = 1.04) ผลการวิจัยเป็นไปตาม 3 ลักษณะ ดังนี้ 1) สุขภาพคือความคงที่ (Definition of health focusing on stability) กล่าวคือ สุขภาพเป็นภาวะที่บุคคลมีความสามารถในการปรับตัว เมื่อสิ่งแวดล้อม เปลี่ยนแปลงไป สุขภาพเป็นความสมดุลของระบบย่อย ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สังคม 2) สุขภาพคือ ความสำเร็จสูงสุดในชีวิต (Definition of health focusing on actualization) กล่าวคือ สุขภาพ เป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดในชีวิต สุขภาพเป็นภาวะที่ต่อเนื่องระหว่าง การเจ็บป่วย ภาวะสุขภาพปกติ ภาวะสุขภาพสมบูรณ์สูงสุด และอาจเปลี่ยนมาเป็นสุขภาพดี สุขภาพ ไม่ดี เจ็บป่วยเล็กน้อย เจ็บป่วยมาก จนถึงตายในที่สุด 3) สุขภาพคือความคงที่และการบรรลุ ความสำเร็จสูงสุดของชีวิต (Definition of health focusing on stability and actualization) กล่าวคือ สุขภาพเป็นผลรวมของความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ มีความยืดหยุ่นในการปรับตัวตาม

สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง และส่งผลให้บุคคลประสบผลสำเร็จสูงสุดในการดำเนินชีวิต และสามารถคงศักยภาพนั้นไว้ให้ยาวนานที่สุดเพนเดอร์ (Pender and Pender, 1987 : 19-27 อ้างถึงใน ภาณุอดกกลิ่น, 2560)

การเสริมสร้างสุขภาพทางปัญญา อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.44, S.D. = 0.75) เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุด คือ ท่านสามารถจัดการปัญหาชีวิตที่เกิดขึ้นได้โดยอาศัยสติและเหตุผล ($\bar{x}$ = 3.70, S.D. = 0.83) ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีการลด ละ เลิกพฤติกรรมที่เสี่ยงทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ ($\bar{x}$ = 3.21, S.D. = 0.88) พบว่ามี 3 แนวคิด คือ 1) แนวคิดทางด้านคลินิก (Clinical model) ในแนวคิดนี้ให้ความหมายเกี่ยวกับ สุขภาพ ว่าเป็นภาวะที่ปราศจากอาการ และอาการแสดงของโรค หรือปราศจากความพิการต่าง ๆ ส่วนความเจ็บป่วย หมายถึงการมีอาการ และอาการแสดงหรือมีความพิการเกิดขึ้น ความหมายของสุขภาพเช่นนี้ ถือว่าเป็นความหมายที่แคบที่สุด และเน้นการรักษา เสถียรภาพ (Stability) ทางด้านสรีรภาพ ถ้าใช้ความหมายของสุขภาพดังกล่าวเป็นเป้าหมาย จะนำไปสู่การบริการสุขภาพเชิงรับ คือรอให้ประชาชนเกิดอาการและอาการแสดงของโรค และความพิการเท่านั้น ซึ่งทำให้การส่งเสริมสุขภาพและ ป้องกันโรคเกิดได้น้อยมาก และไม่มีแนวทางในการปฏิบัติ แพทย์จะมีบทบาทเด่น ในระบบบริการสุขภาพ เจ้าหน้าที่สุขภาพอื่น ๆ และประชาชนจะมีบทบาทน้อยมาก เพราะถือว่าสุขภาพเป็นเรื่องของแพทย์ เรื่องของโรงพยาบาล 2) แนวคิดการปฏิบัติตามบทบาท (Role performance model) ความหมายของ สุขภาพ ในแนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลมาจากนักสังคมวิทยาซึ่งสนใจเกี่ยวกับบทบาทของบุคคลในสังคมเป็นหลัก คำว่า สุขภาพ จึงหมายถึง ความสามารถของบุคคลในการกระทำตามบทบาทที่สังคมกำหนดไว้ครบถ้วน เช่น ความสามารถในการทำงาน เป็นต้น ส่วนความเจ็บป่วยหมายถึงความล้มเหลวในการทำหน้าที่ตามบทบาท เมื่อเจ็บป่วยบุคคลสามารถหยุดกระทำในบทบาทต่าง ๆ ได้ เช่น หยุดงาน นอนพัก เป็นต้น ความหมายของสุขภาพตามแนวคิดนี้ ได้เพิ่มมาตรฐานทางด้านจิตสังคม คือไม่เพียงแต่ปราศจากอาการและอาการแสดงของโรคเท่านั้น แต่ต้องสามารถทำหน้าที่ตามบทบาททางสังคมด้วย และยังคงเน้นการรักษา เสถียรภาพ แต่เป็นเสถียรภาพทางสังคม ซึ่งยังถือว่าเป็นเป้าหมายทางด้านสุขภาพที่แคบ และนำไปสู่การบริการสาธารณสุขในเชิงรับเช่นกัน 3) แนวคิดทางด้านการปรับตัว (Adaptation model) ความหมายของ สุขภาพ ในแนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลมาจากดิวบอส (Dubos 1965 อ้างใน สมจิต หนูเจริญกุล, 2543) ซึ่งเชื่อว่าบุคคลมีการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง และต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อรักษาดุลยภาพกับสิ่งแวดล้อม สุขภาพที่ดีจึงหมายถึงความยืดหยุ่น ในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลเป็นการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับชีวิต ส่วนการเกิดโรคหมายถึงความล้มเหลวในการปรับตัว เป็นการทำลายความสามารถของบุคคลที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อม การมองสุขภาพว่าเป็นเรื่องของดุลยภาพในท่ามกลางปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมได้ให้แนวทางในการรักษาสุขภาพที่เน้นการดำรงชีวิตให้มีความประสานสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ธรรมชาติ และมีความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างราบรื่น เจ้าหน้าที่สุขภาพจะเน้นที่การส่งเสริมให้บุคคลมีชีวิตที่สมดุลบุคคลแต่ละคนจะมีบทบาทมากที่สุดในการดูแลสุขภาพของ

ตนเอง เพราะคุณภาพขึ้นอยู่กับการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติของบุคคล บุคคลภายนอกหรือเทคโนโลยีมีส่วนช่วยหนุนเสริมเท่านั้น การมีสุขภาพดีไม่ใช่ขึ้นอยู่กับความก้าวหน้าทางการแพทย์ แต่ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น อากาศปราศจากมลภาวะ มีน้ำใช้ที่ดี มีส้วม และการระบายน้ำที่ดี รวมทั้งมีครอบครัวที่อบอุ่น และชุมชนที่เอื้ออาทรต่อกัน เป็นต้น (Smith, 1983 อ้างใน ภาณุ อดกกลิ่น, 2560)

การเสริมสร้างสุขภาพทางสังคม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.69, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุด คือ ท่านเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา มากน้อยเพียงใด ($\bar{x}$ = 3.89, S.D. = 0.87) ส่วนข้อที่ต่ำที่สุด คือ ท่านได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองจากอาสาสมัครสาธารณสุขอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{x}$ = 3.51, S.D. = 0.91) ดังจะเห็นได้จากการจำแนกการให้ความหมายสุขภาพในทั้ง 3 รูปแบบ ดังกล่าว ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เน้นการรักษาเสถียรภาพ (stability) ได้แก่ แนวคิดทางด้านคลินิก การกระทำตามบทบาทหน้าที่ และแนวคิดทางด้านการปรับตัว ส่วนการบรรลุเป้าหมายสูงสุดในชีวิต (actualization) เป็นการเน้นพัฒนาการของมนุษย์ที่ไปถึงขีดสูงสุด และได้อธิบายความหมายสุขภาพในเชิงบูรณาการทั้ง 2 กลุ่มเข้าด้วยกัน ซึ่งแนวคิดของการบูรณาการนี้ สอดคล้องกับความหมายของสุขภาพตามที่เสนอโดยองค์การอนามัยโลก ศาสตราจารย์ นพ.ประเวศ วะสี และโอเรมเพนเดอร์ (Pender, 1996 : 21 อ้างถึงใน ภาณุ อดกกลิ่น, 2560)

4. เปรียบเทียบรูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น จากผลการศึกษาค้นคว้าผู้วิจัยอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

4.1 รูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นก่อนการทดลองสูงกว่าหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่า คนในชุมชนมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานที่รับผิดชอบอยู่แล้ว โดยไม่มีความย่อท้อ และไม่ปล่อยปละละเลยการงานของตนให้ค้างค้ำ มีความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์สินและบริหารจัดการทรัพย์ โดยใช้องค์ความรู้ และสติปัญญาในการจัดการทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการฝาก การออม การเก็บไว้กับตนเอง การวางแผนการลงทุน และการบริหารรายจ่ายให้สมดุลกับรายรับ รวมถึงการคบคนดีเป็นมิตร รู้จักคบบัณฑิต และไม่คบคนพาล นำไปสู่ความเป็นอยู่เหมาะสม รู้จักพอประมาณในการใช้จ่าย โดยใช้จ่ายอย่างเหมาะสมตามความจำเป็น และพอประมาณกับกำลังทรัพย์ของตน หรือเรียกอีกอย่างว่า การประหยัดอดออมสอดคล้องกับธรรมาธิชาธรรม (2558) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพของบุคลากรหน่วยงานของรัฐในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัย พบว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ คือ แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการชีวิตให้มั่นคงมีประโยชน์สุขในปัจจุบัน ประกอบด้วยหลัก 4 ประการ คือ 1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่นเพียร 2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา 3) กัลยาณมิตตา การคบเพื่อนที่ดีมีคุณธรรม และ 4) สมชีวิตา การดำรงชีพของตนพอเหมาะตามสมควรแก่ชีวิต หลักการทั้ง 4 ประการนี้เรียกสั้น ๆ ได้ว่า “ขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร ใช้ชีวิตแบบพอเพียง” พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ของบุคลากรหน่วยงานของรัฐในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านความขยันหมั่นเพียร (อุฏฐานสัมปทา) 2) ด้านการบำรุงรักษา (อารักขสัมปทา) 3) ด้านการเลือกคบมิตร (กัลยาณมิตตตา) และ 4) ด้านความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม (สมชีวิตา)

โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก แนวทางการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีนี้มีกัตถประโยชน์เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพของบุคลากรหน่วยงานของรัฐมี 4 ด้าน คือ 1) ด้านความขยันหมั่นเพียร (อุฏฐานสัมปทา) คือ ต้องมีความขยันหมั่นเพียรมีความอดทน มุ่งมั่น ขยันและรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลังความสามารถ 2) ด้านการบำรุงรักษา (อารักขสัมปทา) คือ ต้องรู้จักนำสิ่งของที่ชำรุดแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ให้เป็นประโยชน์รวมทั้งรักษาสมบัติทั้งของตนเองและของส่วนรวม 3) ด้านการเลือกคบมิตร (กัลยาณมิตตตา) คือ ต้องเลือกคบเพื่อนที่ดีมีศีลธรรม คบคนที่สามารถปรึกษาหารือและ 4) ด้านความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม (สมชีวิตา) คือ ทำหน้าที่ทุกอย่างด้วยความไม่ประมาทและดำรงชีวิตตามฐานะความเป็นอยู่และการรู้จักประมาณตนเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิต

4.2 ด้านอุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียรก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่า คนในชุมชนมีการใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย ทางจิตทางปัญญา และทางสังคม คือการมีความขยันหมั่นเพียรในการทำมาหากิน หรือ ในหน้าที่การงานที่รับผิดชอบอยู่ โดยไม่มีความย่อท้อ ไม่ปล่อยปละละเลยการงานของตนให้ค้างคั่ง ด้วยการรู้จักใช้ความรู้ และปัญญา มาปฏิบัติ และปรับปรุงให้มีความก้าวหน้าหรือเพิ่มพูนขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของเพนเดอร์ (Pender and Pender, 1987 : 19-27 อ้างถึงใน ภาณุ อดกกลัน, 2560) ได้ให้ความหมายของ “สุขภาพ” ไว้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1) สุขภาพคือความคงที่ (Definition of health focusing on stability) กล่าวคือ สุขภาพเป็นภาวะที่บุคคลมีความสามารถในการปรับตัว เมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป สุขภาพเป็นความสมดุลของระบบย่อย ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สังคม

2) สุขภาพคือความสำเร็จสูงสุดในชีวิต (Definition of health focusing on actualization)

กล่าวคือ สุขภาพเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดในชีวิต สุขภาพเป็นภาวะที่ต่อเนื่องระหว่างการเจ็บป่วย ภาวะสุขภาพปกติ ภาวะสุขภาพสมบูรณ์สูงสุด และอาจเปลี่ยนมาเป็นสุขภาพดี สุขภาพไม่ดี เจ็บป่วยเล็กน้อย เจ็บป่วยมาก จนถึงตายในที่สุด

3) สุขภาพคือความคงที่และการบรรลุความสำเร็จสูงสุดในชีวิต (Definition of health focusing on stability and actualization) กล่าวคือ สุขภาพเป็นผลรวมของความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ มีความยืดหยุ่นในการปรับตัวตามสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง และส่งผลให้บุคคลประสบผลสำเร็จสูงสุดในชีวิต และสามารถคงศักยภาพนั้นไว้ให้ยาวนานที่สุด

4.3 ด้านอารักขสัมปทา ความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่า การใช้หลักความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย ทางจิตทางปัญญา และทางสังคมคือ การรักษาทรัพย์นั้น เป็นเรื่องการบริหารจัดการทรัพย์ โดยใช้องค์ความรู้ และสติปัญญาในการจัดการทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการฝากทรัพย์ การออมทรัพย์ การเก็บทรัพย์ไว้กับตน การวางแผนการลงทุนเพื่อให้ได้กำไรโดยไม่ให้ขาดทุน การบริหารรายจ่ายให้สมดุลกับรายรับ เป็นต้นสอดคล้องกับแนวคิดของเพนเดอร์ (Pender, 1996 : 21อ้างถึงใน ภาณุ อดกกลัน, 2560) ได้จำแนกการให้ความหมายสุขภาพในทั้ง 3รูปแบบ ดังกล่าวออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เน้นการรักษาเสถียรภาพ (stability) ได้แก่ แนวคิดทางด้านคลินิก

การกระทำตามบทบาทหน้าที่ และแนวคิดทางด้านการปรับตัว ส่วนการบรรลุเป้าหมายสูงสุดในชีวิต (actualization) เป็นการเน้นพัฒนาการของมนุษย์ที่ไปถึงขีดสูงสุด และได้อธิบายความหมายสุขภาพ ในเชิงบูรณาการทั้ง 2 กลุ่มเข้าด้วยกัน ซึ่งแนวคิดของการบูรณาการนี้สอดคล้องกับความหมายของ สุขภาพตามที่เสนอโดยองค์การอนามัยโลก ศาสตราจารย์ นพ.ประเวศ วะสี และโอเรม

4.4 ด้านกัลยาณมิตรตา คือ การคบคนดีเป็นมิตรก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่า การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพ ทางกายทางจิตทางปัญญา และทางสังคมคือ การรู้จักคบบัณฑิต และการไม่คบคนพาล โดยรู้จักใช้หลักกัลยาณมิตร นั้นเองเมื่อตัวเองมีทรัพย์ และรู้จักรักษาทรัพย์นั้นให้คงอยู่แล้ว ย่อมที่จะช่วยให้ตนมีความมั่นคงในทรัพย์นั้น แต่เบื้องต้นการที่จะหาทรัพย์มาได้นั้น จำเป็นต้องทำงาน ต้องมีการคบค้าสมาคม เหตุนี้ เป็นปัจจัยสำคัญของการหาทรัพย์ และรักษาทรัพย์ไว้ กล่าวคือ การคบคนพาลมักพาล ทรัพย์เราจนหมด ส่วนการคบบัณฑิต บัณฑิตมักช่วยเพิ่มพูนทรัพย์ ช่วยเพิ่มพูนความสุข ความเจริญในชีวิต และการงาน เพราะบัณฑิต มักเป็นผู้ประกอบด้วยหลักวิชาการ และหลักธรรมสอดคล้องกับ Ven. LIEU THUONG (2560) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การเสริมสร้างทิวทัศน์มิกิตลประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้ใช้แรงงานชาวกัมพูชา ในเขตบางรัก กรุงเทพมหานครจากผลการศึกษา การเสริมสร้างทิวทัศน์มิกิตลประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้ใช้แรงงานชาวกัมพูชา ในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในด้านความขยันหมั่นเพียร (อุฏฐานสัมปทา) มีความขยันหมั่นเพียรในการทำกิจการงาน ทำงานทุกอย่าง มีเป้าหมายและตั้งใจที่สุดความสามารถตน มีการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ตลอดเวลา มีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ไม่เหน็ดเหนื่อยย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ และไม่รอคอยให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ดลบันดาล ด้านการรักษาทรัพย์ (อารักขสัมปทา) พบว่า ผู้ใช้แรงงานชาวกัมพูชา รู้จักรักษาภาระหน้าที่การงานหรือการเรียนไม่ให้เกิดเสียหาย รู้จักทะนุถนอมเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ รู้จักเก็บเล็กผสมน้อย เก็บข้าวของไว้ในที่มั่นคง ห่างจากอันตราย รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สินเงินทองที่หามาได้ และบริหารค่าใช้จ่ายอย่ามีเหตุผล ด้านคบหาคนดีเป็นมิตร (กัลยาณมิตรตา) คอยแนะนำพร่ำสอนตักเตือนไม่ให้ทำชั่ว เวลาเดือดร้อนสามารถเป็นที่พึ่งได้ ยกย่องและคนที่ควรสรรเสริญ เพื่อนเมื่อมีทุกข์ก็ทุกข์ด้วย เวลาสุขก็สุขด้วย เลือกคบคนดี มีศีลธรรมและไม่คบคนที่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย ด้านเลี้ยง ชีวิตแต่พอดี (สมชีวิตา) ใช้จ่ายค่าอาหาร เสื้อผ้า ตกแต่งบ้าน ตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ ควบคุมการใช้จ่ายให้เป็นไปพอเหมาะพอดี ใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง เก็บออมรักษาทรัพย์ไว้เพื่อเป็นประโยชน์ในภายภาคหน้า มีความสุขตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ และมีความสุขตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้

4.5 ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสมก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่า การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางกายทางจิตทางปัญญา และทางสังคมการรู้จักพอประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์ โดยใช้จ่ายอย่างเหมาะสมตามความจำเป็น และพอประมาณกับกำลังทรัพย์ของตน อาทิ พอประมาณในการลงทุน พอประมาณในการบริจจาค พอประมาณในการใช้จ่าย เป็นต้น หรือเรียกอีกอย่างว่า การประหยัดซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโอเรม (Orem, 1995 : 96-101 อ้างถึงใน ภาณุ อดกลั่น, 2560) กล่าวว่า “สุขภาพ” เป็นภาวะที่มีความสมบูรณ์ไม่บกพร่อง และคนที่มีความสุขที่ดี คือคนที่มีความสมบูรณ์ ทำหน้าที่ของตนได้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ สามารถดูแลตนเองได้ในระดับที่เพียงพอ

และต่อเนื่อง สุขภาพเป็นสิ่งจำเป็นต่อบุคคล ความผาสุกเป็นการรับรู้ถึงภาวะที่เป็นอยู่ของตนเองซึ่งแสดงออก โดยความพึงพอใจ ความยินดี และการมีความสุขจะเห็นได้ว่าวิวัฒนาการของความหมายของสุขภาพมีมาเรื่อย ๆ จนปัจจุบันให้ความหมายของสุขภาพว่า หมายถึง สุขภาวะ หรือคุณภาพทั้งทางร่างกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ ซึ่งมีองค์ประกอบขยายรวมถึงเรื่อง เศรษฐกิจ จิตใจ ครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง การศึกษา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบในระบบสุขภาพทั้งสิ้น ทุกส่วนต้องเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวและมีความถูกต้องจึงจะเกิดสุขสำคัญกับความเป็นคนทั้งคน หรือมองคนแบบองค์รวม (Holistic view)

5. ปัญหา อุปสรรคต่อการทำความเข้าใจถึงการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ปัญหาในด้านอุทกฐานสัมปทาความขยันหมั่นเพียรมีความเกียจคร้านและความอ่อนเพลียจากการทำงานปัญหาการขาดความเพียรด้านอารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ ปัญหาเกี่ยวกับความยากจน คือการดำรงชีวิตของแต่ละคน มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย และไม่สามารถทำตามความต้องการทั้งร่างกายและจิตใจได้ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ ใช้จ่ายเกินตัว สรุ่ยสร่าย ก่อหนี้สิน คือ ไม่รู้จักประมาณ ในการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อดำรงชีวิตตามฐานะของตนเองไม่มีการวางแผนการใช้จ่ายเงิน ใช้จ่ายเกินฐานะของตนเอง ด้านกัลยาณมิตตตา ถึงพร้อมด้วยการคบคนดีเป็นมิตรคนในปัจจุบันมีทั้งคนดีและไม่ดี ไม่สามารถรู้ได้ว่าใครเป็นคนดีบ้าง จึงต้องมีการเลือกคบคน ปัญหาการคบคนพาล ด้านหลักสมชีวิตา ถึงพร้อมด้วยความเป็นอยู่เหมาะสมยังไม่รู้จักการบริหารระบบการเงิน ขาดการออม มีการใช้จ่ายเกินความจำเป็นตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ เพราะยังยึดติดอยู่กับวัตถุมากจนเกินไปจนทำให้เป็นหนี้สินทำให้ความเป็นอยู่มีความลำบากมากขึ้นมีการใช้จ่ายแบบสรุ่ยสร่ายใช้จ่ายทรัพย์ไม่เกิดประโยชน์ ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการบัณฑิต ปณญาวีโร (เจนพานิช) (2557) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้วผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัด พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยรวมอยู่ในระดับมาก (= 4.14) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด (= 4.25) รองลงมา ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา อยู่ในระดับมาก (= 4.14) ด้านอุทกฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น อยู่ในระดับมาก (= 4.09) และสุดท้าย ด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี อยู่ในระดับมาก (= 4.07) ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ และอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาล

ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มี ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว พบว่าความถึงพร้อมด้วยความมั่นคงบางครั้งบางคนไม่มีความอดทนเพียงพอต่อการสู้รบบางครั้งเกิดความเหน็ดเหนื่อยต่ออุปสรรค บางครั้งไม่มีการเก็บข้าวของไว้ในที่มั่นคง ห่างจากอันตราย และไม่รู้จักเก็บเล็กผสมน้อยให้มากขึ้น บางครั้งการแนะนำพร่ำสอนตักเตือนไม่ทำให้ความชั่วช้าแต่กรรมดีอาจไม่ได้ผลเท่าที่ควร และ เวลาเดือดร้อนไม่สามารถเป็นที่พึ่งให้กับคนอื่น หรือกับตัวเองได้บางครั้งไม่มีเวลาที่จะหาความสุขตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ และจะไม่มีการเก็บออมรักษาทรัพย์ไว้เพื่อประโยชน์ในกาลภายหน้า ข้อเสนอแนะ ควรสร้างความพร้อมในการปฏิบัติตนไม่ว่าจะเป็นการทำงานหรือการทำความดี เช่น หมั่นเพียรทำความดีหมั่นเพียรทำงาน จนประสบความสำเร็จ ซึ่งขึ้นอยู่กับตัวเราด้วยว่ามีความพร้อมในการปฏิบัติควรสร้างความพร้อมในเรื่องรักษาความดีรักษาดูแลพ่อแม่ รักษามิตรภาพในหมู่วงศ์ญาติรักษามิตรภาพในที่ทำงานควรคบและการปฏิบัติตัวต่อคนรู้จัก เพื่อนบ้าน และญาติมิตร ด้วยความจริงใจ ดูแลเอื้ออาทรกัน ช่วยเหลือกันเวลาที่อีกฝ่ายต้องการช่วยเหลือ และเราสามารถช่วยได้ตามกำลังการอยู่แบบสมฐานะ ตามอัตภาพไม่ฟุ้งเฟ้อ เกินความจำเป็น

ลักษณะที่อยู่อาศัยส่วนมากจะเป็นบ้านที่ติดกับถนนและมีความแออัดมาก เนื่องจากมีจำนวนคนที่เข้ามาอาศัยอยู่เยอะขึ้นทุกปี ส่วนบ้านที่อยู่ด้านล่างลงมาจากถนนบางปีก็น้ำท่วมบ้างจนต้องย้ายถิ่นไปอยู่ที่อื่น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินก็ไม่ค่อยมั่นคง เพราะว่าเป็นชุมชนที่ไม่ได้มีการจัดตั้งขึ้นอย่างถาวร ไม่มีผู้นำชุมชนมีแค่ผู้ประสานงานของชุมชนซึ่งก็มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย ๆ ดังว่า “...จากการที่ได้ลงไปคลุกคลีกับชาวบ้าน ชาวบ้านเล่าว่าความเป็นอยู่ก็ไม่ค่อยดีโดยเฉพาะช่วงโควิด มีปัญหาเรื่องเศรษฐกิจมาก เพราะคนในชุมชนต้องหาหากินค่าบางคนก็ตกงาน ต้องกลับไปต่างจังหวัดที่บ้านเกิดของตัวเอง ส่วนคนที่สร้างบ้านมั่นคงแล้วไม่ได้กลับ ก็อยู่เฝ้าบ้านเพราะพื้นที่บ้านไม่มีพื้นที่ที่จะทำการเกษตรได้ ถ้าจะปลูกอะไรต้องไปปลูกข้างคลองน้ำซึ่งก็ไม่ค่อยปลอดภัย เพราะบางทีก็มีคนมาลักของสิ่งที่ปลูกเอาไว้ ในส่วนของความมั่นคงในที่อยู่อาศัยก็ไม่มี บางครั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐก็มาบอกให้ย้ายไปอยู่ที่อื่น ก็อาศัยเหตุผลต่าง ๆ ในการต่อรองไปเรื่อย ๆ เพราะว่าบางคนก็ไม่มีที่ของตัวเอง อาศัยการหาเช่ากินค่าก็ไม่พอจะใช้จ่าย...”

จึงจะเห็นได้ว่าทฤษฎีธัมมิกัตถะ แปลว่า ประโยชน์ที่เห็นได้ในปัจจุบัน หรือประโยชน์ในปัจจุบัน หมายความว่า ผู้ใดปฏิบัติตามหลักธรรมนี้แล้ว ผู้นั้นย่อมได้รับประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมที่ให้ประโยชน์ในปัจจุบันมี 4 ประการคือ 1. อุฏฐานสัมปทา แปลว่า ความถึงพร้อมด้วยการลุกขึ้นหรือความหมั่น หมายถึงเป็นผู้หมั่นขยันในกิจการที่ทำการผู้หมั่นขยันจะต้องลุกขึ้นทำงาน ไม่ใช่เอาแต่นอน ไม่ยอมลุกขึ้นงานที่ทำนั้นขึ้นอยู่กับบุคคลแต่ละคน เช่น นักเรียนต้องเรียนหนังสือ แม่บ้านต้องทำงานบ้าน ผู้ประกอบอาชีพต้องทำงานในหน้าที่ของตนให้สำเร็จ และให้มีความก้าวหน้า การจะทำงานให้ประสบความสำเร็จได้ต้องมีความขยันหมั่นเพียร 2. อารักขสัมปทา แปลว่า ความถึงพร้อมด้วยการ

รักษา หมายถึง การรักษาทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร การรักษาทรัพย์ไม่ได้หมายความว่าเก็บไว้โดยไม่ใช้สอย แต่เก็บไว้ให้มีใช้สอยตลอดไป 3. กัลยาณมิตตตา แปลว่า ความเป็นผู้มีเพื่อนดี หรือความมีเพื่อนเป็นคนดี หมายความว่า คบเฉพาะมิตรแท้ 4 จำพวก คือ (1) มิตรมีอุปการะ (2) มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ (3) มิตรแนะประโยชน์ และ (4) มิตรมีความรักใคร่ 4. สมชีวิตา แปลว่า การเลี้ยงชีวิตสม่ำเสมอหรือพอเหมาะพอดี หมายความว่า เลี้ยงชีวิตตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ ไม่ให้ฝืดเคืองเกินไป ไม่ให้ฟุ่มเฟือยเกินไปสำหรับผู้มีความรู้น้อยรายได้น้อย ถึงจะขยันหมั่นเพียรรายได้ก็เพิ่มขึ้นไม่มากนัก ให้ใช้จ่ายเพียงพอดี ไม่ให้ฝืดเคืองเกินไป และไม่ควรเอาอย่างผู้มีรายได้สูง เพราะความพอดีของผู้มีรายได้สูงเป็นความฟุ่มเฟือยของผู้มีรายได้น้อย สำหรับผู้มีรายได้สูง ควรใช้จ่ายเพียงพอดีสำหรับตน ไม่ให้ฟุ่มเฟือยเกินไป และไม่ใช่ว่าอย่างคนมีรายได้น้อย ซึ่งถือเป็นความฝืดเคืองสำหรับตน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2544) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูโพธิธรรมานุกุล (บรรเทา ชุตินฺ) (2554) ได้ศึกษาแนวทางการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาชีวิตของ พุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปัจจุบันผลการวิจัยพบว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ หลักประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่าง บ้างเรียกว่า หัวใจเศรษฐี อู ออ อะ สะ อาจเรียกสั้น ๆ ว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถะ (เนื่องจากอตัล แปลว่า ประโยชน์อยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องมีประโยชน์ ซ้ำซ้อนกันสองคำก็ได้) หรืออาจเรียกเต็มๆว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตินิกธรรม 4 หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยการสุขขั้นต้น เพื่อประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชีวิตนี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา มี ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม 4 ประการ คือ (1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เช่น ขยันหมั่นเพียร เลี้ยงชีพด้วยการหมั่น ประกอบการงาน เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่อง อันเป็นอุปายในการงานนั้น ให้สามารถทำได้สำเร็จ (2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ (ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม) เขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูล ไม่ให้ถูกลัก หรือทำลายไปโดยภัยต่างๆ (3) กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่คบคนชั่ว อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใด ย่อมดำรงตน เจริญ สนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นผู้มีสมาจารบริสุทธิ์ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา และ (4) สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่ารายได้ของเราจะต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจะต้องไม่เหนือรายได้

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ระดับ คือ ข้อเสนอแนะระดับนโยบายและข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ รวมถึงข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) จากผลการวิจัยที่พบว่า การใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น โดยรวม อยู่ในระดับมาก ดังนั้นผู้นำชุมชนหรือผู้เกี่ยวข้องควรรักษามาตรฐานนี้ไว้ และส่งเสริมให้ดีขึ้นอย่างสม่ำเสมอ โดยมีกิจกรรมส่งเสริมการดำเนินชีวิตตาม

หลักเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมไว้ทั้งในแผนพัฒนาชุมชน และแผนปฏิบัติการ เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้แล้วนำไปปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าว และรวมถึงหลักธรรมข้ออื่น ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ชุมชน สังคมต่อไป

2) จากผลการวิจัยที่พบว่า การใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น บางข้ออยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยค่อนข้างต่ำกว่าข้ออื่น ผู้นำชุมชนหรือผู้เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมและให้มีการพัฒนาหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์มาใช้ในการเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

3) ด้านอุภูฐานสัมปทา คือขยันหมั่นเพียรควรปฏิบัติและจัดกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีอยู่เสมอเพื่อให้เกิดการขัดเกลาทางด้านจิตใจ ทำให้เป็นคนดี เป็นคนเก่ง และเป็นคนขยัน ผู้นำชุมชนหรือผู้เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือแนะนำวิธีการในการแก้ไขปัญหา

4) ด้านอารักขสัมปทา คือความประหยัดรู้จักเก็บรักษาทรัพย์ ควรส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักประหยัดอดออม ออมทรัพย์ด้วยตนเอง รู้จักคุณค่าสิ่งของ ไม่ใช้การใช้สิ่งของที่กินจำเป็น ให้รู้จักการใช้จ่ายให้เกิดประโยชน์

5) ด้านกัลยาณมิตตตา คือรู้จักการคบคนดีเป็นมิตรควรมีการส่งเสริมแนะนำ ให้ประชาชนเลือกคบมิตรที่ดี ด้วยการพิจารณาจากการกระทำไม่ว่าจะเป็นทางกายและวาจา และส่งเสริมให้มีน้ำใจต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจ

6) ด้านสมชีวิตา คือ ความเป็นอยู่เหมาะสมควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักประมาณตนพอใจในสิ่งที่ตนเองมี ส่งเสริมให้มีนิสัยรู้จักการใช้จ่ายทรัพย์ให้เกิดประโยชน์ไม่ใช้จ่ายแบบสุรุ่ยสุร่ายและมีจิตสาธารณะ และทำประโยชน์ต่อสังคม

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากการค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ ควรพิจารณาประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพของชุมชน

1) จากผลการวิจัยที่พบว่าประชาชนในชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นมีความเกียจคร้านและความอ่อนเพลียจากการทำงานมีปัญหาการขาดความเพียรควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้ ช่วยเหลือและแนะนำวิธีการในการจัดกิจกรรมให้ประชาชนในชุมชนเกิดความรักความสามัคคี รู้จักการแบ่งปัน มีน้ำใจ มีความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประชาชนในชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

2) จากผลการวิจัยที่พบว่า ประชาชนในชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น มีปัญหาเกี่ยวกับความยากจน คือการดำรงชีวิตของแต่ละคน มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย และไม่สามารถทำตามความต้องการทั้งร่างกายและจิตใจได้การใช้จ่ายทรัพย์สินฐานะ ใช้จ่ายเกินตัว สุรุ่ยสุร่าย ก่อหนี้สิน คือ ไม่รู้จักประมาณ ในการใช้จ่ายทรัพย์สินเพื่อดำรงชีวิตตามฐานะของตนเองไม่มีการวางแผนการใช้จ่ายเงิน ใช้จ่ายเกินฐานะของตนเองควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้ ช่วยเหลือและแนะนำวิธีการรู้จักรักษาทรัพย์สินเงินทองที่หามาได้ รู้จักการใช้จ่ายทรัพย์สินของตนเองอย่างมีเหตุผล การเก็บออมเงินจากการทำงานยังไม่สามารถปฏิบัติได้ทุกครั้งเร็ววัน ยังต้องให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือน

รายรับ - รายจ่าย และควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นรู้จักรักษาทรัพย์สินของส่วนรวม

3) จากผลการวิจัยที่พบว่า ประชาชนในชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นควรส่งเสริมให้มีเครือข่ายความร่วมมือด้านต่างๆ ในระดับหมู่บ้าน ตำบลหรือระดับอำเภอ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน เพราะคนในปัจจุบันมีทั้งคนดีและไม่ดี และไม่สามารถรู้ได้ว่าใครเป็นคนดีบ้าง จึงต้องมีการเลือกคบคน ควรมีการส่งเสริมเรื่องการมีน้ำใจต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจ และปรารถนาดีและควรส่งเสริมและแนะนำให้เลือกคบคนดี มีศีลธรรมเป็นมิตรหรือเป็นเพื่อน

4) จากผลการวิจัยที่พบว่า ประชาชนในชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นยังไม่รู้จักรักการบริหารระบบการเงิน ขาดการออม มีการใช้จ่ายเกินความจำเป็นตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ เพราะยังยึดติดอยู่กับวัตถุมากจนเกินไปจนทำให้เป็นหนี้สิน ทำให้ความเป็นอยู่มีความลำบากมากขึ้นมีการใช้จ่ายแบบสุรุ่ยสุร่าย ใช้จ่ายทรัพย์ไม่เกิดประโยชน์ใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะจึงควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น รู้จักการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงรู้จักประมาณตน ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีนิสัยรู้จักการใช้จ่ายทรัพย์ให้เกิดประโยชน์ ไม่ใช่จ่ายแบบสุรุ่ยสุร่าย และควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นรู้จักการบริหารจัดการเงินที่หามาได้อย่างเหมาะสม

3. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาข้อปฏิบัติที่ดีในการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

2) ควรมีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) ในการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาชีวิตสำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

3) ควรศึกษาเกี่ยวกับ การประยุกต์ใช้หลักการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

บรรณานุกรม

- ขวัญชีวัน บัวแดง. (2546). การเปลี่ยนศาสนา : ความซับซ้อนของการแสดงตัวตนของคนกะเหรี่ยงทางภาคเหนือของประเทศไทย. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คณางค์ ช่อชู. (2560). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพสังคมชุมชนบ้านดู่ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์. รมยสาร, 15(3), 285-297.
- จำอากาศโทสุธา ทองบุตร. (2558). การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์กับการแก้ไขปัญหาลังคมไทย. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาพระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ) ศูนย์บัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา).
- ชูศักดิ์ วิทยากัด บรรณาธิการ. (2541). บทนำ: สังคมศาสตร์กับการศึกษาคนชายขอบ. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 11(1).
- ณัฐพล ธาระวงศ์. (2558). การศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพของบุคลากรหน่วยงานของรัฐในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- ทวีข จตุรพฤกษ์. (2541). เสี่ยงจากคนชายขอบ. เชียงใหม่: เครือข่ายชาติพันธุ์ศึกษาศูนย์ภูมิภาคเพื่อการศึกษาสังคมศาสตร์และการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิศนา แคมมณี. (2550). ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2530). ประวัติศาสตร์การสร้าง “ตัวตน”, ใน สมบัติ จันทรวงศ์ และชัยวัฒน์ สถาอานันท์ บรรณาธิการ. อยู่เมืองไทย: รวมบทความทางสังคมเพื่อเป็นเกียรติแด่ ศ.เสนห์ จามริก ในโอกาสครบรอบ 60 ปี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชนะจักร เย็นบำรุง. (2548). ความเป็นชายขอบ : ภูมิจำลองความเข้าใจปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้, เอกสารสรุปสัมมนาวิชาการสมานฉันท์แก้ปัญหาสังคมขัดแย้งได้อย่างไร. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นรินทร์ คุณเมือง. (2550). ความเป็นชายขอบในชาติพันธุ์ถิ่น-ยวนในจังหวัดเลย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น).
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2546). โลกของคนไร้บ้าน. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- บุญเชิด ขานิศาสตร์. (2556). การพัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม)

- ปนัดดา บุญยสารนัย. (2546). *ชาวอาข่าในเชียงใหม่ : ภาวะจำยอมต่อภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างกับการต่อสู้เพื่อรักษาภาพลักษณ์ที่ถูกต้อง, ปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี บรรณาธิการ. อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.*
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2546). *ชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ และชายขอบในความเคลื่อนไหว, ในอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.*
- แผนกลยุทธ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2556-2565) ได้รับอนุมัติจากสภามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในคราวประชุมครั้งที่ 5 วันที่ 28 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2556.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.*
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2544). *ธรรมานุญชีวิต. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2552). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์การพิมพ์.*
- พระครูโพธิธรรมานุกุล (บรรเทา ชุติน). (2554). *ศึกษาแนวทางการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เพื่อแก้ปัญหาชีวิตของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปัจจุบัน. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).*
- พระอธิการบัณฑิต ปญญาวิโร (เจนพานิช). (2557). *การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองจังหวัดสระแก้ว. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).*
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร .(2558). *รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา. Veridian E-Journal, Silpakorn University ISSN, 8(1).*
- พระครูจันทาสถิตกิจ (สำราญ ดวงเจริญ), (2559). *การจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการ เขต 2. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).*
- วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. (2541). *นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: สถาบันระบบสาธารณสุข.*

- วรรณวิมล เมฆวิมล. (2554). *ภาวะสุขภาพและพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*. กรุงเทพฯ : ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- วรางคณา บุตรศรี, กาญจน์สิริ เสรีรัตนาค. (2555). *รูปแบบการสนับสนุนการพัฒนาชุมชนบวรวัดในการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนแบบมีส่วนร่วมหมู่ 5 บ้านบวรวัด ตำบลธาตุ อำเภอบัวลาย จังหวัดอุบลราชธานี*. การประชุมวิชาการระดับชาติเพื่อการพัฒนาด้านวิจัยอย่างยั่งยืน วันที่ 25-26 ธันวาคม 2555 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมจิต หนูเจริญกุล และคณะ. (2543). *การส่งเสริมสุขภาพ*. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2546). *กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ*. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สุเทพ พลอยพลายแก้ว และคณะ. (2556). *การพัฒนาแบบการดูแลสุขภาพตนเองของชุมชนจังหวัดลพบุรี*. วารสารพยาบาลทหารบก ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 (ม.ค. - เม.ย.) 2556..
- สุภาภรณ์ มลคล้า. (2559). *การพัฒนาคู่มือการเบิกจ่ายเงินค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการของบุคลากรคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*. นครปฐม : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- สร้อยญา แสงอัมพร. (2561). *การใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนมะม่วงปลายแขน ตำบลท่าจั่ว อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช*. *Journal of MCU Nakhondhat*, 5(2).
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2549). *อยู่ชายขอบ มองลดความรู้ : รวมบทความเนื่องในวาระครบรอบ 60 ปี*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- พระไตรปิฎกแปลไทย ฉบับหลวง 45 เล่ม อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต. 23/114/222 อัง.อัฐก.(ไทย) 23/144/289.
- Ven. LIEU THUONG. (2560). *การเสริมสร้างทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้ใช้แรงงานชาวกัมพูชา ในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- Brown, W. and Moberg, D. J. (1980). *Organization Theory and Management: A Macro Approach*. New York: Wiley & Sons, 1980.
- Bardo, J. W. and Hartman, J. J. (1982). *Principles of Urban Sociology: A Systematic Introduction*. New York: F.E. Peacock.
- Good, C.V. (1973). *Dictionary of Education(3rded.)*. New York: McGraw-Hill.

- Husen ,T.andPostlethwaite, T. Neville. (1994). *Self-Directed Learning : A Guide for Learners and Teacher*. New York: Association Press.
- Procter, Paul. (1978). *Longman Dictionary of Contemporary English*. London: Longman.
- Steiner, Lars. (1998). “ *Organizational Dilemmas as Barriers to Learning,*” *The Learning Organization*. 5, 4.
- Tosi, H. L. and Carroll,S. J. (1982). *Management (2nd ed.)*. New York: John Wiley& Sons.
- ThinkExist. (2008). *The Leadership Challenge: How to Get Extraordinary Things Done in Organizations*. San Francisco: Jossey Bass.

เว็บไซต์

- จังหวัดขอนแก่น. (2562). สืบค้น 25 มิถุนายน 2562, จาก <http://www.khonkaen.go.th/>
- ถิรณัย อาป้อม. (2554). อยู่ชายขอบ: ตัวตนและการต่อสู้ของคนชายขอบในสังคมไทย. สืบค้น 9 ตุลาคม 2560, จาก <http://chornorpor.blogspot.com/2011/09/1.html>
- นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2555-2559. (2562). สืบค้น 3 กรกฎาคม 2562, จาก <https://www.kmutt.ac.th/rippc/nrct59/14a3.pdf>
- บทความเชิงวิชาการเรื่อง คนชายขอบ. (2560). สืบค้น 9 ตุลาคม 2560, จาก <http://sdgroup1.blogspot.com/2013/01/53242551.html>
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564. (2562). สืบค้น 3 กรกฎาคม 2562, จาก https://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- พันธกิจพิภพ กาญจนะจิตรา สายสุนทร. (2560). คนชายขอบ (Marginal People) ในความหมายของ ICCPR Country Report. สืบค้น 9 ตุลาคม 2560, จาก <https://www.gotoknow.org/Posts/204923>
- พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร วันที่ 22 ตุลาคม 2522. (2562), สืบค้น 3 กรกฎาคม 2562, จาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/21636-%พระบรมราโชวาท%20พระราชดำรัส%เกี่ยวกับการกีฬา.html>
- ภาณุ อุดกลั่น. (2560). แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพ. สืบค้น 9 ตุลาคม 2560, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/467458>
- มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2560). ความเป็นคนชายขอบกับปัญหาสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย. สืบค้น 9 ตุลาคม 2560, จาก th.wikipedia.org/wiki/

- ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2560-2580. (2562). สืบค้น 4 กรกฎาคม 2562, จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF
- วิชุดา สร้อยสุด. (2556). คนชายขอบ. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2562, จาก <http://sd-group1.blogspot.com/2013/01/53242551.html>
- ศูนย์อุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. (2562). สืบค้น 4 พฤษภาคม 2562, จาก <http://www.khonkaen.tmd.go.th/>
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2550). สืบค้น 25 มิถุนายน 2562, จาก <https://bit.ly/2Lgz6mY>
- สุภาพพุ่มชน. (2560). สืบค้น 9 ตุลาคม 2560, จาก <https://sites.google.com/site/sukhsuksam4/home/bth-thi-8-sukhpaph-chumchn> ()
- สถานีรัช ฟองวาริน. (2560). กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ: ศึกษาเฉพาะกรณีคนขอทานในเขตราชเทวีกรุงเทพมหานคร. สืบค้น 9 ตุลาคม 2560, จาก <http://www.sccthailand.org/index.php?lay=show&ac=article&Id=539100769&Ntype=2>
- สำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้าจังหวัดขอนแก่น. (2562). สืบค้น 4 พฤษภาคม 2562, จาก <http://www.dbd.go.th/khonkaen/main.php?filename=index>
- สรุปข้อมูลแผนพัฒนาจังหวัดขอนแก่น ปี พ.ศ. 2561 –2564. (2562). สืบค้น 4 กรกฎาคม 2562, จาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER28/DRAWER042/GENERAL/DATA0000/00000140.PDF>
- Khonkaenlink. (2562). สืบค้น 25 มิถุนายน 2562, จาก <https://www.khonkaenlink.info/home/news/3684.html>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

- แบบสอบถาม
- แบบสัมภาษณ์

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย เรื่อง

การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

เรียน ผู้นำชุมชน / ชาวชุมชน

พระใบฎีกาทวี อภโย และคณะ อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยงานวิจัยนี้ได้รับงบประมาณแผ่นดินด้านการวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2562 โดยการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) กำลังทำโครงการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น” เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการทำวิจัยเรื่องนี้ ซึ่งการทำโครงการวิจัยดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับข้อมูลจากท่าน จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ คำตอบทุกข้อไม่มีผลกระทบต่อผู้ใด ไม่มีการนำไปเปิดเผยที่ใด เป็นไปเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น

คำชี้แจง

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับพฤติกรรมการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับรูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพของคนชุมชนชลประทาน

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน

ตอนที่ 6 ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา เกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ในการตอบแบบสอบถาม ขอความกรุณาท่านได้โปรดตอบข้อคำถามทุกข้อ ในการแปลผลวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะแปลผลโดยภาพรวมทั่วไป อีกทั้งคำตอบของท่านจะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับ ดังนั้น การตอบแบบสอบถามนี้จะไม่มีผลเสียหายต่อตัวท่านหรือสถานศึกษาของท่านแต่ประการใดผู้วิจัยและคณะ หวังว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่าน ขอขอบคุณ และอนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

พระใบฎีกาทวี ข่ายมณี และคณะ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. อายุ.....ปี

3. วุฒิการศึกษา

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี

☐ ปริญญาตรี

☐ ปริญญาโท

☐ ปริญญาเอก

☐ อื่น ๆ(โปรดระบุ)

4. ประกอบอาชีพ

☐ ข้าราชการ

☐ พนักงานรัฐวิสาหกิจ

☐ พนักงานบริษัท

☐ ธุรกิจส่วนตัว

☐ ค้าขาย

☐ รับจ้าง/ลูกจ้าง

☐ นิสิต/นักศึกษา

☐ เกษตรกรรม/ปศุสัตว์/ประมง

☐ เกษียน/ว่างงาน

☐ อื่นๆ โปรดระบุ

5. สถานภาพทางครอบครัว

☐ โสด ☐ แต่งงาน

☐ หย่า / แยกกันอยู่ / หม้าย

6. รายได้ต่อเดือน

☐ ไม่เกิน 5,000 บาท

☐ 5,001 – 10,000 บาท

☐ 10,001 – 15,000 บาท

☐ 15,001 – 20,000 บาท

☐ 20,001 – 25,000 บาท

☐ 25,001 บาทขึ้นไป

ตอนที่ 2 ระดับพฤติกรรมการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานใน
จังหวัดขอนแก่น

คำชี้แจงโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับพฤติกรรมการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นของผู้ตอบ ในแต่ละข้อว่าควรมี
พฤติกรรมอยู่ในระดับใดโดยพิจารณาดังต่อไปนี้ไปนี้

เคย ไม่เคย

ข้อ	การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น	ระดับพฤติกรรม	
		เคย	ไม่เคย
	ด้านอุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียร		
1	ท่านเคยใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย		
2	ท่านเคยใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต		
3	ท่านเคยใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา		
4	ท่านเคยใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพกทางสังคม		
	ด้านอารักขสัมปทา ความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์		
5	ท่านเคยใช้หลักความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย		
6	ท่านเคยใช้หลักความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต		
7	ท่านเคยใช้หลักความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา		
8	ท่านเคยใช้หลักความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม		
	ด้านกัลยาณมิตตตา การคบคนดีเป็นมิตร		
9	ท่านเคยใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย		
10	ท่านเคยใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต		
11	ท่านเคยใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา		
12	ท่านเคยใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม		
	ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม		
13	ท่านเคยใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย		
14	ท่านเคยใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต		
15	ท่านเคยใช้สมชีวิตาหลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา		
16	ท่านเคยใช้สมชีวิตาหลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม		

ตอนที่ 3 ระดับรูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานใน
จังหวัดขอนแก่น

การใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทานท่านคิดว่าควรมี
รูปแบบ ตามข้อความดังนี้ในระดับมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากเกณฑ์ต่อไปนี้

1 = น้อยที่สุด 2 = น้อย 3 = ปานกลาง 4 = มาก 5 = มากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
1	การใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย					
2	การใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต					
3	การใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา					
4	การใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม					
5	การใช้หลักความประหยัดรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย					
6	การใช้หลักความประหยัดรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต					
7	การใช้หลักความประหยัดรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา					
8	การใช้หลักความประหยัดรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม					
9	การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย					
10	การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต					
11	การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา					
12	การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม					
13	การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย					
14	การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต					
15	การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา					
16	การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม					

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพของคนชุมชนชลประทาน

ท่านมีความคิดเห็นต่อสุขภาพแต่ละด้านดังข้อความต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากเกณฑ์ต่อไปนี้

1 = น้อยที่สุด 2 = น้อย 3 = ปานกลาง 4 = มาก 5 = มากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
การเสริมสร้างสุขภาพทางกาย						
1	ท่านคิดว่าการทำงานด้วยความอดทน จะทำให้ร่างกายแข็งแรง					
2	ท่านได้ดูแลสุขภาพกายของตนเองกับผู้ที่มีความรู้					
3	ท่านมีการออกกำลังกายทุกวัน					
4	ท่านสามารถทำงานที่ต้องใช้กำลังมากหรือออกกำลังกายอย่างหนักโดยไม่เหนื่อยง่าย					
5	ท่านทำกิจกรรมเพื่อยืดเส้นยืดสาย เช่น แกว่งแขน ยืดขา					
การเสริมสร้างสุขภาพทางจิต						
6	ท่านพยายามทำให้รู้สึกว่าคุณค่า					
7	ท่านมีความสุขและพอใจกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่					
8	ท่านยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน					
9	ท่านแสวงหาและปฏิบัติในสิ่งที่ทำให้ชีวิตมีความสุข					
10	ท่านคิดว่าชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่มีความปลอดภัยต่อตัวท่าน					
การเสริมสร้างสุขภาพทางปัญญา						
11	ท่านสามารถจัดการปัญหาชีวิตที่เกิดขึ้นได้โดยอาศัยสติและเหตุผล					
12	ชุมชนของท่านมีการลด ละ เลิกพฤติกรรมที่เสี่ยงทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ					
13	ชุมชนของท่านมีการให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพเบื้องต้น					
14	ชุมชนของท่านมีให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาสุขภาพเสียด					
15	ท่านมีการพัฒนาตัวเองในการเสริมสร้างสุขภาพทางปัญญา					
การเสริมสร้างสุขภาพทางสังคม						
16	ท่านเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากน้อยเพียงใด					
17	ท่านเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา มากน้อยเพียงใด					
18	ท่านได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองจากอาสาสมัครสาธารณสุข อย่างสม่ำเสมอ					
19	ท่านใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม					
20	ท่านมีการพัฒนาตัวเองในการเสริมสร้างสุขภาพทางสังคม					

ตอนที่ 5 จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในเสริมสร้างสุขภาพของชุมชน
ชลประทาน

ในการจัดทำคู่มือการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์การเสริมสร้างสุขภาพของชุมชนชลประทาน
ท่านคิดว่าควรมีเนื้อหาสาระดังต่อไปนี้หรือไม่

ควร ไม่ควร

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น	
		ควรมี	ไม่ควรมี
1	หลักการและเหตุผล		
2	วัตถุประสงค์		
3	คุณสมบัติของผู้ใช้รูปแบบ		
4	หลักความขยันหมั่นเพียร		
5	หลักความประหยัดรู้จักรักษาทรัพย์		
6	หลักการคบคนดีเป็นมิตร		
7	หลักความเป็นอยู่เหมาะสม		
8	การจัดกิจกรรม		
9	มีการแบ่งกลุ่ม		
10	มีการจัดสัมมนา		
11	มีการบรรยาย		
12	มีการใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัย		
13	มีการประเมินผล		
14	อื่น ๆ		

ตอนที่ 6 ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา เกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถ
ประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ท่านมีข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทาน
อย่างไรบ้าง?

1. ฐานสัมปทาความขยันหมั่นเพียร

.....

.....

.....

.....

2. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความประหยักรู้จักรักษาทรัพย์

.....

.....

.....

3. กัลยาณมิตตตา ถึงพร้อมด้วยการคบคนดีเป็นมิตร

.....

.....

.....

4. หลักสมชีวิตา ถึงพร้อมด้วยความเป็นอยู่เหมาะสม

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่กรุณาสละเวลาให้ข้อมูล

พระใบฎีกาทวี อภโย, ดร. และคณะ

แนวทางการสัมภาษณ์

ชื่อเรื่องงานวิจัย

การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ผู้วิจัย

พระใบฎีกาทวี อภโย และคณะ

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

โครงการวิจัย “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัด ขอนแก่น”

ขอความกรุณาท่านในฐานะเป็นตัวแทนช่วยตอบแบบสัมภาษณ์นี้ ตามความเป็นจริงอย่างละเอียดและ
ลึกซึ้ง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในภาพรวม เพื่อนำผลการวิจัยไปแก้ปัญหาให้กับชุมชนชลประทานให้มีชีวิตความ
เป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างมีความสุขต่อไป

1. ท่านคิดว่าชุมชนชลประทาน มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไรบ้าง

1.1

.....

1.2

.....

1.3

.....

2. ประชาชนในชุมชนชลประทาน มีการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพกันอย่างไรบ้าง
ช่วยตอบอย่างละเอียด

2.1 การใช้ในการเสริมสร้างสุขภาพ อุดหนุนสัมปทา หมายถึง การที่ชุมชนถึงพร้อมด้วยการลุกขึ้นหรือ
ความหมั่น

.....

.....

2.2 การใช้ในการเสริมสร้างสุขภาพอารักขสัมปทา หมายถึง การที่ชุมชนถึงพร้อมด้วยการรักษา

.....

.....

2.3 การใช้ในการเสริมสร้างสุขภาพ กัลยาณมิตตตา หมายถึง การที่ชุมชนถึงพร้อมด้วยการเป็นมิตรที่ดี

.....

.....

2.4 การใช้ในการเสริมสร้างสุขภาพ สมชีวิตา หมายถึง การที่ชุมชนถึงพร้อมด้วยการเลี้ยงชีวิตสม่ำเสมอ
หรือพอเหมาะพอดี

.....

.....

3. รูปแบบการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพ ท่านคิดว่าควรมีรูปแบบเป็นอย่างไร

3.1 รูปแบบที่ 1 ควรเป็นอย่างไร.....

.....

3.2 รูปแบบที่ 2 ควรเป็นอย่างไร.....

.....

3.3 รูปแบบที่ 3 ควรเป็นอย่างไร.....

.....

4. คู่มือการใช้รูปแบบหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพ ท่านคิดว่าควรมีเนื้อหาสาระอะไรบ้าง

4.1.....

.....

4.2.....

.....

4.3.....

.....

5. ความคิดเห็นอื่น ๆ

5.1.....

.....

5.2.....

.....

5.3.....

.....

ขอบคุณที่กรุณาเสียเวลาในการตอบแบบสัมภาษณ์

ภาคผนวก ข

- หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย
- แบบแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย
- หนังสือขออนุญาตแจกและเก็บแบบสอบถามเพื่อทดสอบคุณภาพเครื่องมือ
การวิจัย
- หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
- หนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถามและเก็บข้อมูลในการทำงานวิจัย
- หนังสือขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group)
เพื่อเก็บข้อมูลวิจัย

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๐๘๘๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร ๐๔๓-๒๔๑-๔๔๘, ๐๔๓-๒๔๒-๓๘๖

๖ กันยายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.ไพศาล สุวรรณน้อย

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๕ ฉบับ

ด้วย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีพันธกิจด้านการวิจัยและพัฒนางานวิชาการเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนาใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และเผยแผ่องค์ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย โดยในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ได้เสนอโครงการวิจัยชุด เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยพุทธจิตวิทยาสำหรับชุมชนชายขอบในจังหวัดขอนแก่น” มีพระใบฎีกาทวี อภโย,ดร. เป็นหัวหน้าชุดโครงการวิจัย และมีโครงการวิจัยย่อย จำนวน ๕ เรื่อง ดังนี้

๑. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น”

๒. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักพละ ๕ สำหรับชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น”

๓. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักสัปปริสธรรม ๗ สำหรับกลุ่มเด็กแว้นในจังหวัดขอนแก่น”

๔. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักปาริสุทธิศีล สำหรับหญิงกลุ่มเสี่ยงในจังหวัดขอนแก่น”

๕. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเด็กเร่ร่อนในจังหวัดขอนแก่น”
ทั้งนี้ โครงการวิจัยย่อยทั้ง ๕ เรื่อง ได้ผ่านการพิจารณาและการคัดกรองงานวิจัยเพื่อเข้ารับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน โดยกลไกที่เกี่ยวข้องระดับสถาบันและหน่วยงานแล้ว

ดังนั้น จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ตามรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสุจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ติดต่อประสานงาน

เลขานุการผู้ประสานงาน : ว่าที่ร้อยตรีหญิงวาริณี โสภารจ (๐๙๔-๓๙๖-๒๔๒๔)

แบบแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
วันที่ ๖ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ

เจริญพร ผศ.ดร.ไพศาล สุวรรณน้อย

ด้วย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีพันธกิจด้านการวิจัยและพัฒนางานวิชาการเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนาใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และเผยแพร่ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย โดยในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ได้เสนอโครงการวิจัยชุด เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยพุทธจิตวิทยาสำหรับชุมชนชายขอบในจังหวัดขอนแก่น” มีพระใบฎีกาทวี อภโย,ดร. เป็นหัวหน้าชุดโครงการวิจัย และมีโครงการวิจัยย่อย จำนวน ๕ เรื่อง ดังนี้

๑. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น”

๒. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักพละ ๕ สำหรับชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น”

๓. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักสัปบุริสธรรม ๗ สำหรับกลุ่มเด็กแว้นในจังหวัดขอนแก่น”

๔. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักปาริสุทธศิลป์ สำหรับหญิงกลุ่มเสี่ยงในจังหวัดขอนแก่น”

๕. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเด็กเร่ร่อนในจังหวัดขอนแก่น”

ทั้งนี้ โครงการวิจัยย่อยทั้ง ๕ เรื่อง ได้ผ่านการพิจารณาและการคัดกรองงานวิจัยเพื่อเข้ารับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน โดยกลไกที่เกี่ยวข้องระดับสถาบันและหน่วยงานแล้ว

ในการนี้ จำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือวิจัย เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเที่ยงตรง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอแต่งตั้งท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือวิจัยดังกล่าว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมามาเพื่อพิจารณา

(พระใบฎีกาทวี อภโย, ดร.)

หัวหน้าชุดโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลโนเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร ๐๔๓-๒๔๑-๔๘๘, ๐๔๓-๒๔๒-๓๘๖

ที่ อว ๗๔๑๔/ว๐๘๘๗

๖ กันยายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.วราพร เอรารวรรณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๕ ฉบับ

ด้วย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีพันธกิจด้านการวิจัยและพัฒนางานวิชาการเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านการพระพุทธศาสนาใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และเผยแพร่องค์ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย โดยในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ได้เสนอโครงการวิจัยชุด เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยพุทธจิตวิทยาสำหรับชุมชนชายขอบในจังหวัดขอนแก่น” มีพระใบฎีกาทวี อภัย,ดร. เป็นหัวหน้าชุดโครงการวิจัย และมีโครงการวิจัยย่อย จำนวน ๕ เรื่อง ดังนี้

๑. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น”

๒. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักพละ ๕ สำหรับชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น”

๓. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักสัปปริสธรรม ๗ สำหรับกลุ่มเด็กแว้นในจังหวัดขอนแก่น”

๔. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักปาริสุทธิตีล สำหรับหญิงกลุ่มเสี่ยงในจังหวัดขอนแก่น”

๕. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเด็กเร่ร่อนในจังหวัดขอนแก่น”

ทั้งนี้ โครงการวิจัยย่อยทั้ง ๕ เรื่อง ได้ผ่านการพิจารณาและการคัดกรองงานวิจัยเพื่อเข้ารับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน โดยกลไกที่เกี่ยวข้องระดับสถาบันและหน่วยงานแล้ว

ดังนั้น จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ตามรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพราเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ติดต่อประสานงาน

เลขานุการผู้ประสานงาน : ว่าที่ร้อยตรีหญิงวาริณี โสภาร (๐๙๔-๓๙๖-๒๔๒๔)

แบบแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
วันที่ ๖ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ

เจริญพร ผศ.ดร.วราพร เอรารวรรณ

ด้วย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีพันธกิจด้านการวิจัยและพัฒนางานวิชาการเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนาใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และเผยแพร่ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย โดยในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ได้เสนอโครงการวิจัยชุด เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยพุทธจิตวิทยาสำหรับชุมชนชายขอบในจังหวัดขอนแก่น” มีพระใบฎีกาทวี อภโย,ดร. เป็นหัวหน้าชุดโครงการวิจัย และมีโครงการวิจัยย่อย จำนวน ๕ เรื่อง ดังนี้

๑. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น”

๒. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักพละ ๕ สำหรับชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น”

๓. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักสัปปริสธรรม ๗ สำหรับกลุ่มเด็กแว้นในจังหวัดขอนแก่น”

๔. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักปาริสุทธศิลป์ สำหรับหญิงกลุ่มเสี่ยงในจังหวัดขอนแก่น”

๕. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเด็กเร่ร่อนในจังหวัดขอนแก่น”

ทั้งนี้ โครงการวิจัยย่อยทั้ง ๕ เรื่อง ได้ผ่านการพิจารณาและการคัดกรองงานวิจัยเพื่อเข้ารับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน โดยกลไกที่เกี่ยวข้องระดับสถาบันและหน่วยงานแล้ว

ในการนี้ จำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือวิจัย เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเที่ยงตรง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอแต่งตั้งท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือวิจัยดังกล่าว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา

(พระใบฎีกาทวี อภโย, ดร.)

หัวหน้าชุดโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๔/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร ๐๔๓-๒๔๑-๔๔๘, ๐๔๓-๒๔๒-๓๘๖

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๐๘๘๗

๖ กันยายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๕ ฉบับ

ด้วย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีพันธกิจด้านการวิจัยและพัฒนางานวิชาการเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านการพระพุทธศาสนาใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และเผยแผ่องค์ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย โดยในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ได้เสนอโครงการวิจัยชุด เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยพุทธจิตวิทยาสำหรับชุมชนชายขอบในจังหวัดขอนแก่น” มีพระใบฎีกาทวี อภโย,ดร. เป็นหัวหน้าชุดโครงการวิจัย และมีโครงการวิจัยย่อย จำนวน ๕ เรื่อง ดังนี้

๑. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น”
๒. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักพละ ๕ สำหรับชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น”
๓. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักสัปปริสธรรม ๗ สำหรับกลุ่มเด็กแว้นในจังหวัดขอนแก่น”
๔. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักปาริสุทธิตีล สำหรับหญิงกลุ่มเสี่ยงในจังหวัดขอนแก่น”

๕. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักมรรคมงคล ๘ สำหรับเด็กเร่ร่อนในจังหวัดขอนแก่น”
ทั้งนี้ โครงการวิจัยย่อยทั้ง ๕ เรื่อง ได้ผ่านการพิจารณาและการคัดกรองงานวิจัยเพื่อเข้ารับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน โดยกลไกที่เกี่ยวข้องระดับสถาบันและหน่วยงานแล้ว

ดังนั้น จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ตามรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพราเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสุจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ติดต่อประสานงาน

เลขานุการผู้ประสานงาน : ว่าที่ร้อยตรีหญิงวาริณี โสภาร (๐๙๔-๓๙๖-๒๔๒๔)

แบบแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
วันที่ ๖ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ

เจริญพร ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช

ด้วย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีพันธกิจด้านการวิจัยและพัฒนางานวิชาการเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านการพระพุทธศาสนาใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และเผยแพร่ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย โดยในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ได้เสนอโครงการวิจัยชุด เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยพุทธจิตวิทยาสำหรับชุมชนชายขอบในจังหวัดขอนแก่น” มีพระใบฎีกาทวี อภโย,ดร. เป็นหัวหน้าชุดโครงการวิจัย และมีโครงการวิจัยย่อย จำนวน ๕ เรื่อง ดังนี้

๑. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น”

๒. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักพละ ๕ สำหรับชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น”

๓. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักสัปปริสธรรม ๗ สำหรับกลุ่มเด็กแว้นในจังหวัดขอนแก่น”

๔. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักปาริสุทธิสิต สำหรับหญิงกลุ่มเสี่ยงในจังหวัดขอนแก่น”

๕. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเด็กเร่ร่อนในจังหวัดขอนแก่น”

ทั้งนี้ โครงการวิจัยย่อยทั้ง ๕ เรื่อง ได้ผ่านการพิจารณาและการคัดกรองงานวิจัยเพื่อเข้ารับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน โดยกลไกที่เกี่ยวข้องระดับสถาบันและหน่วยงานแล้ว

ในการนี้ จำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือวิจัย เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเที่ยงตรง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอแต่งตั้งท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือวิจัยดังกล่าว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา

(พระใบฎีกาทวี อภโย, ดร.)

หัวหน้าชุดโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร ๐๔๓-๒๔๑-๔๔๘, ๐๔๓-๒๔๒-๓๘๖

ที่ อว ๗๔๑๔/ว๐๘๘๗

๖ กันยายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เจริญพร รศ.ดร.ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือวิจัย จำนวน ๕ ฉบับ

ด้วย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีพันธกิจด้านการวิจัยและพัฒนางานวิชาการเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนาใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และเผยแพร่ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย โดยในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ได้เสนอโครงการวิจัยชุด เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยพุทธจิตวิทยาสำหรับชุมชนชายขอบในจังหวัดขอนแก่น” มีพระใบฎีกาทวี อกโย,ดร. เป็นหัวหน้าชุดโครงการวิจัย และมีโครงการวิจัยย่อย จำนวน ๕ เรื่อง ดังนี้

๑. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น”

๒. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักพละ ๕ สำหรับชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น”

๓. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักสัปปริสธรรม ๗ สำหรับกลุ่มเด็กแว้นในจังหวัดขอนแก่น”

๔. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักปาริสุทธิศีล สำหรับหญิงกลุ่มเสี่ยงในจังหวัดขอนแก่น”

๕. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักมรรคมงคล ๘ สำหรับเด็กเร่ร่อนในจังหวัดขอนแก่น”
ทั้งนี้ โครงการวิจัยย่อยทั้ง ๕ เรื่อง ได้ผ่านการพิจารณาและการคัดกรองงานวิจัยเพื่อเข้ารับการศึกษาพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน โดยกลไกที่เกี่ยวข้องระดับสถาบันและหน่วยงานแล้ว

ดังนั้น จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ตามรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ติดต่อประสานงาน

เลขานุการผู้ประสานงาน : ว่าที่ร้อยตรีหญิงวาริณี ไสภารจ (๐๙๔-๓๙๖-๒๔๒๔)

แบบแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
วันที่ ๖ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ

เจริญพร รศ.ดร.ปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ

ด้วย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีพันธกิจด้านการวิจัยและพัฒนางานวิชาการเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการพระพุทธศาสนาใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และเผยแพร่องค์ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย โดยในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ได้เสนอโครงการวิจัยชุด เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยพุทธจิตวิทยาสำหรับชุมชนชายขอบในจังหวัดขอนแก่น” มีพระใบฎีกาทวี อภโย,ดร. เป็นหัวหน้าชุดโครงการวิจัย และมีโครงการวิจัยย่อย จำนวน ๕ เรื่อง ดังนี้

๑. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น”

๒. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักพละ ๕ สำหรับชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น”

๓. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักสัปปริสธรรม ๗ สำหรับกลุ่มเด็กแว้นในจังหวัดขอนแก่น”

๔. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักปาริสุทธิศีล สำหรับหญิงกลุ่มเสี่ยงในจังหวัดขอนแก่น”

๕. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเด็กเร่ร่อนในจังหวัดขอนแก่น”

ทั้งนี้ โครงการวิจัยย่อยทั้ง ๕ เรื่อง ได้ผ่านการพิจารณาและการคัดกรองงานวิจัยเพื่อเข้ารับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน โดยกลไกที่เกี่ยวข้องระดับสถาบันและหน่วยงานแล้ว

ในการนี้ จำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือวิจัย เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเที่ยงตรง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอแต่งตั้งท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือวิจัยดังกล่าว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขออนุโมทนา มา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมามาเพื่อพิจารณา

(พระใบฎีกาทวี อภโย, ดร.)

หัวหน้าชุดโครงการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โทร. ๐-๔๓๒-๑๔๘๘

ที่ อว ๗๔๑๔/๐๒๗๒ วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุมัติโครงการผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.บัญชา เกียรติจรุงพันธ์

ด้วย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีพันธกิจด้านการวิจัยและพัฒนางานวิชาการเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนาใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และเผยแพร่ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย โดยในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ได้เสนอโครงการวิจัยชุด เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยพุทธจิตวิทยาสำหรับชุมชนชายขอบในจังหวัดขอนแก่น” มีพระใบฎีกาทวี อภโย,ดร. เป็นหัวหน้าชุดโครงการวิจัย และมีโครงการวิจัยย่อย จำนวน ๕ เรื่อง ดังนี้

๑. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ สำหรับชุมชนลพพาทนในจังหวัดขอนแก่น”

๒. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักผละ ๕ สำหรับชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น”

๓. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักสัปปริสธรรม ๗ สำหรับกลุ่มเด็กแว้นในจังหวัดขอนแก่น”

๔. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักปาริสุทธิสล สำหรับหญิงกลุ่มเสี่ยงในจังหวัดขอนแก่น”

๕. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักมรรคมีองค์ ๘ สำหรับเด็กเร่ร่อนในจังหวัดขอนแก่น”
ทั้งนี้ โครงการวิจัยย่อยทั้ง ๕ เรื่อง ได้ผ่านการพิจารณาและการคัดกรองงานวิจัยเพื่อเข้ารับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน โดยกลไกที่เกี่ยวข้องระดับสถาบันและหน่วยงานแล้ว

ดังนั้น จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ตามรายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพราเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการ และขออโนทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

แบบแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
วันที่ ๖ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ

เจริญพร ผศ.ดร.บัญชา เกียรติจรุงพันธ์

ด้วย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีพันธกิจด้านการวิจัยและพัฒนางานวิชาการเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านวิชาการพระพุทธศาสนาใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และเผยแผ่องค์ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย โดยในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ได้เสนอโครงการวิจัยชุด เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยพุทธจิตวิทยาสำหรับชุมชนชายขอบในจังหวัดขอนแก่น” มีพระใบฎีกาทวี อภโย,ดร. เป็นหัวหน้าชุดโครงการวิจัย และมีโครงการวิจัยย่อย จำนวน ๕ เรื่อง ดังนี้

๑. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น”

๒. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักพละ ๕ สำหรับชุมชนริมทางรถไฟในจังหวัดขอนแก่น”

๓. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักสัปปริสธรรม ๗ สำหรับกลุ่มเด็กแว้นในจังหวัดขอนแก่น”

๔. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักปาริสุทธศิลป์ สำหรับหญิงกลุ่มเสี่ยงในจังหวัดขอนแก่น”

๕. เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักมรรคมงคล ๘ สำหรับเด็กเร่ร่อนในจังหวัดขอนแก่น”

ทั้งนี้ โครงการวิจัยย่อยทั้ง ๕ เรื่อง ได้ผ่านการพิจารณาและการคัดกรองงานวิจัยเพื่อเข้ารับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน โดยกลไกที่เกี่ยวข้องระดับสถาบันและหน่วยงานแล้ว

ในการนี้ จำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือวิจัย เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเที่ยงตรง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอแต่งตั้งท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือวิจัยดังกล่าว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพามาเพื่อพิจารณา

(พระใบฎีกาทวี อภโย, ดร.)

หัวหน้าชุดโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร ๐๔๓-๒๔๑-๔๔๘, ๐๔๓-๒๔๒-๓๘๖

ที่ อว ๙๔๑๔/๐๙๓๘

๒๖ กันยายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตแจกและเก็บแบบสอบถามเพื่อทดสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร นางสาวนิต อมูลราช ผู้ใหญ่บ้านโนนทอง ม.๒ ต.โนนทอง อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๓๐ ชุด

ด้วย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีพันธกิจ ด้านการวิจัยและพัฒนางานวิชาการเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านการพระพุทธศาสนาใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และเผยแพร่ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย ซึ่งในปี ๒๕๖๒ นี้ ได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น” โดยมี พระใบฎีกาทวี อภโย, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เป็นผู้ดำเนินการวิจัย

ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จึงขออนุญาตแจกและเก็บแบบสอบถามเพื่อทดสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยจากประชาชนในพื้นที่การดูแลของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

รับ 28 กย. 62
สมนึก อษณฺว

ขอเจริญพร

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ติดต่อประสานงาน

เลขานุการผู้ประสานงาน : ว่าที่ร้อยตรีหญิงวาริณี โสภารจ (๐๙๔-๓๙๖-๒๔๒๔)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๒๖

๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เรียน พระใบฎีกาทวี ชัยมณี

ตามที่ท่านได้ยื่นเสนอขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทาน ในจังหวัดขอนแก่น (Principles of Dittadhammikattha for Strengthening Health for Irrigation Community of Khon Kaen Province)” เพื่อทำการวิจัยในสาขาวิชาพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน นั้น

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้พิจารณาข้อเสนอการวิจัยของท่านแล้ว มีความเห็นว่า ข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการนี้ ให้แก้ไขปรับปรุง/เพิ่มเติม ตามเอกสารแนบ (แบบประเมินผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์) เพื่อให้สอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนด แล้วจึงให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

จึงเรียนมาเพื่อแก้ไขและดำเนินการต่อไป.

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุพรรณเมธาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม**

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๒๓/๒๕๖๒

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถ์ประโยชน์สำหรับชุมชน
ชลประทาน ในจังหวัดขอนแก่น
(Principles of Dittthadhammakattha for Strengthening Health
for Irrigation Community of Khon Kaen Province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: -

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ผู้วิจัยหลัก: พระใบฎีกาทวี ชำยมณี

เอกสารที่พิจารณาพบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒

(พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

หมายเลขใบรับรอง: ว.๒๓/๒๕๖๒
วันที่ให้การรับรอง: ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒
วันหมดอายุใบรับรอง: ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๐๔๑๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร ๐๔๓-๒๔๑-๔๘๘, ๐๔๓-๒๔๒-๓๘๖

๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามและเก็บข้อมูลในการทำงานวิจัย

เจริญพร ผู้ประสานงาน ชุมชนริมคลองชลประทานเทศบาลตำบล

ด้วย พระใบฎีกาทวี อภโย อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
กำลังทำการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีจันทรคติประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทาน”

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อ
อนุญาตให้ คณะผู้วิจัย เข้าแจกแบบสอบถามและเก็บข้อมูลในการทำงานวิจัยในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไป
ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและ
ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ที่ อว ๗๙๑๔/ว๐๔๑๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

๙/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง

จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

โทร ๐๔๓-๒๔๑-๔๘๘, ๐๔๓-๒๔๒-๓๘๖

๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามและเก็บข้อมูลในการทำงานวิจัย

เจริญพร ชุมชนวิมตลออชลประทาน เกษตรของเกษตรอินทรีย์

ด้วย พระใบฎีกาทวี อภโย อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน กำลังทำการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทาน”

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อ อนุญาตให้ คณะผู้วิจัย เข้าแจกแบบสอบถามและเก็บข้อมูลในการทำงานวิจัยในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไป ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและ ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยศาสนศาสตร์อีสาน มมร.วิทยาเขตอีสาน

ที่ อวต๙๑๔(๒)/ว๐๓๐๔

วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เจริญพร ดร.ประสงค์ พรหมศรี

ด้วย พระใบฎีกาทวี อภโย อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้รับอนุมัติให้ทำการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีมิกัดนโยบายสำหรับชุมชนชลประทาน”

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัย ได้พิจารณาเห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันอังคาร ที่ ๑๖ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓ เป็นต้นไป ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ คณะผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จักเป็นพระคุณยิ่ง

(พระใบฎีกาทวี อภโย)

หัวหน้าโครงการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยศาสนศาสตร์อีสาน มจร.วิทยาเขตอีสาน

ที่ อว๗๙๑๔(๒)/ว๐๓๐๔

วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุมัติเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เจริญพร ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ

ด้วย พระใบฎีกาทวี ออกโย อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้รับอนุมัติให้ทำการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทาน”

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัย ได้พิจารณาเห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขออนุมัติจากท่านซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันที่ อังคาร ที่ ๑๖ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓ เป็นต้นไป ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป ดังมีรายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ คณะผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จักเป็นพระคุณยิ่ง

(พระใบฎีกาทวี ออกโย)
หัวหน้าโครงการวิจัย

ภาคผนวก ค

- แบบวัดก่อนการทดลอง
- ประวัติผู้วิจัย

แบบวัดก่อนการทดลอง

เรื่อง

การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีภูมิคุ้มกันภัยสำหรับชุมชนชนบทประเพณีในจังหวัดขอนแก่น

1 = น้อยที่สุด 2 = น้อย 3 = ปานกลาง 4 = มาก 5 = มากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
1	การใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย					
2	การใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต					
3	การใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา					
4	การใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม					
5	การใช้หลักความประหยัดรู้จักรักการทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย					
6	การใช้หลักความประหยัดรู้จักรักการทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต					
7	การใช้หลักความประหยัดรู้จักรักการทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา					
8	การใช้หลักความประหยัดรู้จักรักการทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม					
9	การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย					
10	การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต					
11	การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา					
12	การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม					
13	การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย					
14	การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต					
15	การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา					
16	การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม					

แบบวัดหลังการทดลอง

เรื่อง

การเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีภูมิคุ้มกันภัยสำหรับชุมชนชนบทประเพณีในจังหวัดขอนแก่น

1 = น้อยที่สุด 2 = น้อย 3 = ปานกลาง 4 = มาก 5 = มากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
1	การใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย					
2	การใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต					
3	การใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา					
4	การใช้หลักความขยันหมั่นเพียร ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม					
5	การใช้หลักความประหยัดรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย					
6	การใช้หลักความประหยัดรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต					
7	การใช้หลักความประหยัดรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา					
8	การใช้หลักความประหยัดรู้จักรักษาทรัพย์ ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม					
9	การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย					
10	การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต					
11	การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา					
12	การใช้หลักการคบคนดีเป็นมิตร ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม					
13	การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางกาย					
14	การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิต					
15	การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางปัญญา					
16	การใช้หลักความเป็นอยู่เหมาะสม ในการส่งเสริมสุขภาพทางสังคม					

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติ

ชื่อ - ชื่อสกุล พระใบฎีกาทวี ข่ายมณี
วัน เดือน ปี เกิด 26 ธันวาคม 2525
ที่อยู่ปัจจุบัน วัดโนนชัยนาราม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
ที่ทำงานปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน อาจารย์

ประสบการณ์การทำงาน

พ.ศ. 2549 - 2552 พระสอนศีลธรรม ประจำโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย
พ.ศ. 2553 - ปัจจุบัน อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2561 ร.ด (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2550 ศศ.ม (สังคมวิทยาการพัฒนา) มหาวิทยาลัยขอนแก่น
พ.ศ. 2546 ศน.บ (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย

ผลงานตีพิมพ์

ที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์

พระทวี ข่ายมณี (2550) บทบาทครอบครัวในการปลูกฝังความกตัญญูแก่เด็กในเขตเทศบาลนครขอนแก่น. ขอนแก่น : วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
พระทวี ข่ายมณี (2560) ขบวนการชุมชนนาคในการปกป้องสิทธิการดำรงชีพจากการขูดเจาะภาษีปิโตรเลียมในบริบทรัฐธรรมนูญอำนาจ. มหาสารคาม: วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผลงานตีพิมพ์อื่นๆ

พระครูสังฆรักษ์ทวี อภโย (ข่ายมณี). (2562). รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านโนนชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วารสารสถาบันวิจัยพินิจธรรม, ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม - มิถุนายน 2562 หน้า 37-46 ISSN: 2465-3705
พระครูสังฆรักษ์ทวี อภโย (ข่ายมณี). (2561). บทสังเคราะห์ : การเมืองเรื่องการเลือกตั้งในสังคมไทย, วารสารวิชาการแสงอีสาน, ปีที่ 15 ฉบับ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2561) หน้า 181-195

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ – ชื่อสกุล	นายวรเทพ เวียงแก
ที่อยู่ปัจจุบัน	9/37 หมู่ที่ 12 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
ที่ทำงานปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	อาจารย์
ประสบการณ์การทำงาน	
พ.ศ. 2546 – ปัจจุบัน	อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2541	สส.ม. (สังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรม)
	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2537	ศน.บ (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ – ชื่อสกุล	นายเอกชาติรี สุขเสน
ที่อยู่ปัจจุบัน	9/37 หมู่ที่ 12 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
ที่ทำงานปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	อาจารย์
ประสบการณ์การทำงาน	
พ.ศ. 2548 – ปัจจุบัน	อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2542	สส.ม. (สังคมสงเคราะห์ทางการศึกษา)
	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2539	ศน.บ (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - ชื่อสกุล	นายสุทธิพงษ์ สายาพัฒน์
วัน เดือน ปี เกิด	11 สิงหาคม 2525
ที่อยู่ปัจจุบัน	42/5 หมู่ 6 ตำบลหนองโก อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น
ที่ทำงานปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	อาจารย์
ประสบการณ์การทำงาน	
พ.ศ. 2553 - 2555	เจ้าหน้าที่บริหารทั่วไป
พ.ศ. 2555 - 2560	ผู้ปฏิบัติงานกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.)
พ.ศ. 2561- ปัจจุบัน	อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2555	ศศ.ม (รัฐศาสตรการปกครอง) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
พ.ศ. 2552	ร.บ. (บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผลงานตีพิมพ์อื่นๆ

- การศึกษาความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ภาระงานจิกซอร์, ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2562) หน้า 1-12.
- คุณภาพชีวิตของประชาชนเทศบาลตำบลสำราญ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น, ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 หน้า 36 – 46.

คู่มือการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชนบท
ในจังหวัดขอนแก่น

พระใบฎีกาทวี ขำยมณี
วรเทพ เวียงแก
เอกชาตรี สุขเสน
สุทธิพงษ์ สายาพัฒน์

โครงการวิจัยการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชน
ชนบทในจังหวัดขอนแก่น
ภายใต้โครงการวิจัยการเสริมสร้างสุขภาพด้วยพุทธจิตวิทยาสำหรับชุมชนชายขอบ
ในจังหวัดขอนแก่น
ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยญาณสังวรสถาบันวิจัยญาณสังวร
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2562

ชื่อหนังสือคู่มือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีมีกัตถประโยชน์สำหรับ
ชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่น

ที่ปรึกษา พระครูสุธีจริยวัฒน์,ผศ.ดร.รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

นายธเนศ ต่วนชะเอม ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันวิจัยญาณสังวร

พิมพ์ครั้งที่ 1 กันยายน 2563

จำนวน XXXXX เล่ม

จัดทำโดย พระใบฎีกาทวี อกโย, ดร. และคณะ

พิมพ์ที่ XXXXXXXXXXXX

ISBN XXXXXXXXXXXX

คำนำ

ชุมชนริมคลองชลประทาน จังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่การปกครองของเทศบาลเมืองศิลา จังหวัดขอนแก่น ลักษณะพื้นที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่โครงการคลองส่งน้ำขนาดใหญ่ของกรมชลประทานขอนแก่น เพื่อส่งน้ำไปยังพื้นที่เพาะปลูก น้ำจากแหล่งน้ำจะกระจายไปยังพื้นที่เพาะปลูกได้ทั่วถึงด้วยคลองต่างๆ ที่มีในเขตโครงการชลประทาน พื้นที่ที่อาศัยที่ของชุมชนในเขตพื้นที่มีลักษณะทางกายภาพแตกต่างกันไปตามภูมิประเทศ เช่นพื้นที่ราบขนาดเท่ากับคันกันน้ำ และพื้นที่ลุ่มอยู่ต่ำกว่าคันกันน้ำ ในโครงการคลองส่งน้ำขนาดใหญ่เป็นต้น กรมชลประทานได้มีการจัดทำถนนตามริมขอบคลองส่งน้ำ เพื่อช่วยแบ่งเบาในการเดินทางที่มีการจราจรแออัดในเขตพื้นที่เมืองขอนแก่น มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 200 กว่าคน

เนื้อหาสาระในคู่มือการเสริมสร้างสุขภาพด้วยหลักทฤษฎีอัมมิกัตถประโยชน์สำหรับชุมชนชลประทานในจังหวัดขอนแก่นเล่มนี้ ได้แก่ หลักการและเหตุผลวัตถุประสงค์คุณสมบัติของผู้ใช้รูปแบบหลักความยั่งยืนเพียรหลักความประหยัดรู้จักรักษาทรัพยากรหลักการคบคนดีเป็นมิตรหลักความเป็นอยู่เหมาะสมการจัดกิจกรรมมีการแบ่งกลุ่มและมีการประเมินผลเนื้อหาดังกล่าวเป็นเนื้อหาสาระที่คาดว่าจะสามารถช่วยให้ผู้อ่านได้นำไปใช้ทำความเข้าใจวิถีชีวิตของคนชายขอบได้เป็นอย่างดี

พระใบฎีกาทวี อภโย และคณะ

30พฤศจิกายน 2563

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์	1
คุณสมบัติของผู้ใช้รูปแบบ	1
หลักความยั่งยืนหมั่นเพียร	1
หลักความประหยัดรู้จักรักษาทรัพย์	2
หลักการคบคนดีเป็นมิตร	2
หลักความเป็นอยู่เหมาะสม	2
การจัดกิจกรรม	3
การแบ่งกลุ่ม	13
การจัดสัมมนา	13
การบรรยาย	14
การใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัย	15
การประเมินผล	16
แบบวัดก่อนการทดลอง	17
แบบวัดหลังการทดลอง	18